

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2011 – 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zuzana Košutová

**Soudobá společnost a divadelní umění.
Vztah mladé generace, žijící v regionu Slánsko, k divadlu.**

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce:
MgA. Miloslav Kučera

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER FULL-TIME STUDIES

2011 - 2013

DIPLOMA THESIS

Zuzana Košutová

**Today's Society and Theatre Arts. The Youth of Today living
in the Slaný Region and Their Relationship to Theatre Arts.**

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor:
MgA. Miloslav Kučera

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Zuzana Košutová

Poděkování

Chtěl(a) bych poděkovat vedoucímu mojí diplomové práce, MgA. Miloslavu Kučerovi, za metodické vedení, věcné připomínky a celkovou podporu při zpracovávání.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou postavení divadelního umění v naší společnosti s důrazem na mládež žijící v regionu Slánsko. Práce definuje hlavní pojmy divadlo a kultura a krátce představuje historický vývoj těchto pojmů až do dnešní doby. Vysvětluje základní aspekty divadelního systému v České republice ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie. Dále se zabývá podrobným popisem kulturního života regionu, ve kterém byl proveden výzkum, odhaluje stručnou historii hlavního města regionu Slaného a především jeho divadelní minulost, vymezuje aktuální možnosti kulturních aktivit občanů města. Stručně představuje současnou demografickou situaci regionu. Praktická část zkoumá konkrétní vztah mládeže, která v regionu žije, k divadelnímu umění a kultuře.

Klíčové pojmy

Divadlo, divadelní systém, demografická situace, dotazníkové šetření, historický vývoj, kultura, mládež, Slánsko, umění

Annotation

The Diploma Thesis focuses on the position of theatre arts in Czech society, specifically relating to the youth living in the Slaný region. The thesis deals – within its theoretical part – with a definition of the main concepts of theatre and culture and briefly introduces the historical evolution of these concepts from past to present. It interprets the basic aspects of the theatre system in The Czech Republic compared with other European Union countries. It deals with a detailed description of cultural life in the region, reveals a brief history of its capital town and specifically its theatre history and defines actual possibilities of culture activities in the town. The practical part examines the concrete relationship between the youth living in the region and theatre arts and culture.

Key words

Arts, Culture, Demographical situation, Historical Evolution, Questionary Research, Slaný Region, Theatre, Theatre system, Youth

OBSAH

ÚVOD	8
1 DEFINICE POJMŮ DIVADLO A KULTURA	9
1.1 Definice pojmu kultura	9
1.2 Definice pojmu divadlo	13
1.3 Divadelní systém v České republice	28
2 KULTURA NA SLÁNSKU	31
2.1 Slánsko a jeho historie	32
2.2 Z historie divadelnictví ve Slaném	39
2.3 Režiséři slánského divadla a nejnámější hry 2. pol. 20. stol	46
2.4 Současná kultura na Slánsku.....	48
2.5 Současné divadlo na Slánsku.....	51
3 DEMOGRAFICKÁ SITUACE V REGIONU.....	53
3. 1 Vymezení regionu Slánsko	53
3. 2 Kultura ve Středočeském kraji	57
PRAKTICKÁ ČÁST	59
1. Dotazník	59
1.1 Hypotézy	60
2. Vyhodnocení dotazníků, potvrzení hypotéz	62
2.1 Otázka první: Chodíte do divadla?	62
2.2 Otázka druhá: Zajímá Vás divadelní tvorba?.....	62
2.3 Otázka třetí: Vyhledáváte samostatně divadelní představení, která navštěvujete?.....	63
2.4 Otázka čtvrtá: Ve kterém městě nejčastěji navštěvujete divadelní představení?.....	64
2.5 Otázka pátá: Jaký program v divadle vyhledáváte?.....	65
2.6 Otázka šestá: Účastníte se školních zájezdů do divadel?.....	66
2.7 Otázka sedmá: Co je Vaším hlavním důvodem pro navštívení divadla?.....	67
2.8 Otázka osmá: Kolik korun jste ochotni obětovat na divadelní lístky měsíčně?.....	67
2.9 Otázka devátá: Kolik korun jste ochotni investovat do kultury obecně?.....	69
2.10 Závěr praktické části, potvrzení hypotéz.....	70
ZÁVĚR	72
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	74
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	77

ÚVOD

Kultura ve smyslu duševního vlastnictví je významnou součástí všech lidských životů. Neexistuje člověk, který by neprojevoval žádný zájem o kulturní dění ve svém okolí a jehož by kulturní prostředí alespoň minimálně neovlivňovalo. Nejenže kulturními aktivitami utváříme a zdokonalujeme vlastní osobnosti, ale především už samotná podstata lidství je tvořena kulturou – bez ní bychom žili pouze jako vegetativní bytosti bez jakékoliv duchovní hodnoty. Však také už proto neomezená možnost přístupu občanů ke kultuře patří k jedním z nejzákladnějších lidských práv ukotvených v Listině lidských práv a svobod.

Divadlo patří k základním prvkům lidské socializace. Formuje naše osobnosti, má funkci edukativní, spoluvytváří naše kulturní vědomí. Už od dob antického Řecka je důležitým prostředkem komunikace definujícím společnost a nesoucím aktuální trendy v myšlení. V dnešní době tomu není jinak.

Divadelnictví v královském městě Slaný, hlavním městě slánského regionu, mělo vždy bohatou historii. Město je svým nezvykle blízkým vztahem k divadlu a kultuře obecně proslulé, občané města kulturou doslova žijí (lze tak usuzovat z velkého zájmu o množství kulturních akcí pořádaných každoročně radnicí, stejně tak vysokým počtem kulturních zařízení ve městě).

Cílem této diplomové práce je vymezit základní pojmy týkající se divadla, nastínit jeho stručnou historii, vysvětlit základní aspekty divadelního systému v naší republice, podrobně popsat kulturní život slánského regionu s důrazem na divadelní minulost jeho největšího města a představit možnosti kulturního vyžití jeho občanů. Předmětem praktického šetření je poté zjištění, jak blízký vztah k divadelnictví a potažmo kultuře má dnešní slánská mládež.

Mladá generace je totiž klíčovým bodem zájmu při zkoumání budoucnosti kultury v regionu. Dnešní mladí budou časem vytvářet podmínky pro kulturní prostředí města a jeho nejbližšího okolí, proto je jejich blízký vztah ke kultuře prioritní pro uchování vysokého kulturního standardu. Náš zájem je zaměřen především na divadelní umění, které má na Slánsku spíše sestupnou tendenci v oblíbenosti a dnešní mladá generace by tak mohla být tolik potřebným impulsem pro jeho záchranu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE POJMŮ DIVADLO A KULTURA

1.1 Definice pojmu kultura

Definice pojmu kultura by pro svou obsáhlost jistě zasloužila samostatnou diplomovou práci. Geertz se pokusil shrnout kulturu v několika bodech: kultura je celkovým způsobem života lidí; společenským dědictvím, jež člověk získává od své skupiny; způsobem myšlení a cítění; abstrakcí z chování; teorií o skutečném způsobu chování skupiny lidí; zásobárnou společných znalostí; souborem ustálených reakcí na opakující se problémy; naučeným chováním; mechanismem normativní regulace chování; souborem postupů přizpůsobení se okolnímu prostředí a lidem.¹

Budilova definice kultury zní takto: „*Kultura představuje plastický a mnohovýznamový negenetický program činnosti jednotlivců a sociálních skupin, který je fixován sociokulturní samoregulací a kulturními stereotypy, přetvářen společenskou praxí a předáván prostřednictvím kulturního dědictví a tradice.*“²

Známý sociolog Anthony Giddens kulturu definuje následovně: „*Kulturu tvoří hodnoty, k nimž se lidé hlásí, normy, které dodržují, a hmotné statky, které vytvářejí. Hodnoty jsou abstraktní ideály, zatímco normy jsou konkrétní principy či zásady, o kterých se očekává, že se jimi lidé budou řídit. Normy představují 'příkazy' a 'zákazy' společenského života. Jednou ze zásadních hodnot západní společnosti je například monogamie – věrnost jedinému manželskému partnerovi.*“³

Kultura je souhrnem všech oborů lidské duševní a umělecké činnosti v průběhu vývoje lidstva jak ze strany společenské, tak historické. Lze na ni nahlížet z mnoha pohledů: například z hlediska zemědělství je kultura zúrodněním půdy, pěstováním rostlin a plocha, na které tyto rostliny kvetou a plodí; z hlediska biologie je kultura pěstováním organických materiálů za účelem jejich výzkumu; z hlediska jazykového je kulturou péče o jazyk a jeho prostředky; materiálně lze kulturu chápat jako věci, které

¹ GEERTZ, C. *Interpretace kultur*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. s. 14. ISBN 80-85850-89-3.

² BUDIL, I.T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. 4. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-321-0

³ GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1997. s. 32. ISBN 80-7203-124-4

nás obklopují (domy, oděvy, nástroje apod.). Neoddělitelnou součástí jsou duchovní hodnoty společnosti, tedy filozofické a společenské názory, hodnoty morální, vědecké poznatky, vzdělání, vědění, umění. Lidé v naší společnosti často zaměňují slovo kultura právě s jeho duchovní interpretací.

S pojmem kultura velmi úzce souvisí také pojem společnost. Jedná se sice o dva odlišné pojmy, ale přesto je pojí silně úzké vazby. Společnost je systémem vzájemných vztahů, které spojují jednotlivce. *„Bez společnosti nemůže existovat žádná kultura. Platí to i naopak: žádná společnost nemůže existovat bez kultury.“*⁴ Giddens dále tvrdí, že bez kultury bychom vůbec nebyli lidmi, ne ve smyslu, jakým je toto slovo obvykle chápáno. Chyběl by nám jazyk, kterým bychom se mohli vyjádřit, zcela bychom postrádali pocit sebeuvědomění, a velmi omezena by byla i naše schopnost samostatného přemýšlení a uvažování.⁵

Budil kulturu chápe v několika různých rovinách. *„Používáme tohoto slova v přeneseném smyslu: 'kulturní člověk' je pro Středoevropany jedinec, který chodí na koncerty, do divadel a čte uměleckou beletrii. Občas hovoříme o 'kulturních národech', pokud zachovávají například naše hygienické zvyklosti.“*⁶ V oblasti kulturní antropologie nebyla konkrétní souhrnná definice dosud s konečnou platností stanovena.⁷

Lidské kultury jsou neobyčejně mnohotvárné. Každá z nich má své originální vzorce chování, které lidé z odlišného kulturního prostředí vnímají jako něco nenormálního, podivného.⁸ Příslušnost ke kultuře je nám víceméně předurčena již při narození. Nově narozený člověk prochází celý život vývojem v kulturním prostředí, uvědomuje si sám sebe a orientuje se ve své kultuře – tento proces se nazývá socializace. Socializace probíhá předáváním kulturních hodnot a mezi různými generacemi je vzájemná – nově narození přejímají vzorce chování od starších a zkušenějších, a ti získávají nové zkušenosti prostřednictvím výchovy a zodpovědnosti za mladý život.⁹

Jak již bylo naznačeno výše, věda, která s pojmem kultura velmi úzce souvisí, se nazývá antropologie. Je vědou, která se zabývá lidskou odlišností a rozmanitostí, snaží

⁴ GIDDENS, A. Sociologie. 1. vyd. Praha: Argo. 1997. s. 32. ISBN 80-7203-124-4

⁵ Tamtéž, s. 32

⁶ BUDIL, I.T. Mýtus, jazyk a kulturní antropologie. 4. vyd. Praha: Triton, 2003. s. 15. ISBN 80-7254-321-0

⁷ Tamtéž, s. 15.

⁸ GIDDENS, A. Sociologie. 1. vyd. Praha: Argo. 1997. s. 37-38. ISBN 80-7203-124-4

⁹ Tamtéž, s. 39

se popsat a vysvětlit formy sociální, kulturní a biologické existence člověka.¹⁰ „*Antropologie je deskriptivní vědou, to znamená, že popisuje lidskou odlišnost a rozmanitost z biologického, etnického, jazykového, náboženského, sociálního nebo kulturního hlediska.*“¹¹ Pojem antropologie se vyvinul v šestnáctém století, proslavil jej především protestant Otto Casmann a je tvořen řeckými slovy „člověk“ a „slovo.“ Pro termín antropologie existuje ekvivalentní výraz etnologie. Vědu lze klasifikovat do čtyř základních dílčích odvětví: fyzická antropologie, kulturní antropologie, sociální a užitá antropologie. Kulturní odvětví bylo založeno v USA.¹² „*Franz Baas a jeho žáci (...) použili k objasnění lidské rozmanitosti koncept kultury jako sféry sdílených hodnot, norem a idejí a soudili, že lidé se v různých kulturách vzájemně liší, protože si prostřednictvím výchovy osvojili odlišné hodnoty a normy a specifický pohled na realitu.*“¹³

Ačkoliv lidské chování je v odlišných kulturách rozmanité, přesto nese některé společné znaky. Ty, které lze najít ve všech (nebo téměř ve všech) společnostech, nazýváme kulturní univerzálie: jsou jimi jazyk, řeč, písmo, sémiotika a hmotná kultura.¹⁴

S pojmem kultura úzce souvisí pojem civilizace – slovo vycházející z latiny, které je označením pro občana. Dříve bylo jeho významem žití ve městě, ve kterém panovala ústava a různé společenské normy, především římské občanské právo. Civilizaci lze jednoduše definovat jako komplexní společnost. Z hlediska antropologického je civilizace tvořena městy, v nichž lidé odebírají produkty zemědělství, žijí v osadách či kočovných skupinách a živí se buď sběrem, prací na zahrádkách či lovem. V tomto základním významu lze však civilizaci aplikovat pouze na určité lidské skupiny. Širší význam slova označuje jakoukoliv skupinu, která může být komplexní nebo jednoduchá, přičemž v tomto směru je definice snadno zaměnitelná s definicí kultury. Civilizaci můžeme rozumět i celkovou lidskou společností na naší planetě. Lze ji též interpretovat jako určený standard chování. Civilizované chování je protipólem hrubosti, barbarství. Může být také procesem kulturního ovládnutí jiných

¹⁰ BUDIL, I.T. Mýtus, jazyk a kulturní antropologie. 4. vyd. Praha: Triton, 2003. s. 11. ISBN 80-7254-321-0

¹¹ Tamtéž, s. 19

¹² Tamtéž, s. 11-13

¹³ Tamtéž, s. 13

¹⁴ GIDDENS, A. Sociologie. 1. vyd. Praha: Argo. 1997. s. 39. ISBN 80-7203-124-4

společností (civilizování kultur, které jsou na vývojovém žebříčku vzdělanosti o něco níže než západní kultury), snaha kolonizovat, ovládnout a předat vlastní společenská dogmata. V takovém kontextu je civilizování chápáno jako pokrok, pozitivní činnost, osvěta.

Civilizace v historii měla a dodnes má i své kritiky. Existují jedinci, kteří se snaží prožít svůj život nezávisle na civilizaci, stávají se poustevníky, mnichy a anarchisty. Pravdou však zůstává, že absolutní oddělenost od civilizace je v dnešní době téměř nemožná a už samotné narození je předpokladem, že člověk byl ve svém sociálním vývoji předurčen k osvojení typických hodnot a postojů dané civilizace, ve které byl zrozen. Pro naprosté oddělení od civilizovaného světa by bylo nutné narození zcela mimo jakékoliv kulturní prostředí.

Kultura je tvořena lidmi a naopak – jejich působení je vzájemné. Zahrnuje naučené poznatky a schopnosti, vědění je sdílené. Často se chápe jako výsledek socializace, vzniká důsledkem působení mezi vrozenými vlastnostmi a tím, co je v průběhu života naučené. Kultura je složena z duchovních ideálů, hodnot, vzorů chování, které jsou předávány symboly. Prostřednictvím lidské činnosti hledá smysl života a nejlepší cestu k jeho dosáhnutí. Význam kultury v našich životech je právě v určování smyslu života: bez něj by naše existence byla čistě vegetativní a postrádala by jakékoliv duchovno.

Nezbytnost kultury v životech lidí dokazuje i fakt, že právo na kulturu patří k Listině základních práv a svobod, která vymezuje „*kulturní práva občanů (zejména právo občana svobodně a reálně se podílet na užití a výkonech kultury, právo na přístup k informacím, právo na ochranu kulturního dědictví a přístupu k němu, právo na svobodu slova, právo na svobodu tvory a šíření jejich výsledků a konečně i právo na nezcizitelnost osobního práva k dílům)*“.¹⁵

¹⁵ NEKOLNÝ, B. *Divadelní systémy a kulturní politika*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2006. s. 47. ISBN 80-7008-197-X.

1.2 Definice pojmu divadlo

„Divadelní činnost je organickou součástí kultury. Přístup občanů České republiky ke kultuře zajišťuje základní ústavní dokument Listina základních práv a svobod.“¹⁶

Snaha definovat divadlo slovy byla v historii i dnes předmětem zájmu mnoha významných filozofů a divadelních teoretiků. Jedná se o pojem tak široký, že je skoro nemožné uvést souhrnnou definici v jedné větě. Slovo divadlo je obsáhlý pojem, který lze interpretovat několika způsoby. Záleží hlavně na konkrétním člověku a kontextu, ve kterém je termín použit.

Pro mnoho lidí je divadlo především druhem umění, „jiný při tom slově myslí hlavně na budovu, v níž se hraje, tedy na architektonické dílo.“¹⁷ Podle Bernarda je divadlo zároveň instituce, umělecký ústav, který působí v různých budovách a cestuje na zájezdech: v tomto kontextu je divadlo celkem jednotlivých umělců, tedy souborem. Divadlem také může být samotné představení ztvárněné herci. Jindy se za divadlo označuje samotná hra, tedy text, který hereckému ztvárnění předchází. Možné je nahlížet na divadlo i jako na soubor textů, které jsou knižně vydány. „Často se tím slovem míní podívaná. Říkáme: 'To bylo divadlo' .“¹⁸

Filozof Roman Ingarden rozdělil obecný pojem divadlo na tři základní prvky: dramatický text, divadelní umění a představení.¹⁹ Jeho kolega Dietrich Steinbeck vidí divadlo jako proces, který má charakter události s konečnou formou, která je sice především založená na inscenaci, ale záleží i na spolupráci diváka.²⁰

Francouzský filozof Henri Gouhier o divadle řekl: „Dokonalost divadelního díla tkví ve vytvoření postav, obdařených složitým a tajemným bytím, bytím lidské osobnosti,

¹⁶ NEKOLNÝ, B. *Divadelní systémy a kulturní politika*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2006. s. 47. ISBN 80-7008-197-X.

¹⁷ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 11.

¹⁸ Tamtéž, s. 11

¹⁹ SŁAWIŃSKA, I. *Divadlo v současném myšlení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 2002. s. 36. ISBN 80-902482-6-8.

²⁰ Tamtéž, s. 41

*existenci, překračující každou interpretaci a schopnou vyvolávat stále nové interpretace.*²¹

Jedním ze základů divadelního umění je literární text, předloha, ze které vychází ostatní možná chápání pojmu divadlo: nebýt textové předlohy, neexistovala by ani divadelní budova, ani instituce, ani herecký soubor, protože by nebylo co ztvářovat (s výjimkou improvizovaných představení). Když si odmyslíme improvizaci, dramatický text je tedy základním předpokladem pro vlastní existenci profesionálního divadla.

Důležitost existence literární předlohy dokazoval ve svých raných myšlenkách i Gouhier: „*Dramatický text je potenciální hrou, partiturou, harmonií, syntézou umění. Je východiskem k další realizaci, jež směřuje k dosažení jednoty a harmonie.*“²²

Otázkou vztahu literární předlohy a dramatu se zabýval i Hořínek: „*Vztah mezi divadelním uměním a dramatickou literaturou může být nazírán z hlediska teorie literatury nebo z hlediska teorie divadla. V prvním případě vycházíme z existence svébytných dramatických děl (...) a k divadlu přihlížíme toliko druhotně jako k jednomu z možných způsobů realizace (...), v případě druhém vycházíme z existence svébytného divadelního umění a na dramatická díla se díváme jako na potenciální dramatické texty, tj. literární materiál určený a zpravidla potřebný k tvorbě divadelních děl.*“²³

Podle Hořínka se dramatickou předlohou mohou stát jakákoliv přizpůsobená epická či lyrická díla, která dříve nebyla určena pro divadelní zpracování a naopak: literární texty, které měly svou podstatou sloužit k nastudování se mohou stát samotnými literárními útvary bez nutnosti divadelního ztvárnění.²⁴

Vztah divadlo-drama zaměstnává mysl mnoha divadelních teoretiků. Ti, kteří jsou orientováni divadelně, vnímají dramatické dílo jako závislé na jeho realizaci, popírají možnost jeho realizace četbou. Zastánců opačného názoru není mnoho, ale najdou se i tací, kteří tvrdí, že drama je čistě literární dílo, které není nutné realizovat na scéně, a že při představení se hra vlivem herců znehodnocuje. Argumenty hovoří spíše pro první uvedenou skupinu, jelikož mnoho dramatických děl v literární podobě není vhodných k četbě a příjemce sdělení je v dnešní době možné nalézt již pouze při

²¹ GOUHIER, H. In: SLAWIŇSKA, I. *Divadlo v současném myšlení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 2002. s. 25. ISBN 80-902482-6-8.

²² Tamtéž, s. 27

²³ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 69. ISBN 978-80-86928-46-3.

²⁴ Tamtéž, s. 69

samotné divadelní realizaci.²⁵ „*To, co je na jevišti názorně předváděno, musí si čtenář dramatu představovat. Bez scénické představivosti vnímá čtenář text dramatu neadekvátně jakou pouhý sled střídavých promluv dramatických postav. Četba dramatu je tedy jakýmsi vnitřním divadlem.*“²⁶

Proces, kdy je divadelní text převáděn do reálné podoby, fascinoval také R. Ingardena. Popsal jej jako cestu prostřednictvím dvojí konkretizace: „*Dramatický text intencionálně projektuje (poznámkami a dialogy) určité předměty (např. postavy dramatu), jež jsou pak převzaty a realizovány reálnými předměty (herci), kteří se zjevují na scéně v příslušných, vizuálních a akustických podobách.*“²⁷ Drama obsahuje dva druhy textu, hlavní a vedlejší. Vedlejším textem jsou informace sdělované autorem. Při realizaci na jevišti poté odpadá vedlejší text a s ním také dvojí projekce stavu věcí. To, co v čteném dramatu představuje text, je v divadelním představení nahrazeno reálnými předměty, které plní funkci zobrazování.²⁸

Dietrich Steinbeck navázal na Ingardena svou třívrstvou teorií. Základem je dramatický text, jeho existence je první fáze. V druhé fázi „*herci přijímají projekci scénického obrazu do svých vlastních rolí, aby je obdařily již jiným, symbolickým významem.*“²⁹ Významy jsou dále předávány procesem projekce, která vytváří poselství předávané divákům. Od těch se očekává doplnění projekce, čímž se rodí třetí vrstva, která je v divákově vnímání, v jeho myslí.³⁰

V návaznosti na Ingardenovu teorii pokračuje polská profesorka Maria Golaszewska vymezením struktury divadla ve třech vrstvách. První vrstvu tvoří text, druhou vizuální elementy (tedy výprava scény) a třetí pohyb a gestika postav. „*Literární dílo si vymáhá doplnění vizuálním obrazem, divadelní dílo pak zase volá po vytěžení svého obecnějšího symbolického významu.*“³¹

²⁵HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 69-70. ISBN 978-80-86928-46-3.

²⁶Tamtéž, s. 71

²⁷INGARDEN, R. In: SŁAWIŃSKA, I. *Divadlo v současném myšlení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 2002. s. 37. ISBN 80-902482-6-8.

²⁸SŁAWIŃSKA, I. *Divadlo v současném myšlení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 2002. s. 37. ISBN 80-902482-6-8.

²⁹Tamtéž, s. 43

³⁰Tamtéž, s. 43

³¹Tamtéž, s. 50

Hořínek se také zabývá problematikou realizace divadla. Nutností pro existenční minimum jsou podle něj čtyři základní prvky: jednající herci, drama, místo a divák.³² Jeho slova potvrzují i ostatní divadelní teoretici: „*Kde je herec, tam vzniká divadlo.*“³³

Potřebu přítomnosti herců jsme si vysvětlili již výše, bez názorného předvedení má divák omezenou možnost dílo vstřebat. „*Zmizí-li herecká složka úplně a trvale, přestáváme scénickou akci vnímat jako divadlo. Panoptikum pohyblivých figur není divadlem.*“³⁴ V případě loutkového divadla je v zastoupení herce loutka. „*Herec nemizí ani tam, kde ho v hledišti přímo nevnímáme. V loutkovém nebo stínovém divadle není hercem loutka ani stínový obraz, ale ten, kdo loutkami nebo stíny pohybuje, mluví za ně a jedná: herectví vnímáme zprostředkovaně.*“³⁵

Vraťme se však k Hořínkovým čtyřem základním podmínkám divadla. Samotná existence herců implikuje existenci místa (každé lidské bytí probíhá v prostoru). Drama je pak návodem k divadelní hře. „*Tento návod nemusí být písemně fixován ve formě literárního dramatu. Stačí domluva mezi účastníky hry – rámcový plán dramatického dění, který se pak při hře naplňuje improvizací herců.*“³⁶

Dokonce i improvizace je podle Hořínka spojena s předlohou, kterou je domluva, případně je samotným prvkem, který spoluvytváří hru, která tak může být zaznamenána. Posledním předpokladem divadla je pak divák. Realizace hry sice může proběhnout bez jediného oka v hledišti, podstata divadla se však naplňuje až s prvním příjemcem vysílaného sdělení.³⁷ I Bernard zdůrazňuje důležitost diváka v hledišti, podle něj je herec jádrem i osou divadelního jednání pouze za předpokladu přítomnosti diváka, který realizaci vnímá jako divadelní jednání.³⁸

Pokud bychom chtěli definovat samotné slovo, které pojmenovává výše popsaný obsah, je nutné vrátit se v historii o několik století zpět. Divadlo bylo v naší společnosti přítomno dříve, než jej lidé dokázali pojmenovat. Až do patnáctého století bylo českému jazyku toto označení zcela neznámé, ačkoliv v té době bylo provozováno už

³² HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 71. ISBN 978-80-86928-46-3.

³³ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 44.

³⁴ Tamtéž, s. 43.

³⁵ Tamtéž, s. 43

³⁶ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 71. ISBN 978-80-86928-46-3.

³⁷ Tamtéž, s. 72

³⁸ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 44.

přes tři století. Nejstarší slovník českého jazyka přeložil latinský výraz „spectaculum theatrum“ jako „odiva okol.“ Slovo „odiva“ úzce souvisí s českým „dívati se“.³⁹ „*Pojilo se s třetím pádem ('dívati se čemu, komu') a znamenalo 'hleděti s podivem', diviti se něčemu, podivovati se.*“⁴⁰ Chceme-li zajít ještě hlouběji v historii slova div, nalezneme zmínku o démonu praslovanského kultu mrtvých. Div byl uctíváný bůžek starých Slovanů, slovo je tedy výrazem obdivu, úcty. Přídavné jméno „divný“ nemávalo význam jako dnes, předkové jej vnímali jako cosi pozitivního, krásného a vznešeného.

Slovo divadlo je doložitelně použité až v patnáctém století, a to v překladu Nového zákona z doby husitské, někdy kolem roku 1425. Příbuzné slovo „divák“ je použito už na konci čtrnáctého století, ve výkladu znamená navzdory očekávání nikoli člověka, který se dívá, nýbrž člověka, který je něčím ohromen. Než byl však termínu divadlo přisouzen význam takový, v jakém jej používáme dnes, prošlo ještě dlouhým vývojem. Nejprve se totiž termín vztahoval na široký okruh skutečností. Postup byl pomalejší než v jiných jazycích, kde dal základ divadlu řecký výraz „theatron“.⁴¹ „*Obecně lze říci, že označení pro divadlo je velmi často spojováno s působením prvků optických, dále s názvoslovím z oblasti her, popř. i s místem hry.*“⁴²

Hořínek definuje divadlo následovně: „*Oblast divadelního umění rozdělujeme podle základního výrazového prostředku (podle toho, zda se ve hře mluví, zpívá nebo tančí) na činohru, operu, operetu (případně muzikál), balet a pantomimu. V rámci činoherního divadla, tj. takového, v němž se převážně mluví, rozlišujeme celou řadu divadelních žánrů.*“⁴³

Podobně rozděluje divadlo i Bernard: „*Podle druhové specializace máme divadla činoherní, operní, operetní, baletní, divadla pantomimy, divadla loutková. Uplatňuje se i členění účelové: máme zvláštní divadla pro děti a mládež.*“⁴⁴ Bernard dále vysvětluje, že zatímco ve světě jsou divadla běžně specializovaná podle druhů, u nás je v důsledku unikátního historického vývoje běžné, že vedle divadel jednoúčelových najdeme i smíšená, ve kterých na jednom místě působí více souborů

³⁹ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 13.

⁴⁰ Tamtéž, s. 13

⁴¹ Tamtéž, s. 13-16

⁴² Tamtéž, s. 16

⁴³ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 5. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁴⁴ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 41.

(např. Národní divadlo v Praze s operním, činoherním a baletním souborem na jednom jevišti, podobná divadla můžeme najít i v jiných větších městech České republiky).⁴⁵

Divadlo v dnešním světě výrazně přispívá ke „*kultivaci občanů, k jejich vzdělanosti i k tzv. sociální kohezi společnosti.*“⁴⁶

Počátky evropského divadla mají své místo v antickém Řecku. Historicky nejstarším divadelním žánrem, ze kterého se rozvinulo divadlo takové, jak jej známe dnes, je tragédie, jejíž počátky sahají do šestého stol. př. n. l. O století později se k tragédii přidala také komedie. Svůj podíl na základech teorie evropského dramatu měl neodmyslitelně Aristoteles se svou Poetikou. Řecké divadlo dalo základ všem pojmům a konvencím evropského dramatu a divadla.⁴⁷

Pokud ale zabrousíme ještě více do historie, najdeme náznaky počátků divadelního umění již v paleolitu. Z dochovaných jeskynních maleb víme, že na nich byl zobrazován člověk, který na sebe záměrně bral podobu zvířete, aby v přestrojení přelstil kořist. V jižní Francii byla nalezena kresba postavy, která v tomo přestrojení vypadá, jako kdyby byla v tanečním pohybu. Jedná se o jakýsi lovecký tanec, který měl zřejmě praktický účel, a to mobilizaci k opatření potravy. Tím převlek ztrácí svou původní funkci a získává nový charakter: obřadní a především kolektivní⁴⁸, čímž se zařazuje mezi předchůdce dnešního divadla.

Díky vynálezu písma můžeme pozorovat další vývoj lidské performační činnosti. Ze Sumerské doby byly dochovány oslavné hymny k počtě bohyně lásky Išтары. Jsou unikátní tím, že jsou rozdvojené: kněz mluví na bohyni, která mu odpovídá. Předpokladem k odpovědi je druhá osoba, která by ve čtení textu bohyni zastupovala. V té době bylo běžné, že ústní projevy převládaly nad textovými, veškerá psaná literatura se nejprve uplatňovala v podobě živého slova, proto je více než pravděpodobné, že se jednalo o skutečný dialog.⁴⁹ Sklon k dialogu se objevuje i v památkách z oblasti

⁴⁵ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 41.

⁴⁶ NEKOLNÝ, B. *Divadelní systémy a kulturní politika*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2006. s. 48. ISBN 80-7008-197-X.

⁴⁷ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 5. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁴⁸ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 54-55.

⁴⁹ Tamtéž, s. 61-62.

Mezopotámie a dochované jsou také záznamy o egyptských mystériích z doby třetího tisíciletí př.n.l.⁵⁰

Vývoj předváděného obřadu trval několik tisíciletí. O skutečném divadle můžeme hovořit až v souvislosti s egyptskou kulturou, a to vzhledem k textům papyrů Knihy mrtvých. V této posvátné knize se nachází záznamy prvních dramát, rozšifrované jako režijní kniha. Z Egypta také pochází první doklad o existenci herců z povolání, jež podle nashromážděných důkazů měnili působiště.⁵¹ „*Egyptané nejen provozovali posvátná divadelní představení, ale že tu již existovali i herečtí profesionálové. Kolébku divadla je tedy nutno přeložit z Řecka na východ a na jih. A hodně hlouběji do minulosti.*“⁵²

Pravdou zůstává, že skutečné počátky divadla dnešní podoby jsou zasazené do antického Řecka. „*I když jsme si ukázali, že Řekové divadlo nevynalezli, nýbrž objevují se ve vývoji divadla jako dědici a následovníci předchozích snah, které se již přiblížily k hranici samostatného jevu.*“⁵³ Řecká tragédie pramení z náboženského kultu Dionýsa, který byl bohem vína a síly přírody. Dle Aristotela byl předchůdcem tragédie dithyrambos, neboli dithyramb, což byl hymnus na oslavu boha Dionýsa. „*Tragedie tedy, a stejně i komedie, vznikla z počátečních neumělých pokusů, a to jedna ze zpěvů těch, kteří začínali dithyramb.*“⁵⁴ V dithyrambu lze najít prvky dialogu, střídá se tu část sborová a část sólového zpěváka.⁵⁵ „*Z těchto sborových zpěvů, přednášených zprvu chlapci a později i muži, a z mimetických tanců, jimiž bylo při zastávce průvodu znázorňováno Dionýsovo umučení, se zrodila jakási primitivní hra, která se postupně vyvinula do stupně, v němž mohla být nazvána tragédie.*“⁵⁶

„*Tragédie se poněmhu rozvíjela, poněvadž její pěstitelé pokračovali ve všem, kdykoli se v ní vyskytlo něco pozoruhodného, a po mnohých změnách ustala ve svém vývoji, jakmile dosáhla svého přirozeného stavu.*“⁵⁷ Dramatizováním dithyrambu tedy vznikl nový žánr tragédie. Její bleskový rozvoj v 6.a 5. stol. př.n.l. měl též základ v

⁵⁰ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 67.

⁵¹ Tamtéž, s. 69-71

⁵² Tamtéž, s. 71

⁵³ Tamtéž, s. 72-73

⁵⁴ ŚLAWIŃSKA, I. *Divadlo v současném myšlení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 2002. s. 16. ISBN 80-902482-6-8.

⁵⁵ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 6. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁵⁶ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 73.

⁵⁷ ŚLAWIŃSKA, I. *Divadlo v současném myšlení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 2002. s. 16-17. ISBN 80-902482-6-8.

řecké literatuře. Náměty první řečtí dramatici nacházeli například v Illiadě a Odysseji. Jazykové prostředky tragédie měly kořeny v Homérově epické poezii, ale i v tradiční řecké lyrice. Hry provozované o Dionýsových slavnostech byly soutěžního charakteru.⁵⁸ Dramatik Aischylos zavedl druhého herce, Sofoklés třetího, později byl přidán i čtvrtý, nebo býval také často nahrazován členem sboru.⁵⁹

Aristotelova definice tragédie zní: „*Jest tedy tragedie napodobení vážného a úplného děje určité velikosti lahodnou řečí rozdílných tvarů v jednotlivých částech, osobami děj předvádějícími a ne pouhým vypravováním, soucitem a bázní utvářející očištění takových duševních hnutí.*“⁶⁰ Hořínek původní definici pro lepší pochopení rozšiřuje podrobněji: napodobení vysvětluje jako podstatu umění, vážný děj a určitou velikost vnímá jako odlišující prvek tragédie od komedie, který idealizuje zpodobňované lidi. Řeč rozdílných tvarů má základ z rozdělení tvarově ustálených základních částí tragédie: „*prolog (nástup jednajících osob), parodos (příchod sboru), střídající se výstupy postav (epeisodion) a písňe sboru (stasimon), exodos (závěrečný výstup osob), k nimž třeba připojit ještě sólové zpěvy jednajících osob a střídavé zpěvy postav a sboru.*“⁶¹ Scénický charakter byl podle Hořínka složitější, než jak by se dalo usoudit z četby tragických textů. I když byl herec svázán mnoha pravidly, nešlo o pouhou deklamaci textu, nýbrž o celek tvořený za důležité součásti hudby a tance. Tato struktura měla blízko spíše k dnešní opeře než k činohře. Nejtemnějším místem výše uvedené definice je závěr, očištění duševních hnutí prostřednictvím soucitu a bázně. Tragédie v divákovi probouzí soucit s neštěstím zobrazovaného hrdiny a zároveň skrz něj probouzí strach z neštěstí vlastního. Vrcholem je tragická katarze, kde dochází k očištění od škodlivých vášní, tedy očištění od škodlivých myšlenek, které hra v divákovi vyvolala.⁶²

Nejslavnějšími autory tragédií byli Sofoklés, Aischylos a Euripidés. Aischylos napsal kolem devadesáti tragických děl, jeho nejvýznamnější dochovanou hrou je trilogie Oresteia. Sofoklés byl Aischylovým pokračovatelem, ale na rozdíl od něj

⁵⁸ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 6. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁵⁹ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 74.

⁶⁰ SŁAWIŃSKA, I. *Divadlo v současném myšlení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 2002. s. 17. ISBN 80-902482-6-8.

⁶¹ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 9. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁶² Tamtéž, s. 9

projevoval ve svých dílech větší psychologické prokreslení postav, také zavedl třetího herce. Přestal skládat trilogie, ale uzavřel příběh do jediného celku. Eurípidés kritizoval ve svých kusech tradiční hodnoty a vkládal do nich aktuální úvahy. Také se ve své tragédii Médeia jako první autor zabýval společenským postavením ženy. Tradiční skladbu trilogie nedodržel striktně, jeho díla byla poněkud volnější.⁶³

Druhým nejstarším žánrem zrozeným v antickém Řecku je komedie. V Poetice se Aristoteles vyjadřuje o komedii jako „*napodobení lidí sice horších, ale ne z hlediska každé špatnosti, nýbrž jenom z hlediska směšnosti, a směšné jest částí ošklivého. Neboť směšné jest druh zvrácenosti a znešvaření, prosté bolesti a nezáhubné, jako například hned směšná maska jest něco ošklivého a zkřiveného, ale bez bolestného výrazu.*“⁶⁴

Bohužel ta část Poetiky, která pojednávala o komedii, nebyla zachována. Své kořeny má však žánr komedie podle všeho v již zmíněných dionýských průvodech, při kterých sbor nesl fallos (symbol plodnosti v podobě ztopořeného mužského údu) a přitom zpíval posměšné písně. Úplně nejstaršími formami komedie však prosluli Dórové. Epicharmos, představitel sicilské komedie, ovlivnil svými díly vrcholnou řeckou komedii, která je nazývána stará attická komedie. Její existence neměla dlouhého trvání, všichni její představitelé žili v druhé polovině 5. stol. př. n. l. A veškeré zachované hry náleží autorovi Aristofanovi. Jeho dílo se vyznačuje válečnou satirou (v té době probíhaly peloponéské války).⁶⁵ „*Aristofanés postihuje výsměchem zlořády upadající athénské demokracie z pozic chvalořečnicka 'starých zlatých časů'.*“⁶⁶ V jeho díle najdeme také kritiku novátorství, ve svých dílech napadal Sokrata. Prohloubil hloubku charakterů postav a přičinil se k formaci typů postav na jevišti.⁶⁷

Attická komedie je rozporuplná vzhledem k otázce estetiky. Použitá komika bývá často vulgární a primitivní (za použití prvků hádky, rvaček a obscénních zobrazení), ale na druhou stranu se vyznačuje intelektuální jemností a vysokou básnickou úrovní. Její struktura je mnohem volnější než u tragického žánru. Zavedla též

⁶³ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 77.

⁶⁴ ARISTOTELES, in: HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 30. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁶⁵ Tamtéž, s. 30

⁶⁶ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 78.

⁶⁷ Tamtéž, s. 78

jambický trimetr, neboli šestistopý jamb. Byly však používány i jiné veršové rozměry, třeba anapestické tetrametry.⁶⁸

Peloponéská válka znamenala porážku Athén a úpadek demokracie, s čímž přišel také rychlý konec staré attické komedie. Vyvinul se nový druh žánru komedie, a to nová attická komedie, výrazně odlišná od té staré. Udržela se na výsluní mezi 4. a 3. stol. př. n. l. Bohužel z bohaté tvorby jejích autorů se nám zachovalo pouze něco málo z děl autora Menandra.⁶⁹ Jeho doménou bylo detailní prokreslení povah, důraz na vtip v dialogu a intriky.⁷⁰ Nová attická komedie je známa spíše prostřednictvím římských komedií, jež byly převážně volnými adaptacemi řeckých předloh. V centru zájmu attické komedie již nestojí politika a veřejný život, také zmizel sbor, který dříve nesl útočnou a mravokárnou funkci. Směšnost bývalé staré komedie je vystřídána dojemností. Své místo si v nové attické komedii našla intrika a častým tématem her z této doby je láska, která překonává překážky a dospívá k naplnění v manželství. „*Novou attickou komedii můžeme tedy charakterizovat jako výhradně soukromý typ komedie, stojící na rozhraní mezi občanskou činohrou a komedií, technicky pak mezi komedií intrikovou a komedií charakterů.*“⁷¹

Nová attická komedie dala základ počátkům vývoje divadla na území římské říše, u níž je silně patrné převzaté řecké dědictví. Nejstarším typem římského divadla je tzv. atellánská fraška, nazvaná podle města svého vzniku. Jednalo se o improvizované divadlo, které čerpalo inspiraci z běžného života a užívalo ustálené komické typy. V polovině 4. stol. př. n. l. se do Říma dostaly magicko-náboženské hry, které se po úpravě zařadily mezi tzv. římské hry a byly na významném místě mezi sportovními hrami a ostatní podívanou. Hlavním přínosem v historii divadla však měli Římané především v otázce architektury a techniky divadla. Divadelní prostor navždy změnili prohloubením a přidáním jeviště, což vedlo k nákladnějším a více výpravným hrám. Dali také základ rozložení jeviště: bohaté diváky usadili do zvláštních sedadel v tzv. orchéstrě, chudí našli svá místa v řadách vzdálených od jeviště. Zavedli nové stroje, divadlo pokryli plátěnou střešou, dali základ oponě (čímž rozdělili původně společný

⁶⁸ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 31-32. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁶⁹ Tamtéž, s. 32

⁷⁰ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 78.

⁷¹ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 33. ISBN 978-80-86928-46-3.

prostor na sekci diváčkou a hereckou). Divadlo bylo Římany oblíbeno a stalo se hlavním zdrojem zábavy a potěšení. Původní společenská funkce, která se vyvinula v Řecku, byla téměř ztracena. Zajímavostí je, že přes obecnou oblíbenost i mezi vysokými státníky a hodnostáři byli herci považováni za společensky méněcenné osoby, často také pocházeli z řad otroků.⁷²

Divadelní tvorba Římanů vycházela z překladů řeckých her. Největším překladatelem té doby byl Livius Andronicus, který byl původně Řek. Zájem o komedii byl větší než o tragédii, kterou v Římě proslavil Lucius Annaeus Seneca se svými hrami *Medea* a *Phaedra*.⁷³

Komediální žánr v Římě zastupoval Titus Maccius Plautus, který dal římské komedii úplně nový rozměr. Ústřední postavou jeho her byla většinou postava sluhy či otroka a hlavním cílem jeho satiry se stal styl života lepších vrstev a obecně různé nepříjemné společenské jevy. Řecké předlohy si Plautus volně přetvořil. Komedii dodal jedinečnou dramatickou strukturu tím, že přidal hudebně zpěvní prvky. Vznikl tak útvar, který připomíná dnešní operetu. Jeho práce se staly předlohou mnoha světových velikánů dramatu (jako příklad lze uvést např. jeho hru *Komedie o hrnci*, předobraz *Lakomce*, nebo *Menaechmi*, předobraz *Komedie omylů* W. Shakespeara).⁷⁴ Významným autorem komedií byl též Terentius, jeho styl byl mnohem kultivovanější, uhlazenější a některé jeho hry byly známy i později v době renesance.⁷⁵

*„Se zánikem mocných státních útvarů v oblasti Středozemního moře zanikly na řadu století i podmínky, aby divadlo mohlo být pěstováno jako oficiální instituce státem podporovaná nebo aspoň trpěná.“*⁷⁶ Na přerušení divadelní tradice starého Řecka a Říma měla mimo radikální politické změny nemalý podíl také kultura křesťanského středověku.⁷⁷ Nelze mluvit o úplném zániku divadla, jednalo se spíše o jeho utlumení, změnu podoby. V následujícím dlouhém období nesli živou divadelní tradici potulní herci, kočovníci.⁷⁸

⁷² BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 78-80.

⁷³ Tamtéž, s. 80

⁷⁴ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 34. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁷⁵ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 81.

⁷⁶ Tamtéž, s. 82

⁷⁷ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 10. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁷⁸ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 82.

Další zmínku o zařazení divadla mezi kulturní život lidí máme až z období středověku. Východiskem pro tehdejší podobu divadla byl křesťanský kult, jehož nejstarší podobou byly velikonoční antifonie, soborové zpěvy zpívané v chrámech.⁷⁹ *“Vzniká nový systém hodnot, nové chápání prostoru, času, světa, vztahů mezi jedinci i jedincem a pospolitostí. Společnost už se neorientuje ke kultům jednotlivých božstev a nadpřirozených sil, ale k jednomu obecnému Bohu.”*⁸⁰ Podle Bernarda středověké divadlo vznikalo ze tří zdrojů. Potulní komedianti navazovali na antickou komedii, církevní divadlo se rodilo z náboženských rituálů a na antické drama navázalo školské a vzdělánecké drama.⁸¹

Podle Císaře začal proces diferenciací divadelní kultury. Jedním proudem bylo již výše zmíněné liturgické divadlo, spojené především s velikonočními obřady⁸², které dalo později vznik hrám vánočním. Proces narůstání vygradoval ve 14. a 15. století cyklickými mystérii.⁸³ Proces jeho vzniku započal v devátém století. Dalším prvkem bylo světské divadlo, jehož nositelem byly kočovné skupiny. S příchodem gotiky přichází také odklon od tradiční obřadní tradice a vzniká vrcholné středověké divadlo.⁸⁴ Bohužel v našich zemích v této době přerušily na dlouhou dobu vývoj divadla husitské války, takže cyklická mystéria neměla v naší krajině delší dobu působnosti a vyskytla se pouze ojediněle.⁸⁵

Mezi hlavní znaky středověkého divadla patří naivní historičnost, ačkoliv v sobě hry snoubily prvky opravdové historie s legendami. Typickým prvkem středověkých mystérií je vážnost (ale nikoliv tragičnost), která vycházela z úcty k náboženství. Náměty byly různorodé, vážnost se často střídala s komičností, náboženské scény se scénami světskými. Dramatická kompozice byla uvolněnější.⁸⁶

⁷⁹ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 10. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁸⁰ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 8. ISBN 80-7331-072-4

⁸¹ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 84.

⁸² CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 9. ISBN 80-7331-072-4

⁸³ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 10. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁸⁴ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 9-10. ISBN 80-7331-072-4

⁸⁵ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 10. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁸⁶ Tamtéž, s. 11

Ke konci první poloviny patnáctého století došlo s koncem husitských válek k upevnění českých zemí. Následky bojů byly ničivé, některé zdroje uvádějí až padesátiprocentní úbytek obyvatel. Až za vlády Jiřího z Poděbrad se země dočkala stabilizace.⁸⁷ V tomto období se vyvinula moralita, „náboženská hra s mravoučnou tendencí, v níž vystupovaly ztělesněné pojmy, ctnosti a neřesti, a řešily se různé teologické i etické spory.“⁸⁸ Největším moralitním dílem té doby je anglická hra *Everyman*.⁸⁹

Nastupující humanismus znamenal návrat k antickému divadlu. Snaha obnovit řeckou tragédii dala v Itálii vznik opeře.⁹⁰ Jelikož humanismus byl zároveň návratem antické vzdělanosti, promítla se tato snaha i do divadelního umění – vzniká latinské školské divadlo. Spolu s ním vzniká v českých zemích jezuitské divadlo, jehož cílem bylo šíření a upevňování víry. Pojem jezuitské divadlo je úzce spojen s postavou Jana Amose Komenského, jehož divadelní činnost v emigraci znamenala vyvrcholení českého školského humanistického divadla.⁹¹

Období baroka bylo „svou podstatou teatrální, divadlo milovalo, bylo pro ně „zlatou dobou“ a také pro divadlo v zemích Koruny české přineslo mnohé podstatné vývojové tendence a impulsy.“⁹² Je obdobím, ve kterém se finálně utvořilo profesionální divadlo. Vrcholem baroka se stala opera, která byla v Praze poprvé představena v roce 1627. Vzniklo též Šporkovské divadlo, první samostatné divadlo v Praze (existovalo v letech 1701 až 1738) a pořádalo pravidelná představení nejen činoherní, ale právě také operní. Mimo profesionální divadlo se v baroku též rozvíjelo divadlo neprofesionální, navazovalo na školské divadlo humanismu. Svůj podíl na rozvoji divadla měli také běžní čeští občané.⁹³ „Baroko vytvořilo zhruba za sto let – od poloviny 17. do poloviny 18. století – v zemích Koruny české bohatou a rozvinutou divadelní kulturu.“⁹⁴

⁸⁷ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 11.

ISBN 80-7331-072-4

⁸⁸ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 11. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁸⁹ Tamtéž, s. 11

⁹⁰ HOŘÍNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. s. 11. ISBN 978-80-86928-46-3.

⁹¹ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 12-13. ISBN 80-7331-072-4

⁹² Tamtéž, s. 15

⁹³ Tamtéž, s.16-19

⁹⁴ Tamtéž, s. 19

S příchodem osvícenství, věkem rozumu, přišel také pokrok a lepší úroveň života. Proces osvícenství zasáhl naši zemi za Marie Terezie jako proces tereziánských a josefinských reforem, které zapříčinily úplnou změnu v sociálním životě lidí. V roce 1739 začalo hrát Divadlo v Kotcích, původně určené pro operní vystoupení, později využívané k performancím různých druhů komedií. V roce 1771 přišla divadelní reforma, díky níž se prosadil nástup divadla, které bylo postavené na literárním textu. Po českých zemích se dále šířilo neprofesionální divadlo, a to především mezi vrstvami německé společnosti.⁹⁵

V období národního obrození byla klíčovou úlohou divadelního umění snaha o obnovu českého jazyka. První pokusy o uvedení profesionální hry v mateřštině proběhly v Divadle v Kotcích. Když roku 1785 v Nosticově divadle sehráli herci první skutečně profesionální hru s českým textem, začalo se v našich zemích formovat skutečné české činoherní divadlo. Nově založené Vlastenské divadlo (známé jako Bouda) dalo prostor pro uvedení desítek českých her.⁹⁶ „Pravým však počátkem českého divadla možno nazvati 'Boudu', od jejíhož otevření 8. července 1786 nad hrami českými světlo ramp již nezhaslo.“⁹⁷ Po třech letech existence však byla Bouda stržena a soubor se přesunul do budovy U Hybernů. U zrodu českého vlasteneckého divadla stáli mimo jiné bratři Thámové, z nichž především Václav sepsal převážný počet her uváděných Vlastenským divadlem.⁹⁸ Mezi největší autory literárních divadelních děl v obrozeneckém období patřil Václav Kliment Klicpera, žák Jungmanna a nositel jeho myšlenky. Uvedl mnohé veselohry, například Divotvorný klobouk, a stal se v této době představitelem komedie.⁹⁹ Dalším slavným českým obroditelem byl Josef Kajetán Tyl. V jeho době bylo jediným profesionálním divadlem na venkově divadlo loutkové. Tyl se zasadil o rozvoj venkovského divadla podporou divadelních zájezdů.¹⁰⁰ „Česká divadelní kultura navíc byla výrazně pod vlivem divadla německého¹⁰¹“, což se Josef Kajetán Tyl snažil napravit založením Kajetánského divadla, které „nazval prvním samostatným českým

⁹⁵ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 20-23. ISBN 80-7331-072-4

⁹⁶ Tamtéž, s. 29-31

⁹⁷ BLAHNÍK, V. K. *Umění divadelní*. 1. vyd. Praha: Ústav pro učebné pomůcky průmyslových a odborných škol, 1946. s. 92.

⁹⁸ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 31. ISBN 80-7331-072-4

⁹⁹ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 195.

¹⁰⁰ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 53. ISBN 80-7331-072-4

¹⁰¹ Tamtéž, s. 54

národním divadlem.¹⁰² *“Řada jeho her našla trvalou oblibu, staly se základem novodobého repertoáru českých divadel a některé své divadelní kvality prokázaly později i v překladech, např. do ruštiny a do němčiny.”*¹⁰³ Roku 1834 se ve Stavovském divadle uskutečnila premiéra Tylovy autorské hry *Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka*, k níž František Škroup složil hudbu, jež dala našemu národu státní hymnu *Kde domov můj*.¹⁰⁴

Čtvrtá fáze národního obrození se vyznačovala romantickým dramatem. Některé rysy romantismu se vyznačují i v tehdejší Tylově díle. Vývoj divadla silně ovlivnil nově vydaný divadelní zákon (roku 1850), který od té chvíle znamenal cenzuru divadelních představení státními úřady pro bezpečnost. Významnými osobnostmi při prosazování češství v naší zemi prostřednictvím divadelního umění byli v této době Josef Kollár (jež se stal zakladatelem novodobého českého herectví) a F.B.Mikovec.¹⁰⁵

Další osudy českého divadla jsou započaty vyvrcholením měšťanského divadla. Po národním obrození přichází nový vývoj české společnosti, ustavuje se první samostatný český soubor Prozatímního divadla. Vzniká tak půda pro nový divadelní rozvoj. Za vrchol zlaté éry měšťanského divadla Císař považuje inscenaci *Hilbertovy Viny* z roku 1896, kdy se otevírají možnosti pro vznik moderního divadla, které je specifické především historicky prvně uznanou samostatností jako specifického druhu umění¹⁰⁶. *“Nejprve dává literatuře pouze jiný smysl, interpretuje ji (první fáze), potom tvoří na jevišti z jeho specifických materiálů a prostředků zcela svébytný svět (druhá fáze). Zejména v této souvislosti dochází k tomu, že moderní divadlo 2. fáze se odtrhává od divadla měšťanského, dává přednost experimentu,(...) usiluje vytvořit vůči měšťanskému divadlu alternativu.”*¹⁰⁷ Tato historická etapa divadla se otevírá rokem 1922.¹⁰⁸

Následující roky byly ve znamení rozvoje divadelního umění. Před druhou světovou válkou byla díky převratu v divadelním světě na výsluní česká divadelní avantgarda a především malé formy divadel. V souvislosti s tímto obdobím nelze

¹⁰² CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 56. ISBN 80-7331-072-4

¹⁰³ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 195.

¹⁰⁴ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 59-60. ISBN 80-7331-072-4

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 82-83

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 102-103

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 103

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 103

opomenout Osvobozené divadlo autorů Voskovce a Wericha či Divadlo D E.F.Buriana¹⁰⁹ Divadelní rozvoj byl na dlouhou dobu přerušen druhou světovou válkou, po jejímž konci nastal „razantní socializační proces“.¹¹⁰ Několik let byl projednáván nový divadelní zákon, konečná verze přišla až roku 1948, čímž byl ukončen proces znárodnování českých divadel. Od té doby české divadlo fungovalo v souladu s tehdejší ideologií¹¹¹ až do dob sametové revoluce.

1.3 Divadelní systém v České republice

O české divadelní kultuře se traduje, že je vyspělá. S vybudovanou infrastrukturou je divadelní síť naddimenzovaná. Vzhledem k počtu obyvatel na velikost území je možné tvrdit, že tomu tak doopravdy je. Patříme k rozvinutým evropským divadelním kulturám. Jsme evropsky standardní v počtu stálých divadelních scén, jedinou výjimkou je počet stálých operních scén, který je nadprůměrný. I počet diváků, kteří navštíví za rok divadelní představení, je v naší zemi na vysoké úrovni srovnatelné s ostatními vyspělými státy Evropy. V čem je naše divadelní kultura odlišná od kontinentálních sousedů, jsou však ekonomické ukazatele: výdaje státní kasy zcela zaostávají za evropským standardem. Ve většině zemí se výdaje na kulturu pohybují kolem 0,7 HDP.¹¹²

Ministerstvo kultury pro program státní podpory profesionálních divadel a stálých profesionálních symfonických orchestrů a pěveckých sborů vyčlenilo v roce 2011 celých 63 100 000 korun českých. Samostatné oddělení umění ministerstva kultury, které program realizuje, má mimo jiné za úkol sledovat a vyhodnocovat stav profesionálního umění v oblasti divadla, hudby a výtvarného umění; realizaci výběrových dotačních řízení na podporu projektů profesionálního umění, program na podporu stálých profesionálních divadel, symfonických orchestrů a pěveckých sborů,

¹⁰⁹ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 231-237. ISBN 80-7331-072-4

¹¹⁰ ČERNÝ, J. *Osudy českého divadla po druhé světové válce*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. s. 62. ISBN 978-80-200-1502-0

¹¹¹ Tamtéž, s. 145-150

¹¹² NEKOLNÝ, B. *Divadelní systémy a kulturní politika*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2006. s. 104. ISBN 80-7008-197-X.

program poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely; plnit funkci zřizovatele vůči Národnímu divadlu, České filharmonii, Institutu umění (Divadelní ústav, Státní opera Praha, Pražský filharmonický sbor); podílet se na činnostech spojených s poskytováním podpory výzkumu, vývoje a inovací v oblasti profesionálního umění; prezentovat české profesionální umění v zahraničí; spoluvytvářet právní předpisy v oblasti profesionálního umění.¹¹³

V oblasti profesionálního divadla bylo v roce 2011 „z celkového počtu 167 přihlášených projektů v 9 tematických okruzích(.) pro nesplnění podmínek dotačního řízení vyřazeno 17 projektů.“¹¹⁴ Celkem bylo pro tuto oblast vyčleněno 35 035 tis. Kč. V oblasti profesionálního tance a nonverbálního divadla byla vyčleněna částka 12 543 tis. Kč.¹¹⁵ Zbytek rozpočtu byl použit na oblast hudby, výrvarného umění či studijní programy.¹¹⁶

Rozdíl oproti výdajům jiných evropských států lze snadno demonstrovat na poměru výdajů státu na profesionální divadlo v přepočtu na jednoho obyvatele. Zatímco v České republice se výše výdajů pohybuje kolem částky 1,3 euro, v ostatních evropských zemích je částka vydaná na osobu běžně až desetinásobně vyšší (v Norsku je to dokonce 25 euro). V mnoha sousedních zemích je mecenášem divadelní kultury stát s podílem více než padesáti procent (pokud nejde o stát, mají rozhodující podíl země jako například v Německu). V naprosté většině se na financování divadel podílí více veřejných rozpočtů. Účast veřejného sektoru má oporu v tom, že divadelní kultura je v jiných zemích pokládána za součást veřejného sektoru a v naprosté většině je tento přístup zakotven i legislativně.¹¹⁷

„Charakter státu, jeho tradice a historie, přírodní podmínky, ale hlavně politický systém se přirozeně promítají do kulturní politiky země a samozřejmě i do jejího divadelního systému.“¹¹⁸

¹¹³ MINISTERSTVO KULTURY, *Výroční zpráva Ministerstva kultury za rok 2011*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/ministerstvo/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-ministerstva-kultury-za-rok-2011-130791/> s. 122.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 123

¹¹⁵ MINISTERSTVO KULTURY, *Výroční zpráva Ministerstva kultury za rok 2011*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/ministerstvo/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-ministerstva-kultury-za-rok-2011-130791/> s. 123.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 124

¹¹⁷ NEKOLNÝ, B. *Divadelní systémy a kulturní politika*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2006. s. 105. ISBN 80-7008-197-X.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 105

Soukromé divadelní podnikání je až na výjimky, kterými jsou Anglie, Švýcarsko, Rakousko a Německo, zcela zanedbatelné. Více oblíbená forma získávání finančních prostředků je sponzorství, ale i ta je v mnoha státech opomíjená (sponzoři spíše vyhledávají hudební a taneční vystoupení než divadlo). Z hlediska sociologického dlouhodobě stoupá podpora dětí a mládeže, divadlo se orientuje na mladého, nového diváka. Vznikají edukativní divadla, existuje snaha o výuku prostřednictvím divadelního umění. Sociální funkce divadla je v dnešní době prioritní.¹¹⁹

*„Každý funkční a životaschopný divadelní systém vyžaduje soubor základních podmínek politické, ekonomické a legislativní povahy.“*¹²⁰ Podle Nekolného naše divadelní kultura v těchto směrech postrádá dostatečnou oporu: nemáme účinnou legislativu zaměřující se na kulturu jako veřejný sektor; neexistuje legislativa, která by kodifikovala divadlo coby veřejnou službu; v nepořádku je podíl státního (i krajského) rozpočtu na kulturu a divadlo, který je hluboce pod evropskou normou; naše divadla postrádají povahu veřejných institucí a není dostatek prostředků pro podporu alternativních a nezávislých skupin.¹²¹

¹¹⁹ NEKOLNÝ, B. *Divadelní systémy a kulturní politika*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2006. s. 106. ISBN 80-7008-197-X.

¹²⁰ Tamtéž, s. 106

¹²¹ Tamtéž, s. 106

2 KULTURA NA SLÁNSKU

2.1 Slánsko a jeho historie

Město Slaný má jako každé město svou bohatou kulturní historii, ze které se postupem vyvinul současný stav kulturního života na Slánsku.

Nejstarší věrohodná historická zpráva o městě Slaný pochází sice z roku 1262, díky archeologickým nalezištím v okolí je však zřejmé, že tato oblast byla lidmi obydlena již mnohem dříve. Nejstarší dochované nálezy jsou už z doby pravěké.¹²² Za úplně nejstarší nález lze považovat ten z roku 1942 nalezený K. Žeberou pod Slánskou horou, jehož expertizy prokázaly původ z doby středního paleolitu. Je tomu již padesát tisíc let, co na toto místo neandrtálský člověk odložil opracované nástroje z křemene, dřeva, pazourku i křemence. Většina z těchto surovin pocházela ze severozápadních Čech. Neandrtálci se však ve svých skupinách často přemísťovali, nejednalo se tudíž o prvního skutečného obyvatele Slaného. Mladší nálezy z konce starší doby kamenné z blízké vesnice Kvíc odhalily další kusy starých nástrojů dokazující, že se na území Slánska v této době pohybovali lidé.¹²³ Změna osídlení nastala v mladší době kamenné, tedy někdy kolem šestého tisíciletí př. Kr., kdy na Slánsko začaly proudit skupiny zemědělců, kteří se stylem života lišili od původních obyvatel ze starší doby kamenné. *„V poměrně krátké době dochází k tak výrazným změnám v hospodářské soustavě i v organizaci společnosti, že se někdy hovoří o „neolitické revoluci“.*¹²⁴ V období mladší doby kamenné se poprvé objevily známky kulturního života obyvatel této krajiny. Mísilo se zde kultur dokonce několik, jak lze pozorovat z nálezů keramiky,¹²⁵ k jejíž výrobě se používala cihlářská hlína, jež byla smíšená s kamínky (které měly při vypalování zamezit prasknutí).¹²⁶ V pravěké historii se na Slánsku vystřídalo několik unikátních kultur, jejichž pozůstatky se staly předmětem zkoumání archeologů, a některá naleziště nejsou dodnes prozkoumaná zcela.

¹²² MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 7.

¹²³ Tamtéž, s. 8

¹²⁴ Tamtéž, s. 10

¹²⁵ Tamtéž, s. 10

¹²⁶ Tamtéž, s. 11

Důležitost archeologických vykopávek na území Slánska spočívá především v nálezů prvních dochovaných stop pro divadlo historicky významné činnosti na českém území. Centrem zájmu je Slanému nedaleká obec Knovíz. „*Kultura knovízská se svou rituální antropofagií (kanibalstvím) pravděpodobně při ubíjení vybraných obětí provozovala nějaké aktivity, v nichž nechyběly stopy performancí. Existence kultovních míst této kultury soustředěných na kult solární a obřady zajišťující obživu poukazují na zvláštnost místa, která byla jedním z předpokladů pro zrod performačních aktivit magického typu.*“¹²⁷

Pozornost při zmínění města jistě vzbudí jeho unikátní název, který se pojí s pověstí existence slaného pramene. Jméno Slaný získalo město díky dávnému příběhu zaznamenanému v kronice Václava Hájka z Libočan, který se zmiňuje o nalezení onoho zvláštního pramene. V Knize o Slaném lze najít ukázkou přímo z výše uvedené kroniky: „*Když léta 750 jeden ze služebníků Nezamysla knížete, jménem Holot po lesích a po horách se procházející na jeden veliký vrch přišel, (...) našel pramen vody slané, okusiv ji, což oznámil Nezamyslovi, (...) a on nemeškaje, poslal s ním jiné dva muže, aby onu vodu zkusili a s sebou přinesli, kteráž když přinesena byla a od knížete zkušena, nalezeno jest, že by mohla z ní sůl vařena býti. Vypravil tehdy Nezamysl dělníky a Holota s nimi, aby tu sůl dělali. (...) Pro jejich množství rozkázal kníže tu na jednom přivrší město založiti, kterémuž dáno jméno od toho vrchu Slanej vrch.*“¹²⁸ Když se o nebyvalém úspěchu s vařením soli dozvěděli sousední obyvatelé města (Lučané neboli Žatečtí – obyvatelé dnešní obce Žatec), žárlili a snažili se solnovary knížeti Nezamyslovi překazit. Záměrně bořili pece, vznikl konflikt tak velký, že došlo k zabití většiny solnovařičů, Lučané dobyli město Slaný a sami potom chamtivě všechny prameny zatarasili, aby je již nikdo nenašel a nemohl z nich vařit sůl. Kníže vyšehradský Nezamysl proti jejich konání nic neučinil, a proto zůstaly prameny zapomenuty.¹²⁹

Slabý pramen, který lze najít v dnešní době na úpatí Slánské hory, je senzacechtivého návštěvníka zklamáním, neobsahuje totiž ani špetku soli. „*I když se*

¹²⁷ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 7. ISBN 80-7331-072-4

¹²⁸ MOUCHA, V. a kol. *Knihá o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 42.

¹²⁹ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 6. ISBN 978-80-7432-112-2

prokázalo, že tento vývěr sůl neobsahuje, existence podzemních slaných vod se při důlním průzkumu potvrdila.¹³⁰

První historicky doložitelnou zmínkou o Slaném je zpráva z roku 1262. Slaný je v privilegii Přemysla Otakara II. uveden mezi místy, které odvádějí poplatky klášteru sv. Jiří na Pražském hradě. Tuto informaci lze potvrdit i o devět let později. Mnoho zpráv, které by ilustrovaly Slaný třináctého století se bohužel nedochovalo, je však známo, že v kostele sv. Gotharda měli ostrovští benediktini cely pro své mnichy a konali zde duchovní správu.¹³¹ „Původní osada Na Slaném (Nezlanem) patrně ležela u bývalého kostela sv. Vavřince.“¹³² Ve druhé polovině třináctého století se v severozápadních Čechách dovršovalo zakládání měst a Slaný byl potřebným doplněním do této sítě. Komplikace působily majetkové poměry způsobené neochotou benediktinů vzdát se příjmů, které získávali z dohledu nad hlavní komunikací do Saska. Panovník jim nakonec vyplatil škodu a město bylo úspěšně založeno.¹³³

Na přelomu 13. a 14. století byl Slaný vyhlášen za královské město. Přesné datum bohužel není známo, ale nejpravděpodobněji se jednalo o rok 1305, kdy se v záznamech začaly objevovat doklady o náhradách pozemků, které dříve byly pod správou benediktinů.¹³⁴ Novým obyvatelům města musel být přizpůsoben také kostel sv. Gotharda, který nevyhovoval hlavně z hlediska kapacity.¹³⁵ Přestavba do raně gotického chrámu a stále větší sláva královského města znamenala nárok na povýšení na katedrální chrám, o což, jak lze doložit z historických záznamů, usiloval především Karel IV., ale tento záměr bohužel nikdy nebyl uskutečněn.¹³⁶

Slaný byl městem s dobrou reputací v celém království a jeho sláva stoupala. 30. května 1371 do tohoto slibného rozvoje bohužel zasáhl velký požár, v němž podle kroniky města zemřelo dva tisíce lidí.¹³⁷ Město nebylo naštěstí zničeno celé a škody byly brzy napraveny.

Z doby počátků města pochází také největší symbol jeho identity - městský znak. Zobrazuje typický gotický štít, v jehož rudém poli se nachází státní symbol lva. Po levé

¹³⁰ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 7. ISBN 978-80-7432-112-2

¹³¹ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 43.

¹³² HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 10. ISBN 978-80-7432-112-2

¹³³ Tamtéž, s. 10

¹³⁴ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 43.

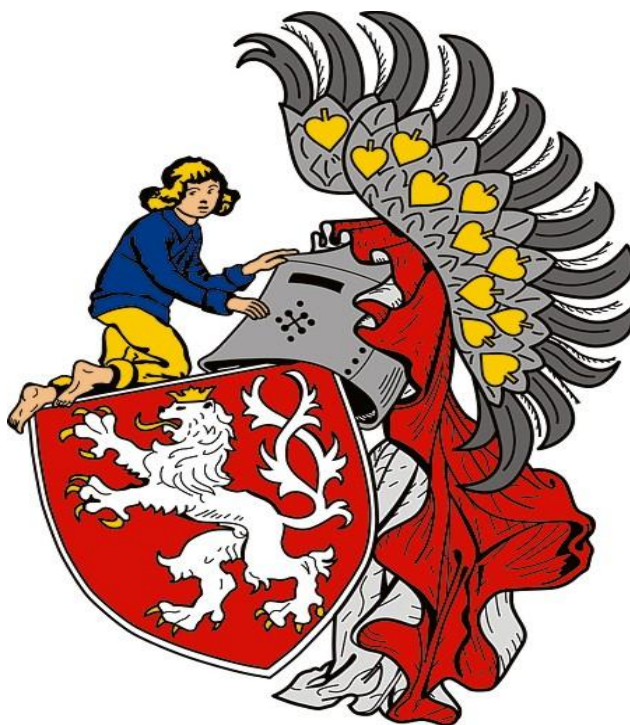
¹³⁵ Tamtéž, s. 44

¹³⁶ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 10. ISBN 978-80-7432-112-2

¹³⁷ Tamtéž, s. 10-11

straně znaku je umístěna helma, na které jsou složená černá křídla ozdobená zlatými lístky. Na štítu klečí mladý světlollasý chlapec v modré košili se žlutými kalhotami a rukama podpírá helmici.

Obrázek 1: Znak královského města Slaný

(Zdroj: MĚSTSKÝ ÚŘAD SLANÝ. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:
http://www.meuslany.cz/data/ke_stazeni/infocentrum/mapky/slany.jpg)

Typický znak Slaného provází pověst o jeho vzniku, která vypráví o příjezdu krále Václava IV. do města, který se zavázal slibem k vylepšení tehdejšího znaku. Ve chvíli jeho příjezdu vyšplhal malý chlapec po lešení ke královskému znaku, protože slyšel, že král bude měnit podobu helmy, a jal se helmu sejmout. Královi se tento obraz zalíbil a nařídil písaři, aby vyhotovil znak podle scény, kterou právě spatřil. Městský znak v této podobě od té doby zdobí vchody do budov města Slaný a jeho podobu lze dodnes sledovat v několika historických etapách: nachází se v gotickém provedení na kostele sv. Gotharda a na Velvarské bráně, v novorenesančním na staré radniční budově a v moderním pojetí jej umělec Václav Nejtek v roce 1931 umístil na budovu spořitelny.¹³⁸

¹³⁸ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 7.8. ISBN 978-80-7432-112-2

Ve čtrnáctém století získal Slaný mnoho privilegií, díky kterým vzrůstal jeho význam. Nejdůležitějším z nich bylo získání mílového práva, které se stalo základem pro rozkvět řemesla (mílové právo zakazovalo výskyt jiných řemeslníků, obchodníků či trhů v okruhu jedenácti kilometrů od města). V době předhustiské město hospodářsky vzkvétalo, což bylo důsledkem blízkosti Prahy – patřilo mezi přední zásobovatele hlavního města. Až do husitství byli duchovními správci města benediktinští mniši.¹³⁹

V počátcích patnáctého století se Slaný stal středně velkým královským městem.¹⁴⁰ Roku 1420 byli díky vzrůstající přízni ke kališníkům z města vyhnáni benediktini „*V roce 1425 bylo město dobyté, husitská vojska pod vedením Jana z Hvězdy a Jana Roháče z Dubé k němu přitáhla 5. dubna a dvanáct dní nato, za pomoci slánských radikálů, jej obsadila.*“¹⁴¹ Vojska opojená vítězstvím dobyté město notně poničila. Spolu se zničením cenného archivu města a upálením několika konšelů byla nenapravitelně poškozena výzdoba kostela, na které si svého času benediktini právem zakládali.¹⁴² Tragickou událost dodnes připomínají kříže vbudované do slánské dlažby na náměstí.

Bitva u Lipan znamenala svěření města do rukou krále Zikmunda, který se občanům města za projevenou loajalitu odměnil potvrzením privilegií a zachováním majetku. Středověk přinesl Slanému vybudování hradeb, jejichž pozůstatky lze na městských základech pozorovat dodnes. Své přičinění na pompéznosti opevnění měly již zmíněné husitské války, díky nimž si město uvědomilo nutnost kvalitní obrany.

„*V roce 1440 utvořil Slaný s Louny a Žatcem branný spolek, který měl čelit rozmáhajícímu se vlivu okolní šlechty. Slaný se přiklonil k jednotě poděbradské, v roce 1448 pomáhal slánský oddíl Jiříkovi z Poděbrad při dobytí Prahy. Slánští mu byli věrní po celé jeho kralování a on jim na oplátku nejen stvrdil, ale i polepšil městské výsady.*“¹⁴³

Když král Jiří zemřel, město podpořilo Vladislava Jagellonského, čímž si zajistilo hospodářský vzrůst v období vlády Habsburků.¹⁴⁴ V šestnáctém století byl Slaný institucionálně vyspělým městem se skvěle organizovanou správou. Ani požáry či

¹³⁹ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 45-46.

¹⁴⁰ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 11. ISBN 978-80-7432-112-2

¹⁴¹ Tamtéž, s. 12

¹⁴² MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 48.

¹⁴³ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 12. ISBN 978-80-7432-112-2

¹⁴⁴ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 53.

morové epidemie nebránily v rozvoji výstavby domů. Výstavba postupně opustila pozdní gotiku a začala stále více obsahovat renesanční prvky.¹⁴⁵

První dochované zobrazení Slaného se datuje kolem roku 1600. Díky vedutám z této doby lze pozorovat dominantní prvky tehdejšího renesančního města.¹⁴⁶ Jak zachytil ve své vedutě v letech Jan Willenberg, nad městem se tyčil nový kostel Nejsvětější Trojice, náměstí dominovala radnice s věží nad Velvarskou bránou a ochozem. Pod sv. Gothardem se nacházela Pražská brána s nádhernou výzdobou heraldickými motivy, již byla předlohou Staroměstská věž na Karlově mostě.¹⁴⁷ Pozoruhodné je také typicky renesanční náměstí a domy s obloukovými štíty. Díky třicetileté válce a rozsáhlým požárům byla renesanční tvář města notně poškozena.¹⁴⁸ Kostel svatého Gotharda se od pozdně gotické přestavby změnil jen málo, přilehlý hřbitov však přestal kapacitně vyhovovat. Proto byl vystavěn výše zmíněný kostel Nejsvětější Trojice, který byl v roce 1602 posvěcen. Stavba vznikla překvapivě gotická, ačkoliv již v této době mezi stavbami dominovala renesance.¹⁴⁹

Bitva na Bílé hoře znamenala další významný mezník v historii města. Samotná bitva neměla na Slaný tak velký vliv jako omezení, která po bitvě následovala. Slaný byl za svou účast na stavovském odboji zbaven práv královského města. Královský místodržící Jaroslav Bořita z Martinic, který byl pánem na nedalekém Smečně, využil příležitosti a získal pro sebe Slaný do zástavy. Město, zničené válečnými útrapami, ještě více zatížil finančními sankcemi, jež jej dovedly na pokraj krachu a město tudíž bylo nakonec Martinici odkoupeno celé – stalo se jejich majetkem.¹⁵⁰

Třicetiletá válka byla pro Slaný ničivá. Díky své poloze na hlavní cestě z Německa do Prahy bylo často navštěvováno cizími vojsky, což vedlo k častému rabování, krádežím zbytků cenností a nesčitelným požárům.¹⁵¹ Utrpení této doby dodnes připomínají tři dřevěné kříže vztyčené na Slánské hoře.

¹⁴⁵ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 57.

¹⁴⁶ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 12-13. ISBN 978-80-7432-112-2

¹⁴⁷ MĚSTSKÝ ÚŘAD SLANÝ. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.meuslany.cz/cs/o-meste-slanem-a-okoli/historie/podrobna-historie/za-husitstvi-a-po-nem/>

¹⁴⁸ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 13. ISBN 978-80-7432-112-2

¹⁴⁹ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 59-60.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 65-66

¹⁵¹ Tamtéž, s. 67

Po smrti Jaroslava Bořity z Martinic se vlády nad městem ujali jeho synové Jiří a Bernard. Ti vrátili městu některé dřívější výsady a roku 1655 byl postaven františkánský klášter následován roku 1658 piaristickou kolejí. Do města se opět vracel řád.¹⁵²

Založení piaristické koleje a františkánského kláštera bylo zásadním krokem v budování městské pověsti a obnovování válkou téměř zmizelého duchovního života. Jelikož se jednalo o teprve pátou kolej piaristů v českých zemích, začali se sem sjíždět žáci z dalších regionů.¹⁵³ V roce 1687 byl vystaven zájezdní hostinec (hotel Pošta), v němž bylo vařeno proslavené pivo.¹⁵⁴

Svobodu město získalo až v roce 1794. Krajské zřízení, které bylo dříve připsáno Rakovníku, se roku 1787 vrátilo zpět do Slaného.¹⁵⁵ V této době nastoupilo do Slaného baroko, které navždy změnilo tvář královského města. Podoba, která byla zachycena na vedutě Johana Willenberga, se vlivem ničivých válečných vlivů radikálně proměnila. Mnoho domů bylo strženo nebo nenávratně poškozeno.¹⁵⁶ K devastaci města přispěl rozsáhlý požár, jež město postihl dne 2. srpna 1795 a jemuž padlo za oběť 173 domů. Zničeny byly nové barokní fasády, dřevěné stavby byly srovnány se zemí. Navzdory nepřízni osudu Slaný v těchto letech zasáhla také příjemná změna: koncem osmnáctého století se totiž začal postupně ztrácet vliv Martiniců a roku 1794 byla sepsána smlouva, díky které přešel Slaný pod ochranu vrchnosti a stalo se z něj tak významné centrum regionu.¹⁵⁷

Baroko je dodnes nejviditelnějším stavebním slohem ve slánské architektuře. Vedle stavby piaristické koleje a františkánského kláštera přispěl Martinic ke vzhledu města také stavbou Kalvarie na Slánské hoře z roku 1662 a stavbou Božího hrobu nad Kvíčkem. Do oltáře farního kostela byl vsazen obraz Narození Ježíše Krista. Roku 1629 byl vedle radnice vztyčen Panský dům čp.1, jež je dodnes dokladem raně barokní architektury. Společně s Panským domem byl vystavěn pivovar, jenž byl jedinečný svou fasádou. V období baroka vznikla celá řada soch, které se však do dnešní doby nedochovaly nebo byly přesunuty jinam. Symbolem památky morové epidemie se stal

¹⁵²¹⁵² MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 69-70.

¹⁵³ Tamtéž, s. 72

¹⁵⁴ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 15. ISBN 978-80-7432-112-2

¹⁵⁵ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 73-77

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 78

¹⁵⁷ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 15. ISBN 978-80-7432-112-2

sloup se sochou P. Marie a Nejsvětější Trojice umístěný v centru náměstí, kde stál až do roku 1920.¹⁵⁸

Největšími úpravami do barokní podoby prošly stavby děkanského kostela sv. Gotharda a františkánský konvent s kostelem Nejsvětější Trojice. V první zmíněné architektonické památce byl umístěn na hlavním oltáři obraz Narození Ježíše Krista, který dnes najdeme nad dveřmi bočního vstupu. Kostel dodnes zdobí raně barokní plastika Korunované P. Marie s Ježíškem na půlměsíci. Na oltáři sv. Václava lze najít reliéf P. Marie Staroboleslavské, který se zachoval v původní podobě. Početný soubor barokních replik Zbraslavské madony, které lze nalézt v celé oblasti středních Čech, doplňuje slánský obraz P. Marie Zbraslavské. Barokní vzhled si interiér zachoval od dvouetapě přestavby v polovině 18. století. Za zmínku také stojí varhany z roku 1783, které pro kostel vytvořil Antonín Reiss.¹⁵⁹

Františkánskému komplexu dominuje chrám Nejsvětější Trojice, který, jak již bylo řečeno výše, vznikl z důvodu potřeby nového hřbitova ve středověkém Slaném. Bohatá historie kostela sahá až do konce šestnáctého století, kdy byl položen základní kámen. Do své současné podoby se chrám dostal vlivem přestavby v barokním stylu. Z výzdoby interiéru se dodnes zachovalo bohužel málo, svůj podíl na ztrátě cenností mělo násilné uzavření kláštera v roce 1950 a následná postupná devastace. V sedmdesátých letech klášter naštěstí zachránila iniciativa tehdejší ředitelky slánského muzea, a proto je možné jej obdivovat dodnes. Dominantním prvkem je loretánská kaple vystavěná Martinickým dědicem v roce 1657, jejíž součástí je cenná soška Černé Matky Boží. Nejstarším obrazem v chrámu je Nejsvětější Trojice z roku 1642.¹⁶⁰

Další barokní stavbou, která výrazně změnila ráz města Slaný a po zničující třicetileté válce přivábila do města mnoho mladých studentů, je piaristická kolej s kaplí Zasnoubení P. Marie. Ta byla vysvěcena 11. listopadu 1666. O více než sto let později kapli zasáhl požár, proto byla nutná rekonstrukce, která se uskutečnila v roce 1807. Budova také byla často přestavována z důvodu potřeb piaristického gymnázia, největším zásahem byla přestavba z konce devatenáctého století. Autor kaple je bohužel dosud neznámý. Dříve zde byl zasazen oltář, početné malby a mnohá sochařská díla, která však vzala za své při požáru. Přes tyto ztráty je dodnes možné v kapli vidět

¹⁵⁸ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 78-81.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 82-83.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 83-87

nejcennější dílo barokního slohu v celém regionu, a to hlavní oltářní architekturu z roku 1727.¹⁶¹

Baroko bylo přes veškerou spojitost s temnou pobělohorskou dobou také výrazným přispěním v oblasti divadla a kultury. Plně se v něm rozvinulo profesionální divadlo.¹⁶²

2.2 Z historie divadelnictví ve Slaném

Velmi důležitou složkou kulturního života každého většího města je bezesporu divadlo. A zrovna Slaný je, navzdory své velikosti, co se divadla týká neobyčejně rozmanitým městem. Z hlediska historie i současnosti bylo divadlo vždy hlavní složkou kulturního života ve Slaném a na Slánsku. Město je proslulé nejen hlavním, tedy městským divadlem, které svou slávou dosáhlo až za hranice kraje a bylo v minulosti dějištěm významných kulturních událostí, ale také některými jinými divadelními soubory.

V první polovině devatenáctého století zasáhla Slaný vlna národního obrození, která dlouhou dobu určovala kulturní život ve městě. Vlastenecké cítění bylo patrné nejen ve městě, ale i v okolních vesnicích, a i když město „v první polovině devatenáctého století udržovalo vnější německý nátěr, bylo městem českým.“¹⁶³

Město v této době zaznamenalo své první kulturní mecenáše, mezi nimiž dominoval František Kašpar Brožovský. Pocházel z významné rodiny, byl vzdělaný v právu a v roce 1811 byl povýšen císařem Františkem do šlechtického stavu. Než zemřel, odkázal městu Slaný obrovskou částku peněz. Byla určena chudým občanům, na pozemky a plat učitelů, který měl za úkol vést žáky k umění a být zároveň poručníkem slánských sirotků. Na základě jeho daru vznikla slánská hudební škola, která je činná dodnes.¹⁶⁴

K myšlence národního obrození přispívaly významné osobnosti té doby, František Karel Miltner a Karel Alois Vinařický, díky nimž vzkvétalo ve Slaném

¹⁶¹ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 88-90.

¹⁶² CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 15-16. ISBN 80-7331-072-4

¹⁶³ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 130.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 130-131

divadelní umění. Ve Slaném působilo buditelů hned několik, lze jmenovat významného českého politika Josefa Fr. Friče, spisovatele a člena piaristického řádu Františka Dominika Kinského nebo vlasteneckého kněze dr. Martina Příbyla.¹⁶⁵

První veřejné divadelní produkce jsou datovány do první poloviny 18. století, tedy do doby osvícenské. Tehdy bylo divadlo v českém společenském a kulturním životě na důležitém místě a v habsburské monarchii došlo k velkému rozmachu divadelnictví.¹⁶⁶ Trend obliby divadelního umění neminul ani královské město Slaný. První hry vzniklé ve Slaném byly sehrané studenty piaristického gymnázia a všechny byly v latině.¹⁶⁷ V roce 1739 v Praze začalo hrát Divadlo v Kotcích, což znamenalo divadelní reformu – konec improvizace a nástup divadla založeného na literárním textu.¹⁶⁸ Improvizované hry nevymizely zcela, ale stále častěji se objevovaly divadelní kusy, jimž jako předloha sloužil konkrétní literární text.

Po zemích Koruny české se osvícenské divadlo šířilo mílovými kroky. Na konci 18. století se mezi všemi vrstvami společnosti stalo populárním amatérské hraní divadla.¹⁶⁹ V téže době se také vyvinuly první základy českého profesionálního divadla. Zajímavou a v historii divadla ojedinělou funkcí bylo, že působilo jako jeden z hlavních činitelů národního obrození.¹⁷⁰ „Dalo se plně do služeb národně osvobozovacího úsilí a v dosažení svéprávnosti národa spatřovalo i základní předpoklad svého vlastního svobodného rozvoje. Domníváme se, že celé toto období od konce osmnáctého věku až téměř na práh našeho století patří do dějin světového divadelnictví ve svém celku jako příklad zcela mimořádné role, jakou je divadlo schopno sehrát v osudech národa a země.“¹⁷¹

Přes veškeré obrozenecké ambice divadla bylo v královském městě Slaný mnoho her uváděno převážně v německém jazyce. První hrou uvedenou v naší mateřštině byla až veselohra „Půjčka za oplátku,“ jejíž premiéra se odehrála 8. října

¹⁶⁵ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 132-133.

¹⁶⁶ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 20. ISBN 80-7331-072-4

¹⁶⁷ DOBNER, L. a VIDIMSKÝ, K. *Divadlo a divadelnictví v královském městě Slaném*. Slaný: Městský úřad, 2002. str. 2.

¹⁶⁸ CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. s. 21. ISBN 80-7331-072-4

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 22

¹⁷⁰ BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. s. 194.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 194-195

1820 v hostinci U Zlaté lodi pod taktovkou vůdčí osobnosti Františka Karla Miltnera. Výtěžek z představení byl použit k dobročinným účelům.¹⁷²

František Karel Miltner byl krajským hejtnanem a vrchní hraběcího panství ve Smečně. Tato významná osobnost měla silného vlasteneckého ducha, kterého Miltner projevoval různými činnostmi. Byl velkým přínosem pro českou archeologii, za svůj život shromáždil nespočet vzácných českých knih, sjednocoval údaje k historickým událostem města Slaného a byl neodmyslitelnou součástí slánské kulturní historie. Již za svých studentských let dal podnět ke vzniku česky hraného divadla, jehož kouzlem nakazil také svého přítele Karla Aloise Vinařického, významného buditele, spisovatele, básníka a překladatele. „*Jeho veškeré úsilí směřovalo k probuzení národního uvědomění.*“¹⁷³ V divadelních představeních, které řídil Miltner, působil mladičkový Vinařický coby nápověda. Oba tito významní muži (nejen) prostřednictvím divadelního umění významně přispívali k obrozeneckému duchu města Slaného.¹⁷⁴

Další zprávy o divadelní činnosti ve Slaném jsou až z roku 1845, kdy se dala dohromady společnost za účelem pořádání divadelních her k dobročinným účelům.¹⁷⁵ „*Jestliže se ve Slaném hrálo divadlo už ve dvacátých letech, hrálo se i v letech čtyřicátých. Nyní byl podporovatelem divadelních představení krajský hejtnan Kazimír Fortwängler, jehož tři dcery patřily mezi talentované slánské ochotnické herečky.*“¹⁷⁶ Společnost, která v té době hrávala ve Slaném, se sestávala z úředníků krajského úřadu a magistrátu města, v jejich čele stáli vážení měšťané, baron Zádubský a baron Knorr.

Na rozdíl od studentů měli měšťané obrovskou výhodu v tom, že svá představení mohli sami finančně zajišťovat, což jim poskytovalo určitou svobodu. Na tu dobu se jednalo o raritní sdružení i v celostátním měřítku. V jiných městech bylo zvykem, že divadlo hráli především studenti, Slaný bylo tedy v tomto směru o krok napřed před celým královstvím. Toto volné divadelní sdružení zahájilo svou hereckou činnost dne 18. dubna 1845. Až do 25. března 1846 působil v sále hostince V Templu.

¹⁷² DOBNER, L. a VIDIMSKÝ, K. *Divadlo a divadelnictví v královském městě Slaném*. Slaný: Městský úřad, 2002. str. 2.

¹⁷³ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 132.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 132

¹⁷⁵ DOBNER, L. a VIDIMSKÝ, K. *Divadlo a divadelnictví v královském městě Slaném*. Slaný: Městský úřad, 2002. str. 2.

¹⁷⁶ MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994. s. 134.

Pro své působení si později společnost pronajala od provincionálního řádu piaristů prostor sálu v levém křídle piaristické koleje (který dnes slouží jako Vlastivědné muzeum). Z tohoto prostoru si ochotníci později v roce 1846 zřídili stálé divadlo na dalších téměř třicet let. Slavnostní otevření divadla proběhlo 19. dubna 1846. Ředitelem se stal komisař krajského úřadu Karel Pivec. Měšťanský vliv měl mimo finanční nezávislost také bohužel dopad na jazyk ztvárněných her, v divadle se hrálo pouze německy. Tomu však byla učiněna přítrž v roce 1849, kdy se ředitelem stal Petr Radnický, zastánce mateřského jazyka, za jehož éry se od němčiny podařilo zcela ustoupit.

Po dvacet let fungovalo divadlo bez jakýchkoliv problémů, až roku 1867 vznikl spor ohledně vlastnictví divadla – nebylo úplně jasné, zda divadlo a jeho inventář patří obci nebo ochotníkům. Divadlo muselo být na nějakou dobu dokonce uzavřeno. Tehdejší ředitel Vilém Michl ze své funkce odstoupil a ani jeho nástupce, JUDr. Ferdinand Fürst, na tomto postu nevydržel dlouho. Odstoupil v roce 1871 a řízení se ujal trojčlenný výbor sestavený z bývalých ředitelů V. Michleho, T. Rubeše a redaktora slánského čtrnáctideníku A. Ptáčka. Proti nim stál nový purkmistr, zavilý staroček A. Prügl, který divadlo prohlásil za obecní majetek a nechal jej zapsat do inventáře města Slaný.

Kvůli soudnímu jednání se ochotníci ve snaze vyrovnat nátlaku ze strany obce rozhodli ustavit řádný spolek pro lepší orientaci v právní oblasti. V důsledku toho byl dne 8. června 1873 po úředním schválení stanov na valné hromadě členů ochotnického družstva ustanoven Spolek divadelních ochotníků v Slaném, který byl mimo jiné podepsán známým básníkem Svatoplukem Čechem. I přes veškerou snahu však kolejní divadlo přešlo pod majetek obce. Spolku divadelních ochotníků bylo vyměřeno neúměrně vysoké nájemné, a proto bylo bohužel nuceno ukončit svou činnost. Divadlo bylo dne 22. února 1877 rozbouráno, jeho vybavení uloženo v různých slánských domech a budova byla přestavěna k jiným účelům.

Dva roky trvalo, než se ochotnické divadlo smířilo s touto ztrátou. V tuto chvíli se začalo prvně vážně uvažovat o postavení samostatné budovy divadla. 18. září 1881 se konala ustanovující schůze Spolku pro vystavění akciového divadla, které by touto formou bylo financováno všemi příznivci ochotnického divadla. V rekordní době (během půl roku) obyvatelé skupili akcie na postavení slánského divadla ve výši

dvanácti tisíc zlatých, což byla na tuto dobu neuvěřitelná suma, nehledě na fakt, že občané města zároveň financovali znovupostavení tehdy čerstvě zničeného Národního divadla v Praze.¹⁷⁷ Celková hodnota, za kterou bylo divadlo postaveno, je přesně 48 930 zlatých a 91 krejcarů.¹⁷⁸

Konečně byl dne 24. června 1882 slavnostně položen základní kámen a 30. prosince 1883 také s velkou slávou otevřeno divadlo ve Slaném. Velkolepou událost zahájil proslov Svatopluka Čecha (z úst ochotnice A. Mrzlíkové).¹⁷⁹ První hrou, která se na novém jevišti objevila, bylo Kollárovo historické drama „Primátor.“

Základní technické parametry divadla se od té doby téměř nezměnily. V divadle lze najít 338 sedadel, které jsou doplněna o dalších 400 míst k stání. Jeviště mělo rozměry 7x9 metrů. O výzdobu opony a kulis se postaral slánský malíř Karel Vacek, tehdejší člen Spolku divadelních ochotníků. V době založení divadla zajišťovala vytápění prostoru troje velká kamna, která byla v roce 1929 nahrazena modernějším ústředním topením. Až do roku 1924 bylo veškeré osvětlení plynové, později se přešlo na elektriku.¹⁸⁰

Po otevření zažívalo divadlo ve Slaném své nejlepší časy. V prvním roce svého fungování sehráli ochotníci na novotou vonícím jevišti devět představení, z nichž šest bylo premiérových. V roce 1888 díky dluhům, které na novém stavení vznikly, musela divadlo převést do svého majetku Občanská záložna. Nový název divadla byl od té doby „Divadlo Občanské záložny.“ Ochotnický spolek ve své činnosti jen vzrůstal. Velký podíl na jeho prosperitě měl učitel Václav Štech, kterého zvolili režisérem v roce 1887 a jeho působení trvalo tři roky. Štechův přínos byl zejména v moderním pojetí herectví a režie, zároveň se také stal autorem několika úspěšných her.

Období následujících patnácti let historikové označují jako zlatý věk divadla. Režisérem Spolku divadelních ochotníků byl v této době Karel Manšingr. V tuto dobu také do Slaného poprvé zavítaly slavné osobnosti z významných českých divadel. Roku 1893 vzbudil pozdvižení svou přítomností na slánském jevišti herec Jindřich Mošna, v té době populární pražský herec z Národního divadla. Roku 1897 se představení hry Maryša účastnil sám její autor Vilém Mrštík. Na začátku dvacátého století proběhla v

¹⁷⁷ DOBNER, L. a VIDIMSKÝ, K. *Divadlo a divadelnictví v královském městě Slaném*. Slaný: Městský úřad, 2002. s. 2-4.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 6

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 2-4

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 6

divadle první větší rekonstrukce – upraveno bylo jeviště, provaziště, propadliště, zavedeny byly nové reflektory, vodovod a v neposlední řadě nové, modernější dekorace pražského umělce Františka Petránka.

Po skončení Manšingrova působení na jeho místo usedl oblíbený herec a režisér Bohuš Vacek. Jeho období ve funkci režiséra ovlivnila válka, ale ani neklid na frontě nebránil slánským divadelníkům v činnosti, naopak - mnoho jejich představení sloužilo k dobročinným účelům. Po skončení první světové války na oslavu založení Československé republiky uvedlo divadlo ve Slaném Jiráskovu Lucernu.

Ve dvacátých letech dvacátého století vznikl dramatický odbor Čs. strany socialistické, jež začal ve Slaném souběžně působit vedle Spolku divadelních ochotníků. Jeho jméno bylo několikrát pozměněno, nakonec zůstal název Divadelní ochotnický spolek J.K.Tyla v Slaném. Začala se více rozvíjet ochotnická činnost, mimo dva hlavní soubory vznikly i jiné, amatérské. V tuto dobu také začala tradice hostování, která slánské divadlo později proslavila. Mezi nejznámější jména té doby patřila např. E.F. Burian, Vlasta Burian, Karel Hašler, Jindřich Mošna a další.

V roce 1928 vznikl, vzhledem k dlouhotrvající krizi uvnitř Spolku divadelních ochotníků, zbrusu nový divadelní soubor Slánská scéna, jejíž hlavním poselstvím byla apolitičnost a nezávislost. První představení tohoto nového souboru se odehrálo téhož roku sedmého října.

O deset let později bylo divadlo opět rekonstruováno. Přestavba se týkala oddělení jeviště od hlediště a zákulisí, bylo zdokonaleno protipožární opatření, přistavěno skladiště. Rekonstrukce se týkala také bezprostředního okolí budovy. V tu dobu také přišla okupace, za níž bylo ve Slaném vytvořeno Národní souručenství, díky kterému mělo dojít ke sloučení slánských divadelních souborů. To se však nestalo, oba spolky v činnosti tudíž začaly ustávat.

Konec války znamenal nové začátky. Byla jmenována nová správa slánského divadla a do popředí se opět dostala diskuze ohledně sloučení divadelních spolků (Spolku divadelních ochotníků a Slánské scény). Sice s potížemi, ale přeci se podařilo odehrát několik poválečných premiér. Na scénu se také dostal dramatický odbor Svazu české mládeže, díky němuž byly uvedeno několik her pro mladé. I ten se měl zapojit do připravovaného sloučení všech zdejších souborů, díky nezájmu se však tento krok nakonec neuskutečnil. Do celé problematiky se v roce 1948 ještě vložil akční výbor

Národní fronty. Tlak na sjednocení byl stále patrnější, ale i přes veškeré snahy k němu nedošlo.

V prosinci 1948 převzalo divadelní budovu město Slaný a udělilo mu název Divadlo Zdeňka Nejedlého. Od té doby bylo divadlo až do roku 1958 pobočnou scénou Městského divadla v Kladně. Roku 1951 proběhla likvidace Ochotnické scény a s ní šly do záhuby také soubory, které měly být původně sloučeny. Pod výborem ROH ČKD Švermovy závody nakonec vznikl Dramatický odbor ZK ROH ČKD Slaný, ten si však převzal jméno Slánská scéna a oficiálně se prohlásil pokračovatelem původního Spolku divadelních ochotníků. Občasná činnost byla také v té době vyvíjena u souborů při tehdejším ONV.

Nástupem ochotníků skončila éra profesionálního divadla ve Slaném. Během deseti let vznikly na budově nenahraditelné škody. Původní malovaná opona byla zničena, začaly se ztrácet cenné rekvizity, kostýmy, dokonce také divadelní kronika. Přesto však ochotnické soubory působily v divadle i nadále. Stav byl tak neutěšitelný, že v letech 1957 a 1960 musela budova projít rozsáhlými opravami. 1. ledna 1961 byly sloučeny ochotnické soubory do jednoho dramatického souboru Závodního klubu ROH Slaný, opět pod názvem Slánská scéna.

Velkým mezníkem v historii slánského divadla byl vznik Divadla poezie roku 1971, později známém pod jménem Dividýlko. Rok poté začalo divadlo ve Slaném prožívat svá nejslavnější období v celonárodním měřítku. Uchýlilo se totiž ke spolupráci s významnými pražskými umělci. V roce 1983 slavila Slánská scéna stoleté výročí slánského divadla a 110 let ochotnického divadelnictví. Přestavba divadla v letech 1983 až 1984 zahrnovala rekonstrukci jevištního zařízení, klimatizace a elektřiny, celkovou úpravu hlediště a jiných vnitřních prostor určených pro návštěvníky, opravu ozvučení (díky které je divadlo ve Slaném mezi umělci známo jako divadlo s výbornou akustikou) a jiné malé opravy, díky kterým se stavba stala reprezentativní budovou královského města, do které v tu dobu mířily filmové štáby Československé televize.¹⁸¹

Mezi nejznámější pořady Československé televize, které byly natočené ve slánském divadle, patří tolik oblíbené koncerty Karla Gotta (v letech 1973 až 1978 bylo zrealizováno celkem devět dílů, pořad měl název Zpívá Karel Gott). Oblíbený seriál

¹⁸¹ DOBNER, L. a VIDIMSKÝ, K. *Divadlo a divadelnictví v královském městě Slaném*. Slaný: Městský úřad, 2002. s. 9-12.

pořadů Možná přijde i kouzelník byl také natáčen ve Slaném, a to v letech 1982 až 1983. V divadle se dále natáčel pořad Šance a první díly známého zábavného pořadu Nikdo není dokonalý.

V listopadu roku 1977 vznikla Dětská scéna. Jejím spoluzakladatelem se stal dlouholetý režisér souboru František Polata, který ve své funkci vedení souboru působil až do roku 1999. Soubor odehrál několik úspěšných premiér divadelních představení, většinou pohádkového charakteru a někteří jeho členové později přešli k souboru Slánská scéna¹⁸² V současnosti je Dětská scéna stále aktivní, existuje jako volnočasový kroužek při slánském středisku volného času Ostrov.

V letech 1999-2001 prošlo divadlo poslední celkovou rekonstrukcí, jejíž hodnota byla vyčíslena na 37,5 milionů korun. Rekonstrukce probíhala ve třech etapách: první se týkala strojního vybavení jeviště, osvětlení a zvukové režie, druhá divácké části divadla (hlediště, galerie a jiných veřejných prostor) a konečně třetí etapa zajistila dostavbu technického a provozního zázemí divadla, výměnu vytápění, dokončení restaurování fresek a fasády a realizaci divadelního klubu.¹⁸³ Budova divadla v této podobě stojí dodnes.

2.3 Režiséři slánského divadla a nejznámější hry druhé poloviny dvacátého století

Po druhé světové válce se již kolem roku 1945 začala obnovovat divadelní aktivita ve Slaném. Ještě v tomto roce uvedl v režii Bohuše Vacka Spolek divadelních ochotníků Jiráskovu Lucernu, kterou následovalo nastudování hry Karla Čapka Matka. Režisér Václav Špička vedl soubor ochotníků roku 1947, kdy byla uvedena premiéra hry Zvon autorky Miroslavy Tomanové. Vznik dramatického odboru Svazu české mládeže roku 1946 byl veden režisérkou Hanou Balounovou. Za jejího režírování byly uvedeny premiéry převážně pohádkových her, byla též režisérkou různých kulturních pásem a představení divadla malých forem. Jejím nástupcem se stal Jaroslav Šťastný, který se souborem uvedl pohádkovou komedií Alfréda Radoka Podivné příhody pana Pimpipána a Gorkého drama Železnová.

¹⁸² DOBNER, L. a VIDIMSKÝ, K. *Divadlo a divadelnictví v královském městě Slaném*. Slaný: Městský úřad, 2002. s. 25.

¹⁸³ Tamtéž, s. 31-33

Snaha sloučit soubor ochotníků, Slánské scény a Dramatického souboru SČM vyšla naprázdno, pod nově otevřenou Ochotnickou scénou nebyl Dramatický soubor zařazen. V té době sehrál jen jednu veselohru, Gologovu Ženitbu pod taktovkou Ludřka Eliáše.

V roce 1949 začalo být provozovatelem divadelních her Městské a oblastní divadlo Zdeňka Nejedlého. Po roce jeho působení byla ve Slaném založena pobočná scéna Městského divadla v Kladně. Ochotnické divadlo se v té době přesunulo do Kvíčku, zřejmě z důvodu pocitu méněcennosti ochotnických herců. Zde několik let působili v místní sokolovně jako Spolek divadelních ochotníků Kvíček a po čase jako Dramatický odbor Závodního klubu ROH. V této době byla režisérem ochotníků výrazná osoba slánského divadla Jaroslav Hanuš. Režíroval některá představení již za meziválečného období a v době uchýlení se do Kvíčku režíroval mimo jiné také hry Okénko a Naší furianti. Dalším významným režisérem slánského divadla nejen na kvíčkovské půdě byl Mgr. Jaroslav Šrajfer, který byl pro město přínosný také jako kronikář, publicista a hudebník. Začínal v ochotnických divadlech ve slánském regionu a za svého života působil ve funkci ředitele zvláštní školy ve Slaném. Po skončení války režíroval některé hry ochotníků, mimo jiné Přítelkyně J. A. M. Tomanových, Řihův Polibek královský a Klicperův Zlý jelen, v Kvíčku uvedl hru Červený mlýn. V divadle působil do šedesátých let dvacátého století a stal se také autorem několika scénických pásem. Po návratu na domovskou scénu městského divadla v roce 1954 se režírování ujal JUDr. Vojtěch Hampl. První hra sehraná po návratu byla pohádka Jana Pixy O rozmazlené Liběnce. Hampl svého času režíroval také mnohé své autorské hry, které byly pohádkového charakteru. Roku 1955 vznikl ochotnický soubor Závodního klubu ROH při ONV Slaný a jeho prvním režisérem se stal Břetislav Šváb, jehož první zdařilou hrou bylo dílo F.X.Svobody Poslední muž. Soubor později vedl Jan Rosenkranc, který sklídl úspěch s nastudováním hry Radúz a Mahulena autora J. Zeyera. V ochotnické produkci dále režíroval MUDr. Karel Klemenc a Bohumila Gregorová. V šedesátých letech se na režiséřských postech objevila jména Ota Kolomý či Miroslav Aišman, kteří byli zároveň herci i režiséři. Druhý uvedený režisér byl do Slánské scény přiveden výše zmíněným Janem Rosenkrancem, jeho nejhranější komedií se stala Daňkova Svatba sňatkového podvodníka. Nejvýraznější osobností druhé poloviny dvacátého století je však bezesporu Jiří Warren Koula. Ten s divadlem začal

už coby malý šestiletý chlapec, později působil jako ochotník v mnoha středočeských divadlech. Do jeho slibné kariéry bohužel zasáhla druhá světová válka a Koula byl zadržen a nasazen v Německu na těžké práce. V roce 1950 se vrátil do Slaného, kde začal režisovat. Poslední hrou, kterou divadlo uvedlo pod jeho vedením, byly Tylovy Krvavé křtiny aneb Drahomíra a její synové roku 1973. Nástupcem slavného režiséra byl Karel Vidimský, následovali Oldřich Mírovský a Josef Masopust. Nejnovějším ředitelem je Tomáš Vott, který debutoval roku 2000 režírováním pohádky O líných strašidlech.¹⁸⁴

2.4 Současná kultura na Slánsku

Slaný je vzhledem ke své velikosti a významu v celém regionu přirozeným centrem kultury. V celostátním měřítku a s ohledem na demografickou situaci je Slaný mimořádně kulturně vyspělým městem s bohatou tradicí a nebývalou touhou po nových kulturních zážitcích. Nemalou roli má na rozvoj kulturní stránky města starosta obce RNDr. Ivo Rubík, pod jehož záštitou mají místní obyvatelé každoročně přístup k široké škále kulturních aktivit: k nejvýznamnějším patří Slánské jazzové dny (každoroční oblíbená akce, která mívá promo i ve významných celostátních médiích), koncerty Kruhu přátel hudby a Hudebního podzimu, půlnoční koncerty v Lidicích u Slaného a oblíbené Husitské slavnosti.

Mimo aktivity posvěcené radnicí mají na kulturním rozvoji města zásluhu i samotní občané, díky nimž každoročně vzniká mnoho malých kulturních akcí a festivalů. Slaný je městem s blízkým vztahem k hudbě. Letní večery mnohdy zpříjemňují spoluobčanům oblíbené koncerty na náměstí. Hodinový odpolední vánoční koncert pod širým nebem pořádaný každoročně na Štědrý den se stal již tradicí – město se za zvuku koled i přes nepříznivé počasí schází na náměstí v hojném počtu, občané popíjejí horké nápoje a setkávají se se svými přáteli, aby se poté odebrali do svých domovů prožít svátky po svém. Za zmínku také stojí především mládeží navštěvovaný punkový festival Rock na Valníku pořádaný v areálu letního kina, který každé léto přiláká do Slaného tisíce milovníků hudby z celé republiky. Letos festival oslaví svou již čtrnáctou reprízu.

¹⁸⁴ DOBNER, L. a VIDIMSKÝ, K. *Divadlo a divadelnictví v královském městě Slaném*. Slaný: Městský úřad, 2002. s. 27-30.

Slánsko je rodištěm mnoha významných českých osobností, které významně přispěly k rozvoji české kultury. Místní gymnázium je pojmenované po slavném českém spisovateli a knězi Václavu Benešovi Třebízském, který se na Slánsku narodil a prožil zde celé své dětství i léta studií. Ze slavných jmen lze také uvést známou herečku Olgu Scheinpflugovou, spisovatele Václava Štecha, malíře Josefa Navrátila, národního buditele Karla Aloise Vinařického nebo akademického sochaře Václava Nejtka.¹⁸⁵

Občané Slaného jsou též velkými milovníky filmového umění. Na malebném náměstí je jednou z dominantních budov i ta, ve které (mimo knihovnu a městské muzeum) sídlí Městské kino Slaný. Pro teplé letní večery je zájemcům otevřeno už od roku 1959 letní kino s kapacitou 1700 míst k sezení. Pro nejefektivnější využití volného času je pro děti a mládež k dispozici „Ostrov,“ neboli Dům dětí a mládeže. Milovníci literatury si přijdou na své v Knihovně Václava Štecha, která sousedí s Vlastivědným muzeem (s pobočkou Národopisného muzea v nedaleké Třebízi). V prostorách knihovny se nachází stálá galerie, v sousední bývalé kapli piaristického gymnasia najdeme okouzující koncertní síň. Mimo knihovní galerii lze ve městě navštívit též Galerii Ikaros, soukromou galerii manželů Hruškových umístěnou v jejich domě. Galerie byla založena v roce 1994 a každý rok pořádá cca 8 až 10 samostatných výstav. V galerii lze nalézt i stálou expozici z různých oblastí výtvarného umění, celkem sbírka manželů přesahuje šedesát děl různých autorů.

Město Slaný taktéž od roku 2002 pořádá Dny národních kultur. Vždy se jedná o jedinečnou spolupráci s cizí zemí s cílem představit specifika její kultury a stylu života. Dny kultury provází gastronomické, divadelní, hudební a filmové programy, přednášky ve školách a různé jiné akce, které občanům města nechávají nahlédnout pod pokličku života v cizích zemích. V roce 2012 se jednalo o dny francouzské kultury, rok předtím byla tato akce bohužel vynechána. Občané města Slaný již měli v historii možnost navštívit Dny polské, tibetské, turecké, rakouské, vietnamské, německé, slovenské, norské a japonské kultury.

¹⁸⁵ MĚSTSKÝ ÚŘAD SLANÝ. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.meuslany.cz/cs/o-meste-slanem-a-okoli/historie/vyznamne-osobnosti>

Dohled nad veškerou kulturní činností ve městě má odbor kultury sídlící na Masarykově náměstí.¹⁸⁶ „Odbor kultury vykonává činnosti vyplývající ze zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů a to zejména:

- *Vede seznam kulturních památek*
- *Vydává závazná stanoviska k zamýšlené obnově kulturní památky*
- *Vydává závazná stanoviska k zamýšlené stavbě, stavební změně nebo udržovacím pracím na nemovitosti, která není kulturní památkou, ale je v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v památkovém ochranném pásmu.*
- *Provádí výkon státního stavebního dohledu při obnově kulturních památek z hlediska státní památkové péče.*¹⁸⁷

Samostatná působnost odboru kultury spočívá v koordinaci činnosti kulturních zařízení města, v zajišťování kulturních pořadů, vybírání poplatků ze vstupného na společenské a kulturní akce (včetně možnosti snížení nebo prominutí poplatků). Odbor kultury má též za úkol uvědomovat Policii České republiky a městskou policii o ohlášených společenských akcích, spravovat budovy kulturních zařízení, jejich opravy, údržbu. Úzce spolupracuje s Městským kinem, Vlastivědným muzeem, Městskou hvězdárnou a Knihovnou V. Štecha. Kontroluje, zda je čerpání jim přidělených finančních prostředků účelné, zajišťuje přenášení požadavků na orgány města. Úkolem Odboru kultury je zajištění přípravy a vydávání měsíčníku Slánská radnice, zajišťování evidence a povolování konání veřejných shromáždění (podle zákona číslo 84/1990 Sb. , ve znění pozdějších předpisů) a zabezpečování chodu informační kanceláře MěÚ včetně prodeje propagačních materiálů města.¹⁸⁸

Jak široce oblíbená je kultura na Slánsku dokládají též záznamy o největších investicích města za poslední dobu. Mezi finančně nejnáročnější investice radnice patří celková rekonstrukce městského kina, která Slaný přišla na deset milionů korun. Na vysoké příčce se také drží rekonstrukce městského divadla za 37,5 milionů korun.¹⁸⁹

¹⁸⁶ MĚSTSKÝ ÚŘAD SLANÝ. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:<http://www.meuslany.cz/cs/mestsky-urad-a-odbory/kultura/cinnost/>

¹⁸⁷ MĚSTSKÝ ÚŘAD SLANÝ. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:<http://www.meuslany.cz/cs/mestsky-urad-a-odbory/kultura/cinnost/>

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Tamtéž.

2.5 Současné divadlo na Slánsku

Ve městě Slaný dnes působí tři aktivní divadelní soubory, všechny jsou ochotnického rázu.

Jedním z nich je Slánská scéna, dnes celým názvem *Slánská scéna, spolek divadelních ochotníků Královského města Slaného*, která se od roku 1969 pravidelně účastnila mnoha soutěží a přehlídek, které souboru vynesly několik ocenění (v roce 1973 druhou hlavní cenu na Jiráskově Hronově se hrou *Emigranti* přišel v roce 1981 úspěch v podobě prvního místa v krajské soutěži *Wintrův Rakovník*). K příležitosti stého výročí otevření slánského divadla sehrál soubor komedii slánského rodáka Václava Štecha *Třetí zvonění*. Od té doby se soubor věnuje především hudebním komediím nebo hrám pro dětské publikum. V současném vedení stojí tři osobnosti: Tomáš Vott, vedoucí a principál souboru se svými zástupci Janou Řehákovou a Liborem Dobnerem.¹⁹⁰

Divadelní prostředí doplňuje od sedmdesátých let dvacátého století divadelní soubor, který se ve svých začátcích pokusil do normalizační doby vnést trochu vzrušení. Je jím *Dividýlko Slaný*, dříve známé jako *HloDoStaSáHoVo* divadlo poezie (krkolomný název je stvořen z počátečních písmen jmen jeho protagonistů). Prvotní kusy hrané v tomto divadle malých forem byly věrné názvu divadla, jednalo se o poezii. Časem se díky nezapamatovatelnému názvu divadlo přejmenovalo na *Dividýlko* a začalo produkovat první autorské hry. Přetvářelo i mnohé jiné literární a divadelní předlohy, ovšem vždy s patřičnou úpravou nepostrádající typický smysl pro humor a poetičnost. Zřizovatelem *Dividýlka* byl závodní klub ROH ČKD Slaný, veškeré prostředky, kterými divadlo oplývalo, hradil zřizovatel. Tyto prostředky pokryly základní potřeby klubu (nájem, vytápění, energie apod.) a činnost herců byla zcela bez nároku na honorář. Jediným skutečným příjmem byla tržba z prodeje nápojů na baru, která z největší části putovala na divadelní rekvizity a různé jiné potřeby pro základní fungování divadla.¹⁹¹

Dividýlko v dnešní době již pravidelná představení nepořádá. Úspěchu specifického divadelního formátu nahrávala doba normalizace, touha obyvatel po

¹⁹⁰ SLÁNSKÁ SCÉNA. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:<http://www.slanskascena.slansko.cz/historie.html>

¹⁹¹ KOCÁB, J. *Dividýlko Slaný*. [CD-ROM]. © 2003 [cit. 2013-03-21].

vybočení ze stereotypu, která v dnešní době demokracie není tolik markantní. Mladý soubor časem zestárl, původní herce nenahradili žádní noví, s nástupem privatizace přišel nový vlastník a aktivita divadla časem upadla. Svě nejznámější hry (adaptaci slavného protiválečného románu Patricka Ryana Jak jsem vyhrál válku a volné pokračování Gogolova Revizora – Vyšetřování případu podvodného revizora) občas původní soubor Dividýlka uvede při příležitostných kulturních akcích města Slaný.

Domovská scéna Dividýlka v dnešním hotelu Hejtmanský dvůr se však zachovala a dodnes je scénou, kam míří hostující divadelní a hudební soubory z celé republiky i ze zahraničí. Prostory divadla byly přestavěny v moderní divadelní klub, který nyní slouží pro různé kulturní účely města. Existenci klubu ocení obzvláště milovníci jazzové hudby, která je jednou z oblíbených žánrů ve Slaném.

Posledním aktivním souborem působícím ve Slaném je amatérský soubor Vrtule. Jedná se o studentský spolek, který od roku 1994 založili milovníci divadelního umění z 3. ZŠ ve Slaném pod vedením učitele a režiséra Jiřího Rezka. Jméno souboru vzniklo díky první hře, která byla nastudována: byl jím Malý Princ od Antoina de Saint-Exupéryho. Hlavní rekvizitou této hry byla vrtule pomyslného letadla, které v příběhu ztroskotá. Soubor se časem rozrostl, od roku 2007 se dělí na dvě části: Roztočená vrtule a Vrásčitá vrtule. Zajímavostí je, že studenti mají od roku 1997 jako domovskou scénu klub Bungr, což je pro divadelní soubory takového formátu skutečnou raritou.¹⁹²

Prkna městského divadla jsou dnes nejen domovem Slánské scény, ale zároveň dějištěm mnoha kulturních akcí pořádaných městem i místem, kam míří hostující divadelní soubory. Před budovou divadla je často možné zahlédnout auta s typickým logem České televize, která dodnes občas slánské divadlo díky blízkosti Prahy a výborné akustice využívá k natáčení některých svých pořadů.

¹⁹² DIVADELNÍ SOUBOR VRTULE. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://vrtule.slansko.cz/>

3 DEMOGRAFICKÁ SITUACE V REGIONU

3.1 Vymezení regionu Slánsko

Slánsko vymezuje Český statistický úřad následovně:

Obrázek 2 : Region Slánsko

(Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2124-SO ORP Slaný. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/2124_so_orp_slany)

Královské město Slaný leží v severozápadní části Středočeského kraje na hranicích s Ústeckým krajem. Přímo sousedí také s obvody Rakovník, Kladno, Kralupy n. Vltavou. Patří pod okrsek Slánské tabule, již dominuje Slánská hora tyčící se do

výšky 330 m.n.m. Město leží na stěžejních komunikacích mezi Prahou, Louny a Litoměřicemi.¹⁹³

V počátcích patnáctého století se Slaný svou rozlohou zařadil ke středně velkým královským městům, v zastoupení obce zasedala rada v čele s purkmistrem. Od této doby se okolí Slaného nazývá slánským regionem.¹⁹⁴

Správní obvod obce z rozšířenou působností je tvořen 52 obcemi, z nichž tři se mohou pyšnit statutem města: Slaný, Velvary a Smečno. Vraný a Zlonice mají statut městyse. Za zmínku například také stojí obec Knovíz, domov významného českého umělce, režiséra, výtvarníka a představitele českého surrealismu Jana Švankmajera, který ve výše jmenované obci vystavěl ateliér, v němž vznikla většina jeho slavných děl. Obec je navíc významným archeologickým nalezištěm.

Veškeré obce, které spadají pod region Slánsko jsou Beřovice, Bílichov, Černuc, Dmek, Dřínov, Hobšovice, Hořešovice, Hořešovičky, Hospozín, Hrdlív, Chržín, Jarpice, Jedomělice, Jemníky, Kamenný Most, Klobuky, Kmetiněves, Knovíz, Královice, Kutrovice, Kvílíce, Ledce, Libovice, Líský, Loucká, Malíkovice, Neprobylice, Neuměřice, Páleč, Plchov, Podlešín, Poštovice, Pozdeň, Přelíc, Řisuty, Sazená, Slaný, Smečno, Stradonice, Studeněves, Šlapanice, Třebíz, Tuřany, Uhy, Velvary, Vraný, Vrbičany, Zichovec, Zlonice, Zvoleněves, Želenice, Žižice.

Tab. 1: Vývoj počtu obcí na Slánsku

rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Počet obcí	52	52	52	52	52	52	52	52	52	52
v tom s počtem obyvatel:										
- 199	18	18	17	16	16	16	15	15	15	13
200 - 499	23	23	25	26	24	24	25	25	25	27
500 - 999	7	6	5	6	7	7	7	7	7	7
1 000 - 4 999	3	4	4	3	4	4	4	4	4	4
5 000 - 19 999	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

(Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností(2002 až 2011)*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/4030-12-r_2012-01000)

¹⁹³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *2124-SO ORP Slaný*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/2124_so_orp_slany

¹⁹⁴ HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. s. 11. ISBN 978-80-7432-112-2

Jak je patrné z tabulky, v posledních letech dochází v regionu k mírnému nárůstu obcí s více než 200 obyvateli na úkor počtu obcí s počtem pod 199 občanů.

Slánsko svou rozlohou můžeme zařadit mezi průměrné obvody: rozloha činí 36 881 ha, počet obyvatel regionu v roce 2012 činil 39 274. Od roku 1961 měl počet obyvatel sestupnou tendenci, až v počátku devadesátých let přišel nárůst vlivem jedné z největších měř přírůstků stěhováním v kraji. Věková struktura je spíše mladší než jak je tomu průměrně v celém Středočeském kraji, což je důsledkem jedné z největších průměrných měř porodnosti v devadesátých letech. Obyvatelstva však stále ubývá díky vysoké hrubé míře úmrtnosti.¹⁹⁵

V roce 2012 bylo obyvatel Slánska ve věku 0-14 let 6 102 jedinců, 27 041 mezi patnáctým a šedesátým čtvrtým rokem a nad šedesát pět let 6 131 obyvatel.¹⁹⁶

Tab. 2: Vývoj stavu počtu obyvatel na Slánsku

rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Stav obyvatel k 1.7.	36 818	36 944	36 924	36 869	37 068	37 479	37 959	38 384	38 696	39 234
v tom: muži	17 960	18 056	18 025	17 997	18 137	18 385	18 632	18 842	19 001	19 365
ženy	18 858	18 888	18 899	18 872	18 931	19 094	19 327	19 542	19 695	19 869
Stav obyvatel k 31.12.	36 888	36 935	36 908	36 953	37 254	37 721	38 214	38 476	38 806	39 274
v tom ve věku: 0 - 14	5 974	5 878	5 788	5 721	5 662	5 727	5 774	5 836	5 877	6 102
15 - 64	25 612	25 785	25 863	25 899	26 168	26 472	26 788	26 860	26 997	27 041
65 +	5 302	5 272	5 257	5 333	5 424	5 522	5 652	5 780	5 932	6 131

(Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka Středočeského kraje*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/\\$File/20101112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/$File/20101112.pdf))

Tabulka zobrazuje hodnoty počtu obyvatel, které se v průběhu let měnily. Přirozeným přírůstkem a díky přistěhovalým občanům od roku 2002 počet obyvatel v regionu vzrostl v řádech tisíců. Nejvíce se nárůst obyvatel projevil u mužské části populace, avšak na Slánsku i přesto dodnes početně převládají zástupkyně něžného pohlaví, ačkoliv rozdíl již není tolik markantní jako před deseti lety. Obyvatel do

¹⁹⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *2124-SO ORP Slaný*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/2124_so_orp_slany

¹⁹⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka Středočeského kraje*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/\\$File/20101112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/$File/20101112.pdf)

čtrnáctého roku života příliš nepřibýlo, zato vzrostl počet lidí mezi patnáctým a šedesátým čtvrtým rokem. Stejně tomu je u sociologicky nejstarší generace.

Sňatečnost na Slánsku v průběhu posledních let mírně poklesla. Rodinnou instituci zakládá čím dál větší počet starších lidí, mládež pod dvacet let téměř vůbec, malá čísla vykazují také nevěsty a ženichové mezi dvacátým a čtyřicátým rokem. Nejvíce sňatků uzavírají generace 24-29 a 30-34 let, v roce 2011 měly tyto věkové skupiny identický počet uskutečněných svateb (přesněji 46). Rozvodovost se drží stále mírně nad sto případů ročně, nejmenší byla roku 2009 (85 případů) a také v roce 2011 (95 případů). Nejtěžším rokem v oblasti mezilidských vztahů poslední doby byl rok 2010, kdy se na Slánsku rozvedlo 154 manželství. Porodnost v regionu má tendenci kolísavou, největšího počtu nově narozených dosáhlo Slánsko v posledních letech v roce 2007, kdy bylo narozeno 507 dětí, od té doby počet novorozenců stále lehce ubývá. Od roku 2002 též výrazně vzrostl průměrný věk matek při narození dítěte, a to téměř o tři roky. Mnohem častěji se také rodí děti mimo manželský svazek, proti roku 2002 bylo v roce 2011 o sto případů mimomanželských potomků více.¹⁹⁷

Zaměstnanost v regionu není příliš odlišná od krajského průměru, díky kvalitní půdě a velkému podílu zemědělské půdy v kraji je však v obvodu nadprůměrná zaměstnanost v oblasti zemědělství. To samé lze říct o zaměstnanosti ve službách. Největším zaměstnavatelem je F.X. MEILLER Slaný s.r.o., následovaný firmou LINET spol. s.r.o. V roce 2008 byla míra nezaměstnanosti jedenáctá nejvyšší v celém kraji. Podíl samostatně výdělečně činných osob a intenzita podnikatelských aktivit je nejnižší v celém kraji. Na Slánsku je průměrně nejstarší domovní fond ve Středočeském kraji, což se odráží v nízké intenzitě bytové výstavby.¹⁹⁸

V regionu se nachází čtyři střední školy, šestnáct základních a dvacet tři mateřských škol. Minulý rok se zde narodilo 447 dětí a 425 lidí zemřelo. Přirozený přírůstek činí 22 obyvatel, do regionu se přistěhovalo 878 přistěhovalců, zatímco jej 687 lidí opustilo. Celkový přírůstek činil 213 obyvatel.¹⁹⁹

¹⁹⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka Středočeského kraje*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/\\$File/20101112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/$File/20101112.pdf)

¹⁹⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *2124-SO ORP Slaný*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/2124_so_orp_slany

¹⁹⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka Středočeského kraje*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/\\$File/20101112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/$File/20101112.pdf)

3.2 Kultura ve Středočeském kraji

Středočeský kraj, pod nějž region Slánsko spadá, nabízí svým obyvatelům mnohá kulturní vyžití. V provozu je na 69 muzeí, galerií a památníků. Za rok 2011 měli milovníci kultury možnost navštívit 599 uspořádaných výstav, což je nejvyšší počet mezi kraji v celé České republice. Vysoký počet těchto akcí byl zaznamenán i v předešlých letech. Počet návštěvníků od roku 2009 mírně vzrostl, v roce 2011 přišlo do památkových objektů (zpřístupněných za vstupné) 2 017 tisíc osob. Celkem bylo pořádaných 1 604 kulturních akcí, což je sice propad oproti letům minulým, jak lze ale vyčíst z údajů statistického úřadu, toto číslo je dáno menším počtem kulturních vložek při prohlídkách. Naopak vzrostl počet výstav, jen mírně poklesl počet samostatných koncertů a dramatických vystoupení.

Tab. 3: Návštěvníci výstav Středočeského kraje

	2009	2010	2011
<i>Návštěvníci (tis. osob)</i>	1 885	1 819	2 017
<i>Pořádané kulturní akce celkem</i>	1 398	2 012	1 604
<i>z toho:</i>			
<i> samostatné výstavy</i>	62	54	73
<i> samostatné koncerty</i>	240	248	230
<i> dramatická vystoupení</i>	84	86	78
<i> kulturní vložky při prohlídkách</i>	888	1 394	970

(Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka Středočeského kraje*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/\\$File/20101112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/$File/20101112.pdf))

V kraji lze využít celkem 55 knihoven, které mají na 869 poboček. Mezi ostatními kraji je kraj Středočeský na nejlepší úrovni v počtu veřejných knihoven a knihovních jednotek. V počtu registrovaných čtenářů již mírně kolísá, v celonárodním měřítku je na pátém místě. Poněkud lepší je to s počtem výpůjček, v počtu návštěvníků knihoven je na celostátním průměru. Středočeský kraj také disponuje poměrně vysokými prostředky na nákupy knihovního fondu.

Tab. 4: Porovnání stavu knihovnictví Středočeského kraje s Českou republikou

ČR, kraje	Veřejné knihovny včetně poboček	Knihovní jednotky (tis.)	Registrovaní čtenáři (tis. Osob)	Vypůjčky (tis.)	Návštěvníci knihoven celkem (tis. osob)	Studijní Místa	Uživatelské počítače s připojením na internet	Prostředky na nákup knihovního fondu (tis. Kč)
Česká republika Czech Republic	6 318	63 957	1 462	67 220	53 214	47 733	10 669	309 673
Středočeský	869	6 062	132	6 081	3 007	4 981	1 155	25 582

(Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka Středočeského kraje*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/\\$File/20101112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/$File/20101112.pdf))

PRAKTICKÁ ČÁST

1 DOTAZNÍK

Praktická část diplomové práce zahrnuje poznatky získané mezi respondenty ve dvou středních školách ve městě Slaný. Zkoumaní studenti se nachází ve věku mezi patnáctým a osmnáctým rokem. Jedná se o studenty Gymnázia Václava Beneše Třebízského Slaný a Obchodní akademie Slaný. Z první řečené školy se podařilo získat 42 vyplněných dotazníků, ze školy druhé poté více než 250, pro lepší manipulaci s čísly bylo vybráno pouze 158 náhodných odpovědí respondentů z Obchodní akademie. Konečný počet vyhodnocovaných dotazníků je celkem 200.

Cílem průzkumu bylo zmapování komplexní situace mezi mládeží na Slánsku v oblasti divadla, umění a kultury.

Dotazník byl sestaven z dvanácti otázek tázajících, které zjišťovaly u respondentů jejich osobní vztah zejména k divadlu, ale také kultuře obecně. Dvě otázky byly otevřené, ostatní uzavřené, v některých případech bylo možné odpovědět více způsoby. Dotazníky rozdané mezi studenty gymnázia záměrně postrádají otázku týkající se oblíbenosti zájezdů pořádaných školou v rámci programu Klub mladého diváka, a to z toho důvodu, že škola tento program nenabízí. Zmíněná otázka však byla položena studentům druhé školy, kde ještě v době průzkumu měli žáci možnost účastnit se výše uvedených školních zájezdů a jejich odpovědi přinesly velmi cenné výsledky.

Dotazníky studenti obdrželi na konci školního roku 2011/2012. Dotazník, jeho otázky a varianty volitelných odpovědí položené studentům lze nalézt v příloze této diplomové práce.

Metoda dotazníkového šetření byla zvolena z důvodu nejlepší možné návratnosti. Diskuze byla předem vyloučena díky menší validitě, a jelikož se jedná o specifický okruh respondentů, bylo nutné též vyloučit dnes tolik oblíbené internetové průzkumy. Dotazníky byly rozdány několika náhodným vyučujícím na obou školách, kteří je studentům poskytli k vyplnění v hodinách před začátkem vyučování.

Cílem našeho výzkumu bylo zjistit, zda studenti chodí do divadla a jak často, zda se zajímají o divadelní tvorbu, jestli samostatně vyhledávají divadelní představení a v jakém městě. Dále dotazník zkoumal, jaký program studenti v divadle vyhledávají,

účastní-li se školních zájezdů do divadel dobrovolně, nebo z povinnosti. Dotazník také hledal odpověď na otázku, co je hlavní motivací studentů k návštěvě divadla a jaké finanční prostředky jsou ochotni studenti vynaložit na divadlo a kulturu obecně. Otevřené otázky byly zaměřené na konkrétní příklad kulturních aktivit, které jsou respondenti ochotni financovat, a také na individuální pozitivní či negativní kulturní zážitky jejich života.

Stěžejní otázky, na které měl dotazník získat odpovědi, byly především, zda se mladá generace zajímá o divadelní umění, zda má mládež na Slánsku možnost setkat se ve svém volném čase s divadelním uměním a v neposlední řadě také jaká je konkrétní situace v regionu.

1.1 Hypotézy

Slaný je odedávna kulturním městem. Navzdory nepřílišné velikosti a významu v celonárodním měřítku má tato obec, narozdíl o jiných typických českých maloměst, zvláště blízký vztah ke kultuře a umění. Lze to vyvodit z množství kulturních akcí pořádaných městem a jejich vzrůstající návštěvnosti. Je však záliba v kultuře rozšířená i mezi slánskou mládeží?

Školy, jež zkoumaní studenti denně navštěvují, sousedí na malém náměstí ve Slaném. Sdílejí stejnou jídelnu, tělocvičnu, navzájem si často propůjčují některé školní prostory. Navzdory úzké spolupráci mezi vedením a blízkosti obou škol jsou vztahy mezi nimi velmi vlažné. Neexistují žádné relevantní průzkumy vztahů mezi studenty těchto škol, ze zcela subjektivního pohledu je však cítit jistá rivalita mezi oběma ústavu. Jako příčiny těchto nepříliš blízkých vztahů lze definovat jisté kulturní, vzdělanostní a volnočasové rozdíly. Již z tohoto důvodu byla předpokládána velká rozmanitost v odpovědích obou škol, která se v získaných výsledcích potvrdila. Cílem této diplomové práce nicméně není porovnání preferencí studentů dvou škol, ale pro zajímavost budou výsledky představeny nejprve separátně za každý jednotlivý ústav, až posléze komplexně.

Vytyčené hypotézy byly viditelně pesimistické. Vzhledem k nízkému věku dotazovaných, dosaženému vzdělání a současným kulturním trendům mezi mladými byl předpokládán jejich negativní postoj k divadlu a kulturním aktivitám. Silným

předpokladem byla vyšší oblíbenost divadelního umění mezi studenty Gymnázia Slaný. Byla předvídána minimální účast studentů na divadelních představeních. Pokud ano, tak spíše v nedalekém hlavním městě, nikoliv v místě bydliště. Jako hlavní program by si studenti podle předpokladu vybrali činohru, kterou by navštívili dobrovolně ve snaze se pobavit (či vzdělat v oblasti umění) za účasti přátel nebo rodičů s vynaložením co nejmenších finančních nákladů. Předpokladem byla také větší oblíbenost jiných kulturních aktivit než divadelních.

2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU, POTVRZENÍ HYPOTÉZ

2.1. Otázka první: Chodíte do divadla?

Nejčastější odpovědí studentů gymnázia byla odpověď "Jednou za půl roku", tuto možnost uvedlo celkem 19 studentů z dotázaných. Jednou za čtvrt roku navštěvuje divadelní představení 8 studentů, jednou ročně pět. Nečekaným výsledkem byl počet kladných odpovědí v případě možnosti "Jednou týdně", kde se sešly celkem tři hlasy z celkového počtu čtyřiceti dvou studentů. Odpověď "Nikdy" zazněla pouze jednou, jako důvod nezájmu o divadlo bylo uvedeno následující: "Je to drahé a většina vystoupení je hrozná." V porovnání se studenty gymnázia jsou studenti obchodní akademie v docházení do divadel méně aktivní. Největší četnost v odpovědích byla zaznamenána u možnosti „Jednou za půl roku“ (celkem 53 odpovědí), druhá v pořadí se umístila odpověď „Jednou ročně“ (43 odpovědí). Méně často navštěvuje divadla 31 respondentů, jedenáct lidí dokonce nechodí do divadla nikdy. Zbýlých dvacet studentů se rozmístilo mezi odpovědi „Jednou za čtvrt roku“ (čtrnáctkrát), „Jednou měsíčně“ (pětkrát) a „Jednou týdně“ (jeden student, z jehož dotazníku bylo zřejmé, že hraje v amatérském divadelním souboru a „chozením do divadla“ měl evidentně na mysli docházku na pravidelné zkoušky). Rozdíl mezi školami je v tomto případě patrný, četnost návštěv je vyšší u studentů gymnázia. Celkové výsledky jsou výrazně nakloněné k méně časté návštěvnosti divadel. 78% z dotázaných se do divadla nepodívá častěji než jednou za půl roku, dalších šest procent nechodí na představení nikdy.

2.2 Otázka druhá: Zajímá Vás divadelní tvorba?

Nejčastější odpovědi byly v případě gymnazistů "Spíše ano" a "Spíše ne", obě varianty se sešly po šestnácti odpovědích. Opravdový zájem o divadlo projevuje celkem 8 studentů, úplný nezájem pouze dva z dotázaných. Výsledek je tedy spíše pozitivní, většina respondentů směřuje ve svých preferencích ke kladnému postoji k divadlu.

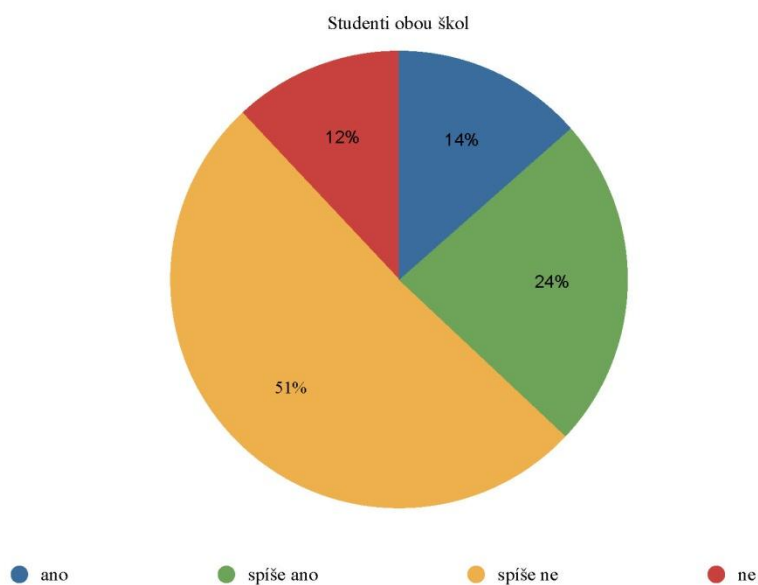
Zato postoj studentů Obchodní akademie k divadelnímu umění je spíše negativní. 86 studentů zaškrtno v dotazníku možnost, že je divadelní tvorba spíše nezajímavá, spolu s dvaadvaceti odpověďmi „ne“ tvoří převažující záporný vztah k

divadlu. Odpověď „spíše ano“ uvedlo 31 z dotázaných, ryze kladný vztah k divadlu má pouze 19 studentů.

Graf 1: Zajímá Vás divadelní tvorba?

Zajímá vás divadelní tvorba?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
Počet osob	27	47	102	24

Jestliže optimista po zjištění výsledků první otázky usuzoval, že malá návštěvnost divadel ze strany studentů má jistě mnoho různých vysvětlení, které nemusí nutně znamenat záměrné odmítání žánru, vyhodnocením odpovědí otázky druhé veškeré pochybnosti mizí. Hlavním důvodem absence mládeže v hledištích je ve více než polovině případů její nezájem, jak dokazuje přiložený graf.

2.3 Otázka třetí: Vyhledáváte samostatně divadelní představení, která navštěvujete?

Iniciativu při rozhodování o volbě divadelního představení projevuje celkem osmnáct studentů gymnázia, větší počet se přiklání k možnostem "Spíše ne" nebo „Vůbec.“

Zcela iniciativní při rozhodování o navštíveném divadelním představení jsou studenti obchodní akademie pouze ve čtyřech případech, v celkovém přepočtu se jedná o pouhá tři procenta z dotázaných studentů této školy. 47 studentů je aktivní při výběru divadelního představení za asistence přátel nebo rodinných příslušníků. Nejčastější odpovědí se stala možnost „Spíše ne, nechávám okolí, aby za mě rozhodlo.“ Divadlo nezajímá 38 jedinců, v poměru proti výše uvedené škole (kde tuto možnost zaškrtnuli čtyři studenti) se jedná o citelný rozdíl.

Z celkového pohledu mezi studenty výrazně převládá lenost a nechut' k vyhledávání divadelních představení k návštěvě. Ze všech dotázaných studentů 21% odpovědělo, že je divadlo nezajímá.

2.4 Otázka čtvrtá: Ve kterém městě nejčastěji navštěvujete divadelní představení?

Překvapivých výsledků bylo u obou škol dosaženo u otázky, která zkoumá lokální preference návštěvy divadel. Vzhledem k výborné geografické dostupnosti, širší žánrové nabídce a celkově větší rozmanitosti kulturního prostředí byl předpokladem větší úspěch pražských divadel. Studenti však v odpovědích zvolili jako nejvíce navštěvované Městské divadlo Slaný (v případě gymnázia celkem ve dvaceti případech, studenti obchodní akademie v sedmdesáti dvou).

Co studenty vede k tak vysoké návštěvnosti lokálního divadla? Otázka vyvstává na povrch zejména díky porovnání s předchozí otázkou („Vyhledáváte samostatně divadelní představení, která navštěvujete?“), která ukázala spíše nezájem ze strany studentů o vlastní přičinění ve výběru navštíveného představení. Jedním z hlavních faktorů je jistě fyzická blízkost kulturního zařízení, díky informacím získaných z výzkumu je však patrné, že tento údaj je ovlivněn povinnými návštěvami kulturních akcí v tomto divadle organizovaných školou. Stručně řečeno, studenti nevybrali jako

nenavštěvovanější divadlo ve Slaném proto, že by k němu měli blízký vztah, ale proto, že se v něm fyzicky objevují nejčastěji, dohnání k tomuto činu školními povinnostmi.

Těsně na druhé příčce se v dotaznících vybraných na gymnáziu umístila pražská divadla (jmenovitě Národní divadlo, Broadway, Kalich, Na Zábradlí a Hybernia). Pražská divadla navštěvuje nejčastěji sedmnáct dotázaných studentů gymnázia. Zde je jistě na místě věnovat větší pozornost konkrétním odpovědím, jelikož gymnazisté nejčastěji uváděli sice Národní divadlo (celkem šest odpovědí), nicméně početně si největší oblíbenost vysloužila divadla zaměřená na muzikálovou tvorbu (Broadway pětkrát, Kalich čtyřikrát a Hybernia třikrát).

Studenti obchodní akademie, jak již bylo uvedeno výše, stejně jako studenti druhé školy preferují především divadlo ve Slaném. Druhé nejoblíbenější místo k návštěvě je Středočeské divadlo v Kladně, jeho oblíbenost je porovnatelná s pražskými divadly. Opět je nutné podotknout, že se zřejmě nejedná o vlastní vůli ve výběru, ale četnost návštěv je výrazně ovlivněna školními zájezdy. Oproti studentům gymnázia v poměru k počtu dotazovaných žáků vybralo Národní divadlo mnohem méně studentů (celkem osm). Shoda mezi školami však nastává v oblíbenosti divadel, která se zaměřují na muzikálovou tvorbu (nejčastěji studenti uváděli divadla Hybernia, Broadway, Ypsilon, Kalich, Karlín a ABC).

Odpověď „Nejčastěji navštěvuji jiná divadla“ uvedli čtyři studenti, po bližším prozkoumání bylo zjištěno, že se jedná o členy divadelních souborů, kteří návštěvu kroužku považují za fyzickou návštěvu divadla (tedy v jiném kontextu, než byla otázka položena). Jen v jednom případě bylo preferováno divadlo z jiného města než uvedeného v dotazníkovém výběru.

2.5 Otázka pátá: Jaký program v divadle vyhledáváte?

Tato otázka odkryla žánrovou oblíbenost divadelních představení. Nejopakovanější odpovědí mezi gymnazisty se stala činohra, která je oblíbeným programem v divadle u sedmadvaceti dotázaných. Druhým nejčastěji navštěvovaným programem se stal muzikál s celkem osmnácti hlasy. Balet s operou zajímá po dvou studentech. Čtyři respondenti mají kladný vztah ke koncertům vážné hudby.

Zatímco studenti Gymnázia Slaný mají nejvíce v oblibě klasickou činohru, vítězem mezi studenty z obchodní akademie se stal s osmdesáti osmi hlasy muzikál. Klasická činohra je oblíbeným divadelním žánrem mezi sedmačtyřiceti studenty. Třetí nejčastější odpověď ukázala značnou míru nezájmu o divadlo mezi studenty obchodní akademie: celkem 38 studentů nevyhledává v divadle program žádný.

U této otázky je zajímavý silně patrný rozdíl mezi kulturní vyspělostí studentů gymnázia a druhé zkoumané školy. Už na takto malém vzorku respondentů je zřejmé, že klasická činohra a jiné tradiční divadelní žánry mají mezi gymnazisty větší prostor než historicky nepřilíš starý, intelektuálně nenáročný muzikál, který ve velké míře preferují studenti obchodní akademie. Ten dohromady nasbíral 106 hlasů, je tedy oblíbencem mezi více než polovinou středoškolských studentů na Slánsku.

2.6 Otázka šestá: Účastníte se školních zájezdů do divadel?

V naprosté většině případů, tedy dvaatřicetkrát, zaškrtnuli studenti gymnázia možnost "Ano, rád/a." Zbytek se vyjádřil kladně, avšak s dodatkem "Z povinnosti." Možnost "Vyhýbám se tomu" nezaškrtnl jediný student gymnázia, což je velmi příjemné překvapení oproti sousední škole, která v tomto směru vykazuje výsledky méně pozitivní. Většina studentů obchodní akademie totiž absolvuje zájezdy z povinnosti (64 studentů), nebo se jim vyhýbá (41 studentů). Školní zájezdy jsou oblíbené pouze u cca jedné třetiny (53 studentů) z dotázaných.

Sečtením získaných hodnot v obou školách vychází výsledek spíše pozitivní. Studenti se zájezdů účastní rádi, nebo alespoň z povinnosti a jen pouhých 20% se školním výletům za kulturou záměrně vyhýbá.

V pořadí otázek na tomto místě v dotazníku, který byl předložen studentům Obchodní akademie, figuruje otázka: „Vaše škola nabízí zvýhodněné zájezdy na divadelní představení v rámci programu Klub mladého diváka. Účastníte se?“ Téměř každý měsíc od září do konce školního roku měli studenti obchodní akademie možnost za značně snížené částky navštívit vybraná představení předních pražských divadel, která mnohdy bývají pro běžného diváka obtížně dostupná (rychle vyprodaná). Skladbu programu vybírali učitelé z mnoha zajímavých variant. Přes tuto ojedinělou šanci získat snadno a lehce nezapomenutelný kulturní zážitek se program netěšil přílišné oblibě. Ze

158 dotázaných 119 lidí odpovědělo, že je Klub mladého diváka nezajímá. Dvacet šest studentů o této možnosti nemělo tušení a jen dvanáct jich program skutečně využilo. Zbylá místa v autobusech mířících za kulturou vyplňoval učitelský sbor a rodinní příslušníci vyučujících. Vedení školy si zjevně nevalný zájem uvědomilo, jelikož v novém školním roce (k velkému zklamání vyučujících) program mezi studenty přestalo nabízet úplně.

Jak již bylo uvedeno výše, Gymnázium Slaný bohužel zájezdy v rámci programu Klub mladého diváka nepořádá, z toho důvodu jim byl dotazník předložen bez této otázky.

2.7 Otázka sedmá: Co je Vaším hlavním důvodem pro navštívení divadla?

Nejčastějším impulsem, který vede studenty slánského gymnázia k navštívení divadla, je zábava (v devětadvaceti případech). Druhým důležitým důvodem v pořadí je všeobecný kulturní rozhled s osmnácti hlasy. Povinnost vede do divadla deset z dotázaných studentů, touha po vědomostech osm. Mezi odpověďmi bylo možné nalézt také dva jedince, kteří mají k divadlu kladný vztah z důvodu přímé účasti ve studentských divadelních souborech.

Studenty obchodní akademie taktéž nejvíce často (v 78 případech) přinutí k návštěvě divadla touha po zábavě. Všeobecný kulturní rozhled hledá 66 studentů, 64 se účastní představení z povinnosti. 41 studentů jde do divadla kvůli vědomostem o konkrétní hře, které využijí pro svůj prospěch ve škole. Jiné než výše uvedené důvody k návštěvě divadla má sedm z dotázaných, většinou jde o důvody osobní (touha zahlédnout oblíbeného herce či rodinného známého na jevišti). V porovnání se studenty gymnázia jsou důvody návštěvy divadla téměř stejné.

Největší motivací ke zhlédnutí divadelní hry mezi studenty obou škol je tedy zábava. Tento výsledek byl vzhledem k věku zúčastněných předvídatelný.

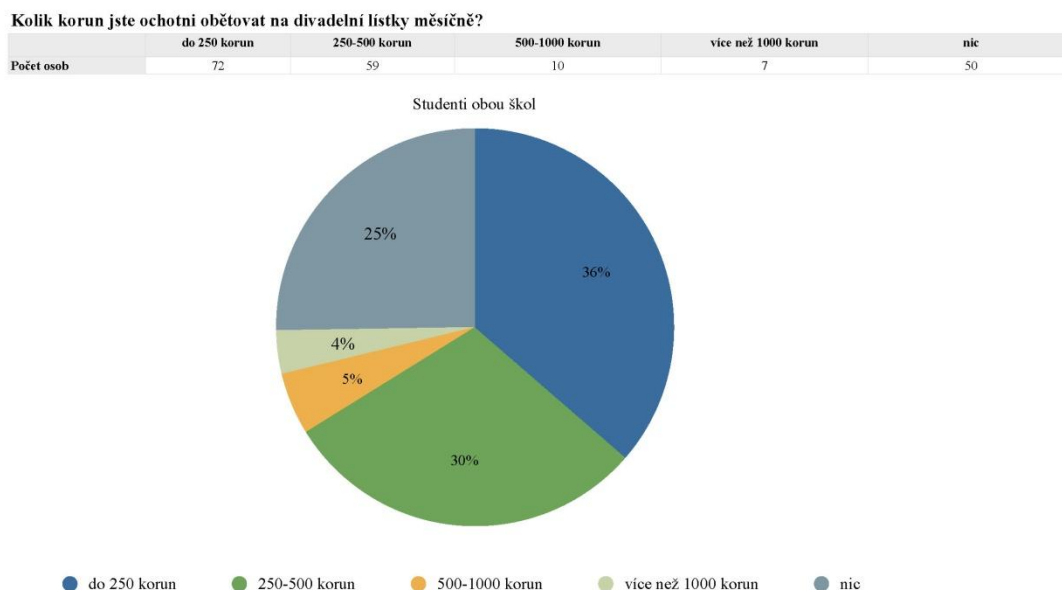
2.8 Otázka osmá: Kolik korun jste ochotni obětovat na divadelní lístky měsíčně?

U většiny gymnazistů nepřesahují výdaje vynaložené na divadlo za měsíc částku 500,- korun českých. Jen tři studenti jsou ochotni obětovat 500-1000 Kč, stejný počet

respondentů na divadlo měsíčně utratí více než 1000 Kč. Osm lidí z dotázaných není ochotno přispět na divadelní program žádnou částkou.

Otázka výše financí vyložených na divadelní představení je v případě studentů vzhledem k jejich věku a dosaženému vzdělání předvídatelná, přesto je 42 odpovědí „nic“ u studentů obchodní akademie překvapivě odmítavým výsledkem. Do 250ti korun je ochotno zaplatit nejvíce studentů, přesněji 59. Limit 500 korun má 46 respondentů, sedm jich utratí měsíčně do tisíce korun, jen čtyři investují více než tisíc korun českých. Zajímavý je poměr mezi oběma školami, kde je patrné, že studenti gymnázia jsou k utrácení peněz za lístky výrazně více nakloněni.

Graf 2: Kolik korun jste ochotni obětovat na divadelní lístky měsíčně?

Jak je zřetelné z výše uvedeného grafu, téměř v polovině případů přesahuje částka, kterou je student ochoten vynaložit na divadelní lístky, výši 250 korun. Tento rozpočet (vzhledem k aktuálním cenám pražských divadel) by teoreticky již umožňoval navštívení jednoho nebo dokonce dvou kvalitních představení (když vezmeme v úvahu mnohdy zvýhodněné ceny vstupného pro danou věkovou kategorii). Dokonce i do

částky 250ti korun (kterýžto limit uvedlo 72 respondentů) je možné zhlédnout jedno divadelní představení měsíčně. Tímto můžeme vyloučit, že by za malou návštěvností divadel ze strany většiny studentů stály finanční důvody. Padesát odpovědí „Nic“ by sice mohlo souviset s omezenými příjmy zkoumané sociální skupiny, jak je však patrné z následující odpovědi, studenti jsou mnohdy na kulturu ochotni obětovat mnohem více peněz. Z toho důvodu lze usuzovat, že neochota vynaložit finanční prostředky na divadlo je čistě z důvodu nezájmu.

2.9 Otázka devátá: Kolik korun jste ochotni investovat do kultury obecně (výstavy, kina, koncerty, jiné kulturní akce)?

Studenti Gymnázia Slaný nejčastěji volili odpověď 500-1000 korun (celkem osmnáctkrát). Do 500-ti korun investuje celkem deset žáků, nad 1000 korun jedenáct z dotázaných. Jen jeden jediný respondent není ochotný financovat výdaje spojené s kulturou.

Mladí lidé studující Obchodní akademii nemají tak velkou potřebu vkládat své finance do kultury jako studenti sousední školy. Nejčastěji zaškrtnutou variantou se stala možnost do 500 korun. Do tisíce investuje další necelá padesátka dotázaných, větší částku než tisíc korun obětuje 44 respondentů. Oproti studentům gymnázia je znatelný rozdíl v počtu odpovědí „Nic.“ Deset studentů obchodní akademie kulturu nijak nefinancuje. Na vině může být jak finanční tíseň, tak osobní nezájem.

Otevřená otázka „Na jakou kulturu jste ochotni investovat?“ přinesla v případě studentů gymnázia nejčastější odpověď koncerty a kina (po šestadvaceti hlasech), dále pak divadlo (šestnáctkrát), výstavy (dvanáctkrát) a festivaly (pětkrát). V případě této otázky se gymnazisté a studenti Obchodní akademie výjimečně shodli v lásce k muzice a filmům. Překvapením u druhé jmenované školy byl velký počet studentů, kteří rádi navštěvují výstavy (čtyřicet šest). Překvapivých třicet devět hlasů získalo divadlo.

Poslední otázka, tážající se na konkrétní (pozitivní či negativní) zážitek z oblasti kultury, odkryla mnohdy velmi zajímavé individuální kulturní zážitky studentů. V převaze považují studenti překvapivě za největší kulturní zážitek divadelní (muzikálové) představení, nikoliv film nebo koncert, kteréžto možnosti uvedli jako

nejčastější kulturní žánry, na které jsou ochotni investovat. Tyto možnosti jsou však také na vysoké příčce mezi největšími kulturními zážitky. V odpovědích se sešlo jen málo negativních vjemů, osmkrát se opakovala odpověď „Návštěva kladenského divadla se školou,“ kde studenti zjevně společně strávili povinné výjezdové dopoledne.

Velmi překvapivým zjištěním bylo časté zmínění jednoho konkrétního interpreta. Fenomén Michal David, ikona normalizačního popu, zajistil nezapomenutelně pozitivní kulturní vjem celkem dvanácti studentům, ať už svým nedávným koncertem v místním domě kultury nebo prostřednictvím oblíbeného muzikálu Děti ráje, sestaveným převážně z jeho legendárních hitů.

2.10 Závěr praktické části, potvrzení hypotéz

Studenti gymnázia ve Slaném mají k divadlu převážně kladný postoj. Prokazují větší vztah k činohře než studenti obchodní akademie, kteří se přiklánějí hlavně k muzikálové tvorbě. Rádi se účastní školních zájezdů na divadelní představení, jejich hlavní prioritou pro navštívení divadla je zábava. Ze získaných dat lze předpokládat, že tito studenti mají větší kulturní rozhled než respondenti z druhé zkoumané školy. Studenti Obchodní akademie sice prokázali menší oblíbenost divadla než studenti sousední školy, i tak mají spíše pozitivní vztah k rozmanitým kulturním aktivitám.

Nejzajímavější poznatky a odpovědi na předem nastolené otázky získané z dotazníků jsou následující:

- Výsledná data ukazují velkou oblíbenost lokálních divadel, která je však sporná. Jelikož studenti dle výsledků projevují malý zájem o výběr programu, kterého se účastní, a jsou také často účastníky školních zájezdů do divadel z donucení, lze předpokládat, že velká návštěvnost místních center kultury je spíše vyústěním výše uvedených faktorů rozhodování. Oblíbenost lokálních divadel tedy nelze posuzovat objektivně, bylo by nutné provést další výzkum, který by se zaměřil na důvody navštívení těchto míst.
- Zájem studentů o divadelní umění je převážně vlažný. Studenti nejčastěji absolvují činoherní či muzikálovou hru buď z podnětu rodičů nebo školy.

- Mezi divadelními žánry, které slánská mládež preferuje, značně vyčnívá muzikál.
- Mládež má možnost setkat se ve svém volném čase s divadelním uměním, avšak většinou využije tento volný čas k návštěvě jiných kulturních akcí. Četnost navštívení divadelních představení není velká, studenti jsou ochotni více investovat na jiné kulturní aktivity než na divadlo.
- Hlavním důvodem návštěvy divadla je pro mladé zábava, což může úzce souviset s oblíbeností muzikálu.

Porovnáme-li získané výsledky s vytyčenými hypotézami, ve většině případů nalezneme shodu: mládež regionu Slánsko je ve vztahu k divadlu neaktivní. Větší oblíbenost divadla nalezneme mezi studenty Gymnázia Slaný než v druhé zkoumané škole. Účast na divadelních představeních se studenti snaží minimalizovat na návštěvy z povinnosti, nebo se jim úplně vyhýbají. Mnohem větší oblibě se mezi mladými těší film a hudba.

Odlišných výsledků od hypotéz bylo dosaženo v případě předpokladů, že mladí navštěvují častěji divadla pražská než ta v místě bydliště: výzkum ukázal úplný opak. Stejně tak bylo překvapením zjištění, jak velká je oblíbenost muzikálu mezi respondenty.

ZÁVĚR

Diplomová práce ve své teoretické části představila základní informace o divadelním umění a kultuře, poskytla krátké nahlédnutí do historie těchto pojmů s důrazem na vývojová fakta spojená s celkovou tématikou práce. Práce shrnula základní aspekty divadelního systému v České republice, poskytla srovnání s ostatními zeměmi. Přiblížila podrobný aktuální stav kulturního života na Slánsku, odhalila jeho kulturní historii a současnost s důrazem na divadelní umění.

Výsledkem praktické části bylo zjištění postoje mladé generace, která žije v regionu Slánsko, k divadelnímu umění. Předpokladem byl postoj spíše negativní, který se ve výsledcích průzkumu potvrdil. Vztah mládeže k divadelnímu umění je vlažný, studenti slánských škol raději investují svůj čas a finanční prostředky do jiných kulturních aktivit. Návštěva divadla je pro ně v mnoha případech vynucenou školní povinností.

Jak bylo naznačeno v úvodu této práce, mládež je budoucností kulturního, potažmo divadelního života, a to nejen ve vybraném regionu. Zdravý kulturní rozhled mládeže patří k prioritám společnosti a v tomto směru by měl být kladen větší důraz na osvětu. Větší informovanost by mohla být impulsem pro větší zájem o divadlo ze strany mladých lidí.

Plamínkem naděje pro uchování nyní stagnující divadelní tradice na Slánsku, která byla v práci nastíněna, je dětský divadelní soubor Vrtule, který je potřebnou líní kulturně aktivních mladých občanů regionu. Členové souboru by se s postupujícím časem mohli stát nositeli pozdějšího kulturního života města Slaný a jeho okolí.

Předmětem dalšího zkoumání by měl být výzkum zaměřený na další konkrétní participaci mládeže na kulturním životě v regionu a možnosti jejího rozvoje. Na základě zjištěných výsledků se domníváme, že přínosné by bylo též zjištění, z jakého důvodu je postoj mládeže k divadelnímu umění negativní – ze získaných dat by bylo snadnější pochopit příčiny jejich nezájmu o divadlo a takový výzkum by mohl přinést cenné podklady pro hledání způsobu, jak divadlo mladým lidem přiblížit a změnit tak jejich odmítavý postoj. Dalším předmětem šetření by měl být dotazník, jehož účelem by bylo získání dat odhalujících důvod velké četnosti návštěv slánského divadla, které byly

zjištěny v této diplomové práci. Ačkoliv tento výsledek se jeví být pro slánské divadlo pozitivní, z výzkumu jednoznačně nevyplývá, zda mladí tak často navštěvují představení ve svém městě z lásky ke slánskému divadlu nebo z jiných důvodů – například ze školní povinnosti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ASSMANN, J. *Kultura a paměť*. 1. vyd. Praha: Prostor, 2001. ISBN 80-7260-051-6

BERNARD, J. *Co je divadlo*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

BLAHNÍK, V. K. *Umění divadelní*. 1. vyd. Praha: Ústav pro učebné pomůcky průmyslových a odborných škol, 1946.

BUDIL, I.T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. 4. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-321-0

CÍSAŘ, J. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. ISBN 80-7331-072-4

ČERNÝ, J. *Osudy českého divadla po druhé světové válce*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1502-0

DOBNER, L. a VIDIMSKÝ, K. *Divadlo a divadelnictví v královském městě Slaném*. Slaný: Městský úřad, 2002.

GEERTZ, C. *Interpretace kultur*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-89-3.

GELLNER, E. *Rozum a kultura*. 1. vyd. Brno: CDK, 1999. ISBN 80-85959-44-5

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo. 1997. ISBN 80-7203-124-4

HORŮNEK, Z. *Drama, divadlo, divák*. 3. vyd. Brno: Ediční středisko JAMU, 2008. ISBN 978-80-86928-46-3.

HUŠÁKOVÁ, I. a PŘIBYL, V. *Slaný*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-112-2

KRAJNÍK, S. a POSPÍŠIL, Z. *Kladensko*. 1. vyd. Praha: Středočeské nakladatelství, 1985.

MAJOR, L. *Myšlení o divadle I*. 1. vyd. Praha: Herrmann a synové, 1993

MOUCHA, V. a kol. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994.

NEKOLNÝ, B. *Divadelní systémy a kulturní politika*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav, 2006. ISBN 80-7008-197-X.

ŚŁAWIŃSKA, I. *Divadlo v současném myšlení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 2002. ISBN 80-902482-6-8

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *2124-SO ORP Slaný*. [online]. [cit. 2013-03-21].
Dostupné z: http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/2124_so_orp_slany

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností(2002 až 2011)*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/4030-12-r_2012-01000

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistická ročenka Středočeského kraje*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:
[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/\\$File/20101112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FEF4A/$File/20101112.pdf)

DIVADELNÍ SOUBOR VRTULE. *Historie divadelního souboru Vrtule*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://vrtule.slansko.cz/>

MĚSTSKÝ ÚŘAD SLANÝ. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:
<http://www.meuslany.cz>

MINISTERSTVO KULTURY, *Výroční zpráva Ministerstva kultury za rok 2011*. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/ministerstvo/vyrocnizpravy/vyrocnizprava-ministerstva-kultury-za-rok-2011-130791/>

SLÁNSKÁ SCÉNA. [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z:
<http://www.slanskascena.slansko.cz/historie.html>

Seznam ostatních zdrojů

KOCÁB, J. *Dividýlko Slaný*. [CD-ROM]. © 2003 [cit. 2013-03-21].

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Znak královského města Slaný	35
Obrázek 2: Region Slánsko	54

Seznam grafů

Graf 1: Zajímá Vás divadelní tvorba?.....	64
Graf 2: Kolik korun jste ochotni obětovat na divadelní lístky měsíčně?.....	69

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj počtu obcí na Slánsku	55
Tabulka 2: Vývoj stavu počtu obyvatel na Slánsku.....	56
Tabulka 3: Návštěvníci výstav Středočeského kraje	58
Tabulka 4: Porovnání stavu knihovnictví Středočeského kraje s Českou republikou....	59

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
Příloha B - Grafy.....	IV

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Dotazník - studenti středních škol

Chodíte do divadla?

- a) jednou týdně
- b) jednou měsíčně
- c) jednou za čtvrt roku
- d) jednou za půl roku
- e) jednou ročně
- f) méně často
- g) nikdy

Pokud jste zaškrtnli možnost nikdy, uveďte důvod:

.....

Zajímá vás divadelní tvorba?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

Vyhledáváte samostatně divadelní představení, která navštěvujete?

- a) ano, vždy z mé iniciativy
- b) spíše ano, často jde o domluvu s přáteli nebo rodinou
- c) spíše ne, nechávám okolí, aby za mě rozhodlo
- d) ne, divadlo mě nezajímá

Ve kterém městě nejčastěji navštěvujete divadelní představení?

- a) nejčastěji navštěvuji Městské divadlo Slaný
- b) nejčastěji navštěvuji Středočeské divadlo v Kladně
- c) nejčastěji navštěvuji pražská divadla (vypište, která):
- d) nejčastěji navštěvuji jiná divadla (vypište, která):

Jaký program v divadle vyhledáváte?

- a) klasickou činohru
- b) muzikál
- c) balet
- d) operu, operetu
- e) koncerty vážné hudby
- f) jiné akce (vypište, jaké):
- g) žádný

Účastníte se školních zájezdů do divadel?

- a) ano, rád/a
- b) ano, ale z povinnosti
- c) vyhýbám se tomu

Vaše škola nabízí zvýhodněné zájezdy na divadelní představení v rámci programu Klub mladého diváka. Účastníte se?

- a) ano, jsem za tuto možnost rád/a
- b) ne, nezajímá mě to
- c) vůbec o této možnosti nevím

Co je vaším hlavním důvodem pro navštívení divadla? (můžete zaškrtnout více možností)

- a) zábava
- b) všeobecný kulturní rozhled
- c) vědomosti o konkrétní hře, které využiji ve škole (při maturitě, při zkoušení)
- d) povinnost (nutí mě škola, rodiče...)
- e) jiné důvody:

Kolik korun jste ochotni obětovat na divadelní lístky měsíčně?

- a) do 250 korun
- b) 250-500 korun
- c) 500-1000 korun
- d) více než 1000 korun
- e) nic

Kolik korun jste ochotni investovat do kultury obecně (výstavy, kina, koncerty, jiné kulturní akce)?

- a) do 500 korun
- b) 500-1000 korun
- c) 1000-1500 korun
- d) více než 1500 korun
- e) nic

Na jakou kulturu jste ochotni investovat?

.....

Vzpomenete si na konkrétní (pozitivní, negativní) kulturní zážitek? Popište jej.

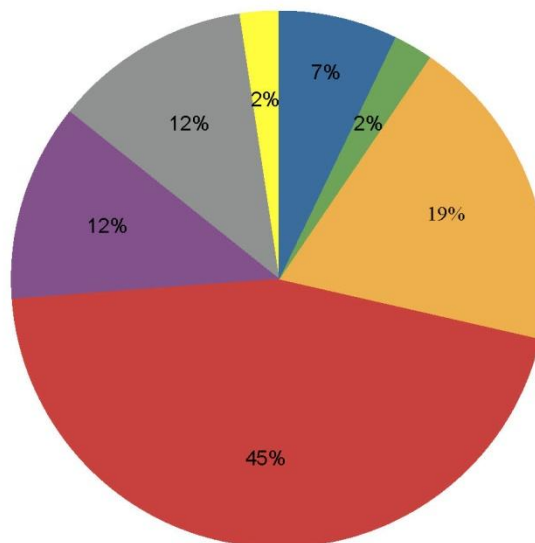
.....

Příloha B – Grafy

Chodíte do divadla?

	jednou týdně	jednou měsíčně	jednou za čtvrt roku	jednou za půl roku	jednou ročně	méně často	nikdy
Počet osob	3	1	8	19	5	5	1

Studenti Gymnázia Slaný

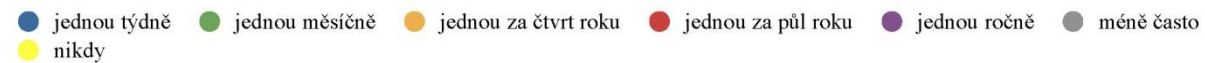
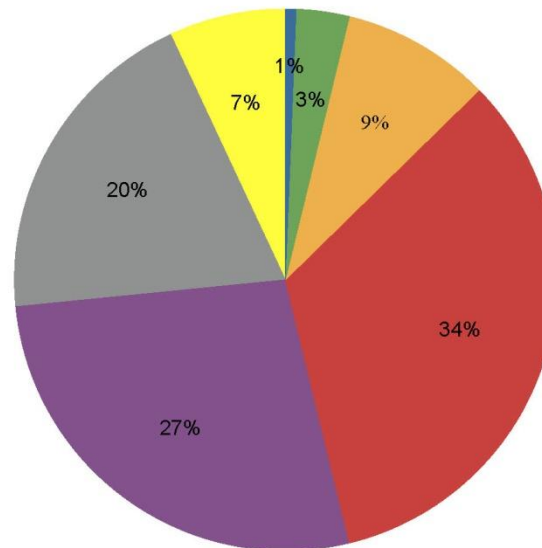

● jednou týdně ● jednou měsíčně ● jednou za čtvrt roku ● jednou za půl roku ● jednou ročně ● méně často
● nikdy

Chodíte do divadla?

	jednou týdně	jednou měsíčně	jednou za čtvrt roku	jednou za půl roku	jednou ročně	méně často	nikdy
Počet osob	1	5	14	53	43	31	11

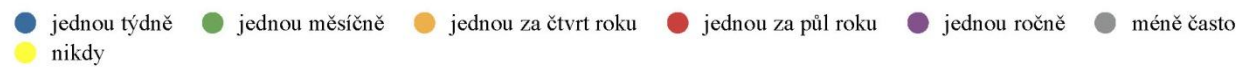
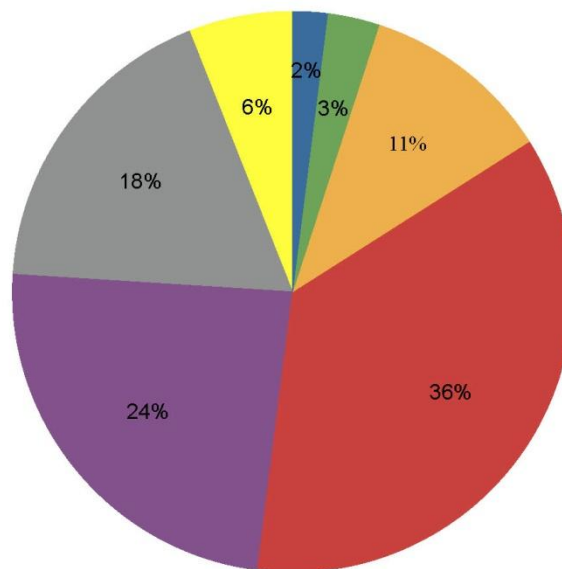
Studenti Obchodní akademie Slaný

Chodíte do divadla?

	jednou týdně	jednou měsíčně	jednou za čtvrt roku	jednou za půl roku	jednou ročně	méně často	nikdy
Počet osob	4	6	22	72	48	36	12

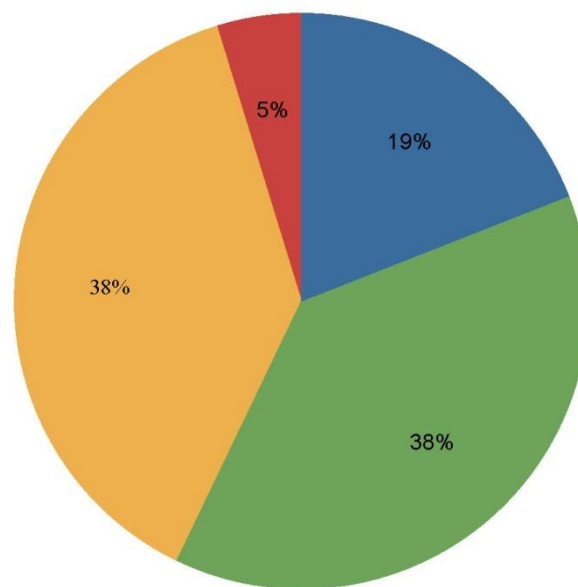
Studenti obou škol

Zajímá vás divadelní tvorba?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
Počet osob	8	16	16	2

Studenti Gymnázia Slaný

● ano

● spíše ano

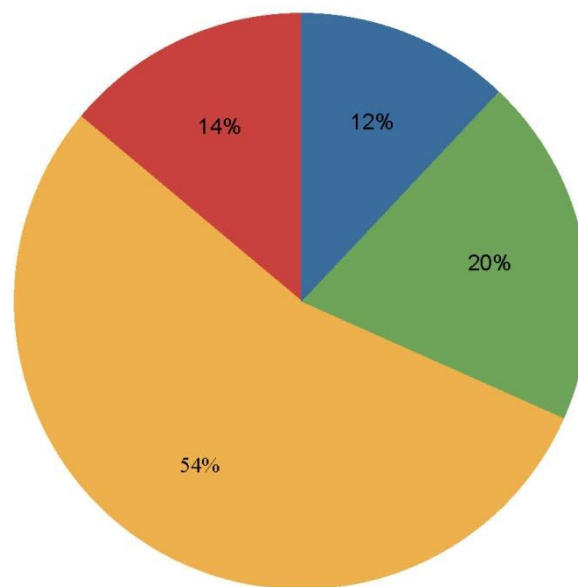
● spíše ne

● ne

Zajímá vás divadelní tvorba?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
Počet osob	19	31	86	22

Studenti Obchodní akademie Slaný

● ano

● spíše ano

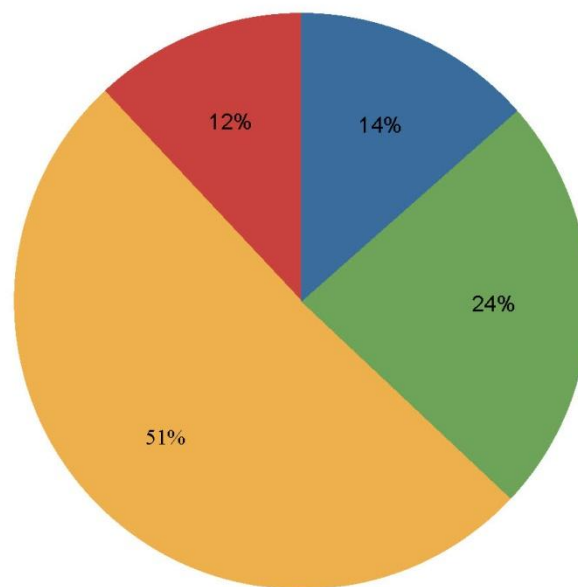
● spíše ne

● ne

Zajímá vás divadelní tvorba?

	ano	spíše ano	spíše ne	ne
Počet osob	27	47	102	24

Studenti obou škol

● ano

● spíše ano

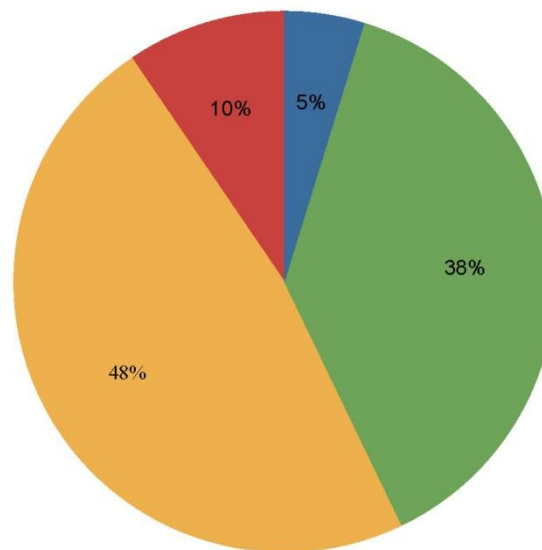
● spíše ne

● ne

Vyhledáváte samostatně divadelní představení, která navštěvujete?

	ano, vždy z mé iniciativy	spíše ano, často jde o domluvu s přáteli nebo rodinou	spíše ne, nechávám okolí, aby za mě rozhodlo	ne, divadlo mě nezajímá
Počet osob	2	16	20	4

Studenti Gymnázia Slaný

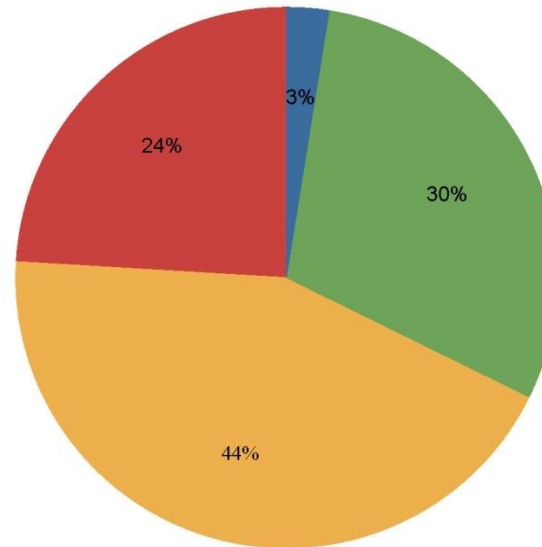

- ano, vždy z mé iniciativy
- spíše ano, často jde o domluvu s přáteli nebo rodinou
- spíše ne, nechávám okolí, aby za mě rozhodlo
- ne, divadlo mě nezajímá

Vyhledáváte samostatně divadelní představení, která navštěvujete?

	ano, vždy z mé iniciativy	spíše ano, často jde o domluvu s přáteli nebo rodinou	spíše ne, nechávám okolí, aby za mě rozhodlo	ne, divadlo mě nezajímá
Počet osob	4	47	69	38

Studenti Obchodní akademie Slaný

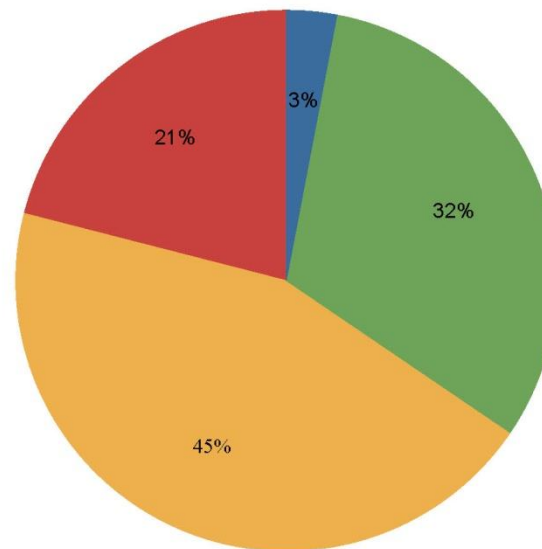

- ano, vždy z mé iniciativy
- spíše ano, často jde o domluvu s přáteli nebo rodinou
- spíše ne, nechávám okolí, aby za mě rozhodlo
- ne, divadlo mě nezajímá

Vyhledáváte samostatně divadelní představení, která navštěvujete?

	ano, vždy z mé iniciativy	spíše ano, často jde o domluvu s přáteli nebo rodinou	spíše ne, nechávám okolí, aby za mě rozhodlo	ne, divadlo mě nezajímá
Počet osob	6	63	89	42

Studenti obou škol

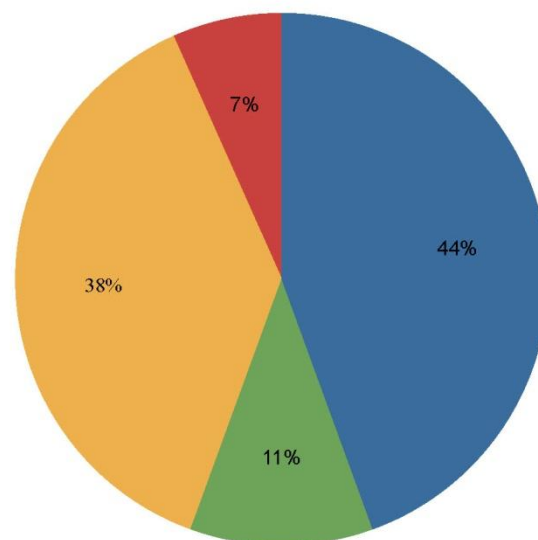

- ano, vždy z mé iniciativy
- spíše ano, často jde o domluvu s přáteli nebo rodinou
- spíše ne, nechávám okolí, aby za mě rozhodlo
- ne, divadlo mě nezajímá

Ve kterém městě nejčastěji navštěvujete divadelní představení?

	nejčastěji navštěvují Městské divadlo Slaný	nejčastěji navštěvují Středočeské divadlo v Kladně	nejčastěji navštěvují pražská divadla	nejčastěji navštěvují jiná divadla
Počet osob	20	5	17	3

Studenti Gymnázia Slaný

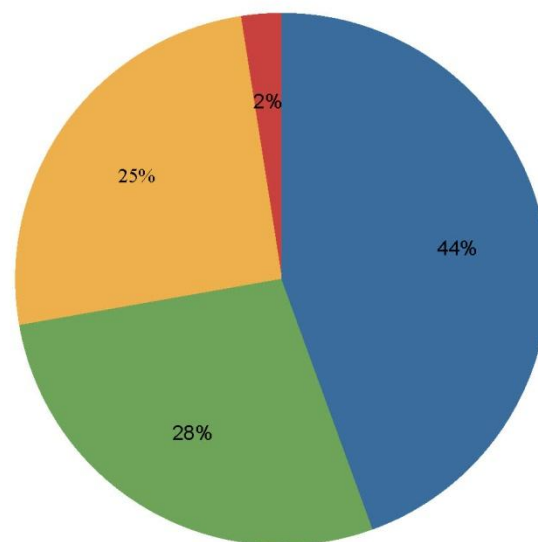
● nejčastěji navštěvují Městské divadlo Slaný
● nejčastěji navštěvují pražská divadla

● nejčastěji navštěvují Středočeské divadlo v Kladně
● nejčastěji navštěvují jiná divadla

Ve kterém městě nejčastěji navštěvujete divadelní představení?

	nejčastěji navštěvují Městské divadlo Slaný	nejčastěji navštěvují Středočeské divadlo v Kladně	nejčastěji navštěvují pražská divadla	nejčastěji navštěvují jiná divadla
Počet osob	72	45	41	4

Studenti Obchodní akademie Slaný

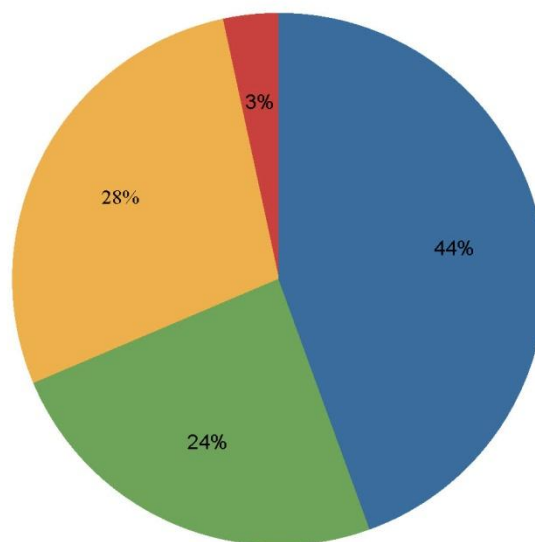
● nejčastěji navštěvují Městské divadlo Slaný
 ● nejčastěji navštěvují pražská divadla

● nejčastěji navštěvují Středočeské divadlo v Kladně
 ● nejčastěji navštěvují jiná divadla

Ve kterém městě nejčastěji navštěvujete divadelní představení?

	nejčastěji navštěvují Městské divadlo Slaný	nejčastěji navštěvují Středočeské divadlo v Kladně	nejčastěji navštěvují pražská divadla	nejčastěji navštěvují jiná divadla
Počet osob	92	50	58	7

Studenti obou škol

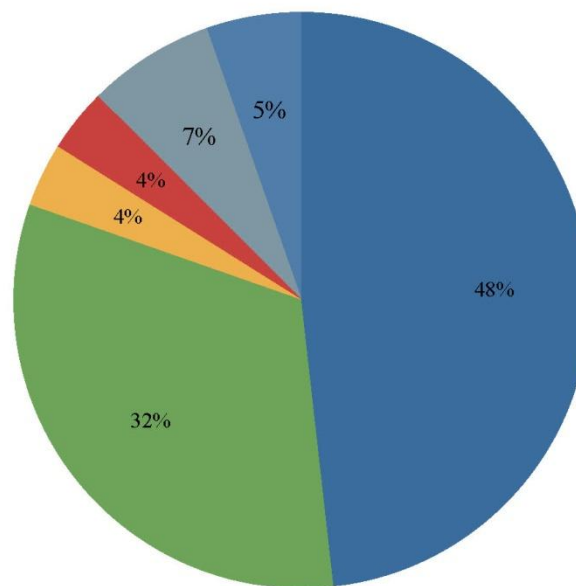
● nejčastěji navštěvují Městské divadlo Slaný
● nejčastěji navštěvují pražská divadla

● nejčastěji navštěvují Středočeské divadlo v Kladně
● nejčastěji navštěvují jiná divadla

Jaký program v divadle vyhledáváte?

	klasickou činohru	muzikál	balet	operu, operetu	konzerty vážné hudby	jiné akce	žádný
Počet osob	27	18	2	2	4	0	3

Studenti Gymnázia Slaný

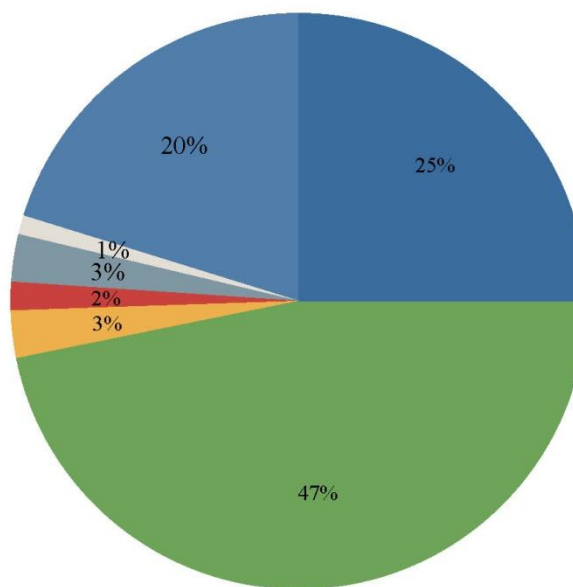

● klasickou činohru
 ● muzikál
 ● balet
 ● operu, operetu
 ● koncerty vážné hudby
 ● jiné akce
 ● žádný

Jaký program v divadle vyhledáváte?

	klasickou činohru	muzikál	balet	operu, operetu	koncerty vážné hudby	jiné akce	žádný
Počet osob	47	88	5	3	5	2	38

Studenti Obchodní akademie Slaný

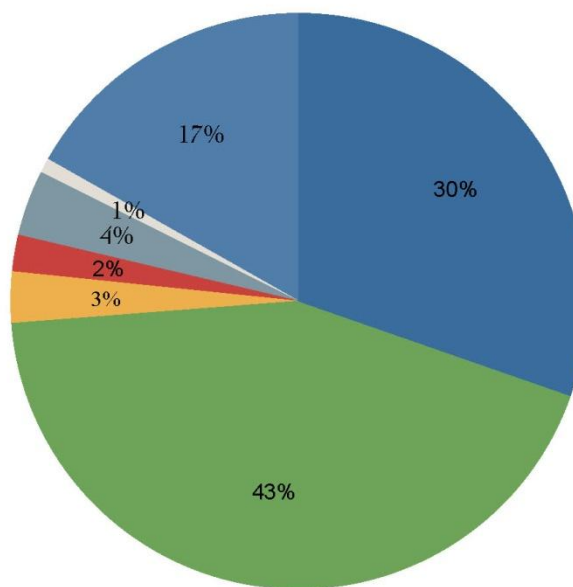

● klasickou činohru
 ● muzikál
 ● balet
 ● operu, operetu
 ● koncerty vážné hudby
 ● jiné akce
 ● žádný

Jaký program v divadle vyhledáváte?

	klasickou činohru	muzikál	balet	operu, operetu	konzerty vážné hudby	jiné akce	žádný
Počet osob	74	106	7	5	9	2	41

Studenti obou škol

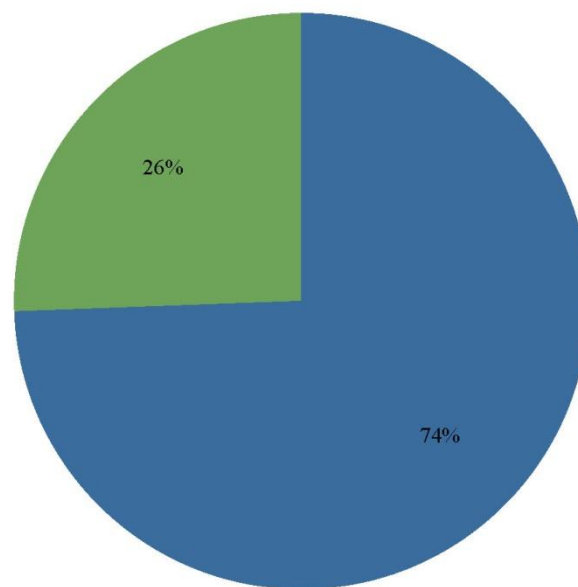

● klasickou činohru
 ● muzikál
 ● balet
 ● operu, operetu
 ● koncerty vážné hudby
 ● jiné akce
 ● žádný

Účastníte se školních zájezdů do divadel?

	ano, rád/a	ano, ale z povinnosti	vyhýbám se tomu
Počet osob	32	11	0

Studenti Gymnázia Slaný

● ano, rád/a

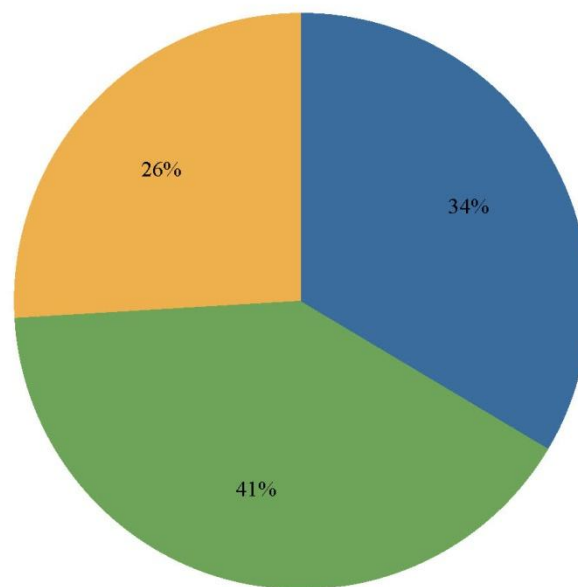
● ano, ale z povinnosti

● vyhýbám se tomu

Účastníte se školních zájezdů do divadel?

	ano, rád/a	ano, ale z povinnosti	vyhýbám se tomu
Počet osob	53	64	41

Studenti Obchodní akademie Slaný

● ano, rád/a

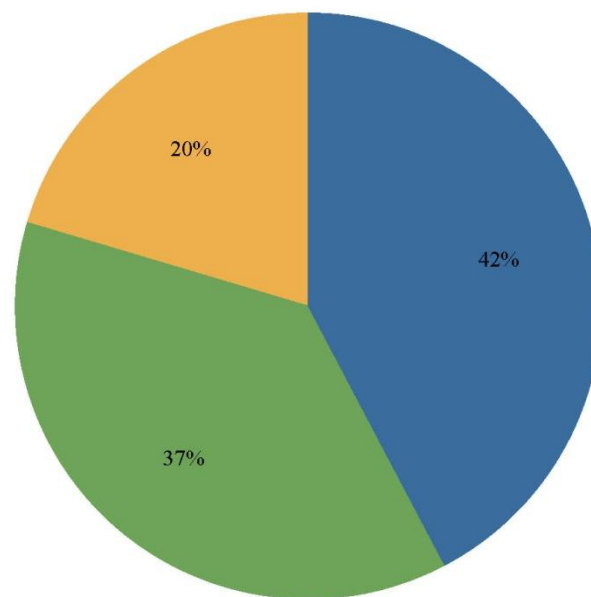
● ano, ale z povinnosti

● vyhýbám se tomu

Účastníte se školních zájezdů do divadel?

	ano, rád/a	ano, ale z povinnosti	vyhýbám se tomu
Počet osob	85	75	41

Studenti obou škol

● ano, rád/a

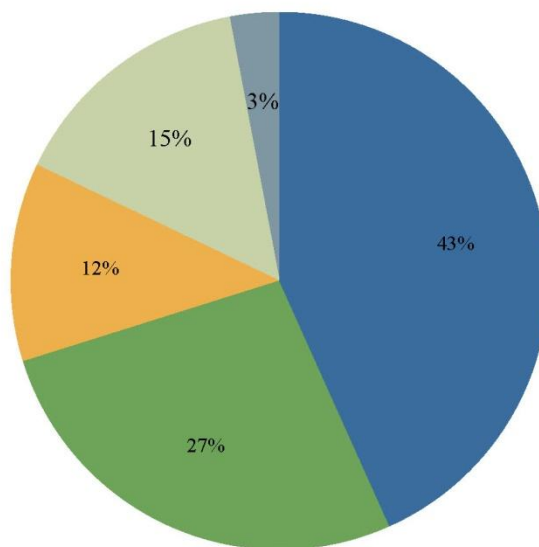
● ano, ale z povinnosti

● vyhýbám se tomu

Co je vaším hlavním důvodem pro navštívení divadla?

	zábava	všeobecný kulturní rozhled	vědomosti o konkrétní hře, které využiji ve škole (při maturitě, při zkoušení)	povinnost (nutí mě škola, rodiče...)	jiné důvody
Počet osob	29	18	8	10	2

Studenti Gymnázia Slaný

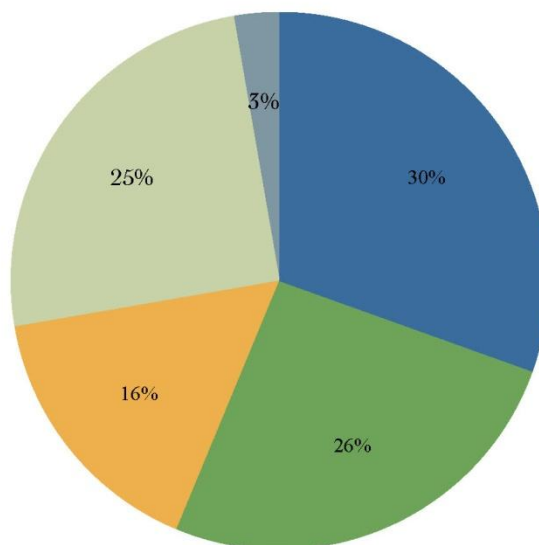

- zábava
- všeobecný kulturní rozhled
- vědomosti o konkrétní hře, které využiji ve škole (při maturitě, při zkoušení)
- povinnost (nutí mě škola, rodiče...)
- jiné důvody

Co je vaším hlavním důvodem pro navštívení divadla?

	zábava	všeobecný kulturní rozhled	vědomosti o konkrétní hře, které využiji ve škole (při maturitě, při zkoušení)	povinnost (nutí mě škola, rodiče...)	jiné důvody
Počet osob	78	66	41	64	7

Studenti Obchodní akademie Slaný

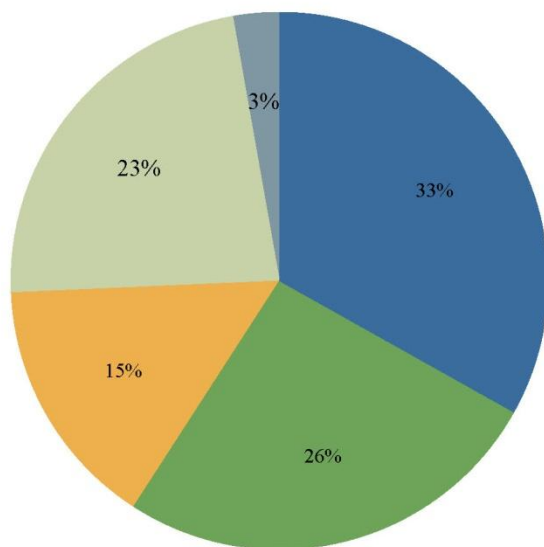

- zábava
- vědomosti o konkrétní hře, které využiji ve škole (při maturitě, při zkoušení)
- jiné důvody
- všeobecný kulturní rozhled
- povinnost (nutí mě škola, rodiče...)

Co je vaším hlavním důvodem pro navštívení divadla?

	zábava	všeobecný kulturní rozhled	vědomosti o konkrétní hře, které využiji ve škole (při maturitě, při zkoušení)	povinnost (nutí mě škola, rodiče...)	jiné důvody
Počet osob	107	84	49	74	9

Studenti obou škol

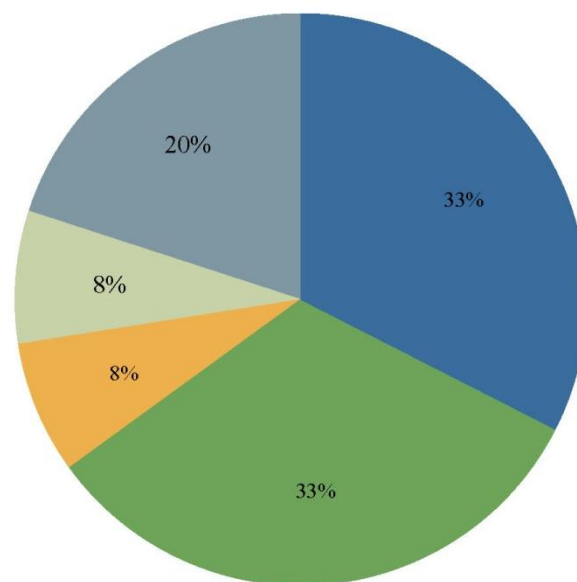

- zábava
 - vědomosti o konkrétní hře, které využiji ve škole (při maturitě, při zkoušení)
 - jiné důvody
- všeobecný kulturní rozhled
 - povinnost (nutí mě škola, rodiče...)

Kolik korun jste ochotni obětovat na divadelní lístky měsíčně?

	do 250 korun	250-500 korun	500-1000 korun	více než 1000 korun	nic
Počet osob	13	13	3	3	8

Studenti Gymnázia Slaný

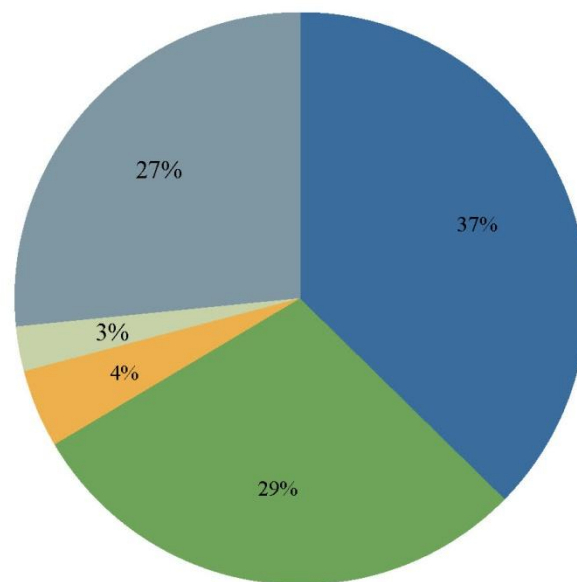

● do 250 korun ● 250-500 korun ● 500-1000 korun ● více než 1000 korun ● nic

Kolik korun jste ochotni obětovat na divadelní lístky měsíčně?

	do 250 korun	250-500 korun	500-1000 korun	více než 1000 korun	nic
Počet osob	59	46	7	4	42

Studenti Obchodní akademie Slaný

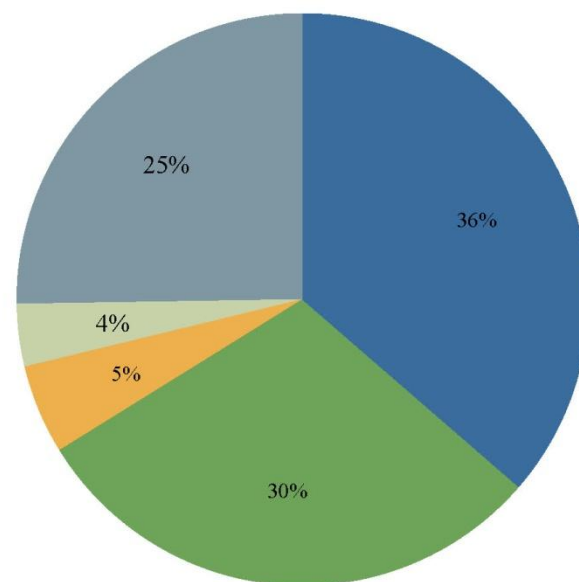

● do 250 korun ● 250-500 korun ● 500-1000 korun ● více než 1000 korun ● nic

Kolik korun jste ochotni obětovat na divadelní lístky měsíčně?

	do 250 korun	250-500 korun	500-1000 korun	více než 1000 korun	nic
Počet osob	72	59	10	7	50

Studenti obou škol

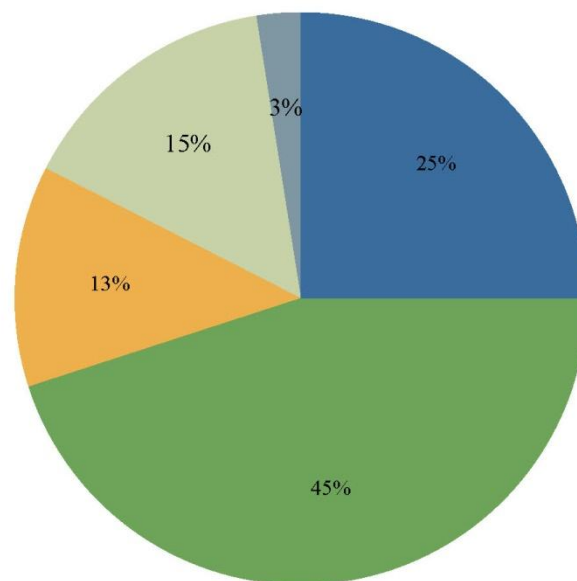

● do 250 korun ● 250-500 korun ● 500-1000 korun ● více než 1000 korun ● nic

Kolik korun jste ochotni investovat na kulturu obecně (výstavy, kina, koncerty, jiné kulturní akce)?

	do 500 korun	500-1000 korun	1000-1500 korun	více než 1500 korun	nic
Počet osob	10	18	5	6	1

Studenti Gymnázia Slaný

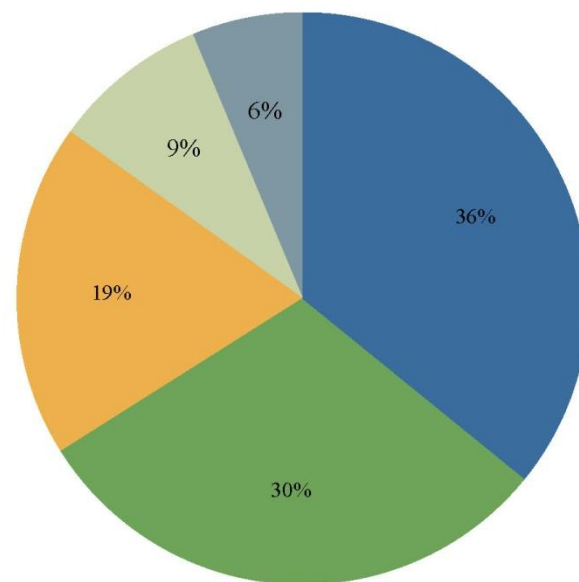

● do 500 korun ● 500-1000 korun ● 1000-1500 korun ● více než 1500 korun ● nic

Kolik korun jste ochotni investovat na kulturu obecně (výstavy, kina, koncerty, jiné kulturní akce)?

	do 500 korun	500-1000 korun	1000-1500 korun	více než 1500 korun	nic
Počet osob	57	48	30	14	10

Studenti Obchodní akademie Slaný

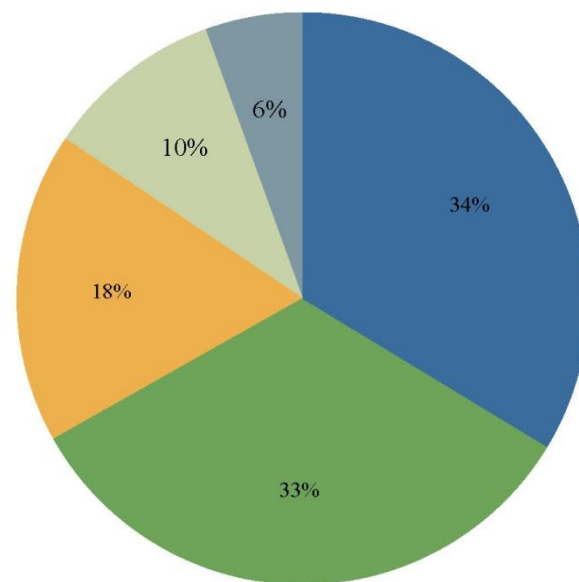

● do 500 korun ● 500-1000 korun ● 1000-1500 korun ● více než 1500 korun ● nic

Kolik korun jste ochotni investovat na kulturu obecně (výstavy, kina, koncerty, jiné kulturní akce)?

	do 500 korun	500-1000 korun	1000-1500 korun	více než 1500 korun	nic
Počet osob	67	66	35	20	11

Studenti obou škol

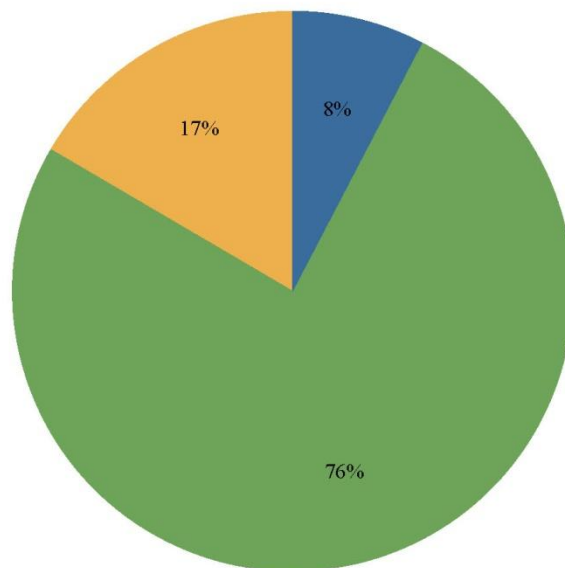

● do 500 korun ● 500-1000 korun ● 1000-1500 korun ● více než 1500 korun ● nic

Vaše škola nabízí zvýhodněné zájezdy na divadelní představení v rámci programu Klub mladého diváka.

Účastníte se?	ano, jsem za tuto možnost rád/a	ne, nezajímá mě to	vůbec o této možnosti nevím
Počet osob	12	119	26

Studenti Obchodní akademie Slaný

● ano, jsem za tuto možnost rád/a

● ne, nezajímá mě to

● vůbec o této možnosti nevím

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Zuzana Košutová

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: Soudobá společnost a divadelní umění.

Vztah soudobé mládeže, žijící v regionu Slánsko, k divadlu.

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 65

Celkový počet stran příloh: 31

Počet titulů českých použitých zdrojů: 17

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 6

Počet ostatních zdrojů: 1

Vedoucí práce: MgA. Miloslav Kučera